

Regeringens proposition

1997/98:6

Förskoleklass och andra skollagsfrågor

Prop.
1997/98:6

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 september 1997

Göran Persson

Ylva Johansson
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i socialtjänstlagen (1980:620) inarbetas i ett nytt kapitel, 2 a kap., i skollagen (1985:1100). Den sexårsverksamhet som bedrivs inom ramen för förskolan, enligt 15 § socialtjänstlagen, skall bilda en egen skolform inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Skolformen skall benämnas *förskoleklass*. Möjligheten att dela upp verksamheten under två år (den s.k. glesbygdsmodellen) tas bort. Bestämmelserna om förskoleklassen skall återfinnas i ett nytt kapitel, 2 b kap., i skollagen.

En kommun skall – på begäran av barnets vårdnadshavare – kunna besluta att skjuta upp skolplikten till höstterminen det år barnet fyller åtta år, om det finns särskilda skäl (uppskjuten skolplikt).

I propositionen föreslås vidare att förskollärare och fritidspedagoger får användas för undervisning i det offentliga skolväsendet. Även för dessa yrkeskategorier skall det krävas att de har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Förskoleklassen skall omfattas av samma sekretess som grundskolan och motsvarande skolformer. Detsamma skall i huvudsak gälla beträffande skolbarnsomsorgen. För förskoleverksamhet skall sekretess gälla för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den som uppgifterna rör eller någon honom närstående lider men.

Propositionen innehåller även förslag om att kommunerna skall ha hand om tillståndsgivningen för enskild förskola, förskoleklass, integrerad skolbarnsomsorg eller fritidshem.

I propositionen föreslås bl.a. skärpningar och förtydliganden av skollagen som stöd för det lokala arbetet mot mobbning.

Vidare föreslås ändringar i grundskolans timplan så att timplanens traditionellt styrande roll minskas och att utrymmet för lokala beslut ökas.

Dessutom föreslås att bestämmelser införs i skollagen om kostnadsfri skolmat för elever i grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan. Motsvarande föreslås gälla för fristående grundskolor.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1998. Ändringarna i timplanen skall tillämpas på utbildning som äger rum från och med läsåret 1998/99. De kommuner som före ikraftträdandet har tillämpat den s.k. glesbygdsmodellen föreslås få möjlighet att till och med den 30 juni år 2000 dela upp utbildningen i förskoleklassen på två år.

1 Förslag till riksdagsbeslut	5
2 Lagtext	6
2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	6
2.2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620).....	26
2.3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	29
3 Ärendet och dess beredning.....	33
3.1 Förskoleklass och barnomsorgsbestämmelser	33
3.2 Mobbning	33
3.3 Grundskolans timplan och skolmåltider	33
4 Principiella utgångspunkter	35
5 Vad pågår när det gäller integrering förskola – skola?	39
6 Förskoleklass	40
6.1 Nuvarande sexårsverksamhet	40
6.2 En ny skolform – förskoleklass.....	41
6.3 Glesbygdsmodellen.....	45
6.4 Övriga skolformer.....	46
6.5 Skolhälsovård	47
7 Uppskjuten skolplikt.....	49
8 Personal i skolan	51
8.1 Nuvarande bestämmelser.....	51
8.2 Undervisningsbegreppet	51
8.3 Undervisande personal	52
9 Barnomsorg	55
9.1 Nuvarande bestämmelser.....	55
9.2 Ändrad lagstiftning	56
10 Enskild förskola, fritidshem och förskoleklass	58
10.1 Nuvarande bestämmelser och omfattning.....	58
10.2 Tillstånd, tillsyn och bidrag för enskild verksamhet	59
11 Sekretess	61
11.1 Nuvarande bestämmelser.....	61
11.2 Förändringar i sekretesslagen	61
12 Arbetet mot mobbning	64
12.1 Bakgrund	64
12.2 Hur ser det ut i dag?.....	64
12.3 Tydligare bestämmelser som stöd för det lokala arbetet.....	67
12.4 Kvalitetssäkring av arbetsmiljön i skolan	69
13 Förändringar i grundskolans timplan	72
13.1 Bakgrund	72
13.2 Öka det lokala jämningsutrymmet	73
13.3 Ökad tid för praktiskt–estetiska ämnen	75

14 Skolmåltider.....	78
14.1 Historisk bakgrund och nuläge.....	78
14.2 Kostnadsfria skolmåltider för elever inom det obligatoriska skolväsendet.....	78
15 Ekonomiska konsekvenser.....	81
16 Ikraftträdande.....	82
17 Författningskommentarer.....	83
17.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	83
17.2 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)...	90
17.3 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	91
Bilaga 1 Sammanfattning av förslagen i betänkandet Samverkan för utveckling – Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen (Ds 1997:10)	90
Bilaga 2 Lagförslag i betänkandet Ds 1997:10	92
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet Samverkan för utveckling – Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen (Ds 1997:10)	106
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	114
Bilaga 5 Lagrådets yttrande	133
Bilaga 6 Sammanfattning av förslagen, förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remiss yttranden över promemorian (1997–05–30) Förändringar i grundskolans timplan och avgiftsfria skolmåltider för elever inom det obligatoriska skolväsendet.....	134
Bilaga 7 Lagförslag i promemorian (1997–05–30)	141
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 september 1997	146

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1997/98:6

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i skollagen (1985:1100)
2. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 1 kap. 1, 2, 4 och 9 §§, 2 kap. 3, 4 och 5 §§, 3 kap. 7 §, 6 kap. 3 §, 7 kap. 4 och 6 §§, 9 kap. 7 och 12 §§ och 14 kap. 1 och 3 §§ samt bilaga 3 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya kapitel, 2 a och 2 b kap. samt tre nya paragrafer, 4 kap. 4 a §, 6 kap. 4 a § och 8 kap. 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av *förskoleklass*, grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

Det allmänna anordnar också pedagogisk verksamhet i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. För dessa verksamheter gäller i denna lag endast bestämmelserna i 2 a kap.

2 §²

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

² Senaste lydelse 1995:884.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov.

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. *bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.*
2. *aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbing och rasistiska beteenden.*

4 §³

Kommunerna är huvudmän för grundskolan. Kommunerna är huvudmän för *förskoleklassen* och grundskolan.

Kommuner och landsting är huvudmän för gymnasieskolan.

9 §⁴

Det offentliga skolväsendet för vuxna skall ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Härigenom skall främst de som erhållit minst utbildning få möjlighet att stärka sin ställning i arbetslivet och i det kulturella och politiska livet. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom det skolväsendet skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolväsendet

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. *bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.*
2. *aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbing och rasistiska beteenden.*

2 kap.

3 §⁵

Varje kommun och landsting är *skyldig* att för undervisningen använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. *Kommuner* och landsting är *skyldiga* att för undervisningen använda lärare, *förskollärare eller fritidspedagoger* som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

³ Senaste lydelse 1991:1684.

⁴ Senaste lydelse 1995:884.

⁵ Senaste lydelse 1993:1478.

Varje kommun och landsting skall vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare som har forskarutbildning.

4 §⁶

För att få anställas som lärare i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

1. Sökanden har genomgått svensk lärarutbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar *lärarutbildning* i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelssammanslutningen eller Europeiska unionen.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan *lärarutbildning* som avses under 1.

Om det saknas sökande som uppfyller kraven enligt 1 eller 2, men det finns särskilda skäl att anställa någon av de sökande utan tidsbegränsning, får sådan anställning komma till stånd, ifall den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att sökanden är lämpad att sköta undervisningen.

5 §

Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som lärare för högst ett år i sänder.

För att få anställas som lärare, *förskollärare eller fritidspedagog* i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

1. Sökanden har genomgått svensk lärarutbildning *respektive barn- och ungdomspedagogisk utbildning* med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar *pedagogisk utbildning* i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelssammanslutningen eller Europeiska unionen.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan pedagogisk utbildning som avses under 1.

Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som lärare, *förskollärare eller fritidspedagog* för högst ett år i sänder.

⁶ Senaste lydelse 1995:877.

2 a kap. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

1 §

Varje kommun svarar för att barn som är bosatta i Sverige och som stadigvarande vistas i kommunen erbjuds förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Verksamheterna kan också anordnas av enskilda.

Förskoleverksamheten avser barn som inte går i skolan.

Skolbarnsomsorgen avser barn till och med tolv års ålder som går i skolan.

2 §

Förskoleverksamheten bedrivs i form av förskola, som organiseras som daghem eller deltidsgrupp, i form av familjedaghem och i form av kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola).

Skolbarnsomsorgen bedrivs i form av fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller familjedaghem. För barn mellan tio och tolv år kan skolbarnsomsorgen även bedrivas i form av öppen fritidsverksamhet. Skolbarnsomsorgen skall ta emot barn under den del av dagen då de inte vistas i skolan och under lov.

3 §

Förskoleverksamhetens uppgift är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad. Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen.

För bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en

lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga.

Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras speciella behov kräver.

4 §

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon annan institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg.

5 §

Kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer.

Kommunen får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får inte med stöd av denna bestämmelse lämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

6 §

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov.

Förskoleverksamhet skall tillhandahållas barn som har fyllt ett år. Barn som inte har fyllt ett år skall tillhandahållas förskola om barnet omfattas av 9 §.

7 §

När vårdnadshavaren har anmält behov av plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen, skall kommunen erbjuda plats utan oskäligt dröjsmål.

Kommunen kan fullgöra sin skyldighet enligt 6 § också genom att utan oskäligt dröjsmål hänvisa barnet till en motsvarande plats i enskild förskola, enskilt fritidshem eller enskild integrerad skolbarnsomsorg.

Kommunen skall ta skälig hänsyn till vårdnadshavarens önskemål om omsorgsform när den erbjuder plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen enligt första eller andra stycket.

8 §

Plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen skall erbjudas så nära barnets eget hem eller skola som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

9 §

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall anvisas plats i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg, om inte barnens behov av sådant stöd tillgodoses på något annat sätt.

Kommunen skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vil-

ka barn som behöver anvisas plats enligt första stycket. Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

Om ett barn efter beslut av en kommun vistas i familjehem eller i hem för vård eller boende i en annan kommun, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det individuellt behovsprövade stöd enligt första stycket som barnet kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 72 § socialtjänstlagen (1980:620).

10 §

För plats i förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg och familjedaghem som kommunen anordnar får skäligen avgifter tas ut enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För sådana platser i förskola som avses i 9 § får avgift tas ut endast till den del verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

11 §

I ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) tillämpas:

14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,

16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,

20 § om motivering av beslut, samt

26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte

uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola eller fritidshem. Prop. 1997/98:6

12 §

Om kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen fullgörs av flera nämnder skall varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser.

13 §

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som yrkesmässigt vill driva en förskola, ett fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tills vidare eller för viss tid.

Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommunen genom avtal enligt 5 § andra stycket har överlämnat till en enskild att utföra.

14 §

Tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 13 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet.

Tillstånd får förenas med villkor av betydelse för kvalitet och säkerhet i verksamheten.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, skall nytt tillstånd sökas.

15 §

Verksamhet som avses i 13 § står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta de upplysningar

och ta del av de handlingar som Prop. 1997/98:6
behövs för tillsynen.

16 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 13 §, skall kommunen förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, får kommunen återkalla tillståndet.

17 §

Kommunen kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg, om verksamheten uppfyller de krav som anges i 3 § och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

18 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

19 §

Kommunens beslut i ärenden om tillstånd enligt 13 § och om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 16 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Kommunens beslut om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 16 § och domstols motsvarande beslut gäller omedelbart.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

20 §

Till böter döms den som utan tillstånd bedriver verksamhet som avses i 13 §.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av den kommun där verksamheten bedrivs eller av Statens skolverk.

2 b kap. Förskoleklassen

1 §

Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande. Den skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Särskilt stöd skall ges till barn som behöver det.

2 §

För barn som är bosatta i Sverige skall den kommun där barnet stadigvarande vistas anvisa plats i förskoleklassen från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år till dess att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt. Förskoleklassen skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn får tas emot i förskoleklassen före höstterminen det år då barnet fyller sex år.

Kommunen får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter beträffande förskoleklassen. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

3 §

Plats i förskoleklassen skall

anvisas så nära barnets eget hem som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

4 §

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskoleklassen.

5 §

Utbildningen i förskoleklassen skall vara avgiftsfri. Till den del verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot med stöd av 2 § andra stycket. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

6 §

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som yrkesmässigt vill bedriva verksamhet som motsvarar förskoleklassen skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tills vidare eller för viss tid.

Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommunen genom avtal enligt 2 § tredje stycket har överlämnat till en enskild att utföra.

7 §

Tillstånd att bedriva sådan

verksamhet som avses i 6 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet.

Tillståndet får förenas med villkor av betydelse för kvalitet och säkerhet i verksamheten.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, skall nytt tillstånd sökas.

8 §

Verksamhet som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

9 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 6 §, skall kommunen förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, får kommunen återkalla tillståndet.

10 §

Kommunen kan lämna bidrag till verksamhet som avses i 6 §, om avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

11 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven verksamhet som motsvarar förskoleklassen får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden

12 §

Kommunens beslut i ärenden om tillstånd enligt 6 § och om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 9 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Kommunens beslut om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 9 § och domstols motsvarande beslut gäller omedelbart.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

13 §

Till böter döms den som utan tillstånd bedriver verksamhet som avses i 6 §.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av den kommun där verksamheten bedrivs eller av Statens skolverk.

3 kap.

7 §

Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen på begäran av ett barns vårdnadshavare besluta att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Beslut i ärenden enligt andra stycket får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

4 kap

4 a §

Eleverna i grundskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

6 kap.

3 §⁷

⁷ Senaste lydelse 1993:1478.

tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Vad nu sagts gäller inte om eleven är utvecklingsstörd.

En utvecklingsstörd elev som började fullgöra sin skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har dock rätt att när skolplikten upphör slutföra sista årskursen.

Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda får efter skolpliktens upphörande i mån av plats genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år.

8 kap.

4 a §

Eleverna i sameskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

9 kap.

7 §⁹

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. *Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.*

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

12 §¹⁰

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens

⁹ Senaste lydelse 1996:1044.

¹⁰ Senaste lydelse 1996:1044.

skolverk samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om

1. skolan tar ut avgifter i strid med 7 §, eller

2. skolan, om den har rätt till bidrag enligt 6 §, inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande eller om rätt till bidrag.

14 kap.

1 §

Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

Skolhälsovård får anordnas för eleverna i förskoleklassen.

3 §¹¹

Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall erbjudas att genomgå *allmän hälsokontroll en gång på varje stadium*. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. Eleven skall dessutom, mellan de allmänna hälsokontrollerna, erbjudas att genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall erbjudas att genomgå *minst tre allmänna hälsokontroller, jämnt fördelade under skoltiden*. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. *Om skolhälsovård anordnas för elever i förskoleklassen får den första kontrollen i stället äga rum då eleven går där*. Eleven skall dessutom, mellan de allmänna hälsokontrollerna, erbjudas att genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas särskilt, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs erbjudas att genomgå särskilda

¹¹ Senaste lydelse 1993:800.

undersökningar som föranleds av deras funktionshinder. I övrigt gäller Prop. 1997/98:6 bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

Nuvarande lydelse

Utbildningens omfattning i grundskolan i timmar om 60 minuter för ämnen och ämnesgrupper samt totalt.

Ämnen	
Bild	230
Hemkunskap	118
Idrott och hälsa	460
Musik	230
Slöjd	282
Svenska	1 490
Engelska	480
Matematik	900
Geografi	885
Historia	
Religionskunskap	
Samhällskunskap	
Biologi	800
Fysik	
Kemi	
Teknik	
Språkval	320
Elevens val	470
Totalt garanterat antal timmar	6 665
Därav skolans val	410

Vid skolans val får antalet timmar i timplanen för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 15 procent. *Antalet timmar för svenska, engelska, matematik, språkval och elevens val får dock inte minskas.*

⁴ Senaste lydelse 1993:1679.

Föreslagen lydelse

Utbildningens omfattning i grundskolan i timmar om 60 minuter för ämnen och ämnesgrupper samt totalt.

Ämnen	
Bild	230
Hemkunskap	118
Idrott och hälsa	500
Musik	230
Slöjd	330
Svenska	1 490
Engelska	480
Matematik	900
Geografi	885
Historia	
Religionskunskap	
Samhällskunskap	
Biologi	800
Fysik	
Kemi	
Teknik	
Språkval	320
Elevens val	382
Totalt garanterat antal timmar	6 665
Därav skolans val	600
Vid skolans val får antalet timmar i timplanen för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 20 procent.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998. Bilaga 3 i sin nya lydelse skall tillämpas på utbildning som äger rum från och med läsåret 1998/99.

2. Vid tillämpning av bestämmelsen i 2 b kap. 2 § om det antal timmar som förskoleklassen skall omfatta skall under vårterminen 1998 även tid

som erbjudits för plats i förskola enligt den upphävda 15 § socialtjänstlagen (1980:620) räknas med.

3. Kommuner som före ikraftträdandet har anordnat uppdelad förskola enligt upphävda 15 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620) får till och med den 30 juni 2000 dela upp förskoleklassen på två år. I sådant fall skall utbildningen i förskoleklassen för ett barn omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

4. Den som före ikraftträdandet fått tillstånd att bedriva enskild förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg enligt 69 § socialtjänstlagen (1980:620) eller enligt lagen (1987:442) om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620) skall anses ha fått tillstånd enligt 2 a kap. 13 § respektive 2 b kap. 6 §.

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (1980:620)¹
dels att 13–18 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 35, 54, 65 och 72 a §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §²

För plats i av kommunen anordnad förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg, familjedaghem, familjerådgivning, hjälp i hemmet, service och omvårdnad, sådant boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För familjerådgivning, hjälp i hemmet, service och omvårdnad, enligt 12 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, sådant boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För sådana platser i förskolan som avses i 15 och 16 §§ får avgift tas ut endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

Avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende får inte, tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov.

54³

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall nämnden tillämpa följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223):

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola eller fritidshem, om ett sådant boende som avses i 20 § andra

¹ Lagen omtryckt 1988:871.

² Lydelse enligt prop. 1996/97:115.

³ Senaste lydelse 1990:1403.

boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

65 §⁴

Socialnämnden skall på begäran av en annan myndighet till denna lämna uppgifter om utgiven ekonomisk hjälp, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig taxering.

Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder skall varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgift om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och

2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom *barnomsorg och särskilda boendeformer* i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten enligt andra stycket gäller inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 4 § andra stycket sekretesslagen (1980:100).

72 a §⁵

Om någon efter beslut av en socialnämnd vistas i en annan kommun i familjehem, hem för vård eller boende eller sådan boendeform eller bostad som avses i 20 § andra stycket, 21 § tredje stycket och 69 § första stycket 2, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det bistånd enligt 6 § samt det individuellt behovsprövade stöd och de individuellt behovsprövade sociala tjänster enligt 10–12 och 16 §§ som den enskilde kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 72 §.

Om någon efter beslut av en socialnämnd vistas i en annan kommun i familjehem, hem för vård eller boende eller sådan boendeform eller bostad som avses i 20 § andra stycket, 21 § tredje stycket och 69 § första stycket 2, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det bistånd enligt 6 § samt det individuellt behovsprövade stöd och de individuellt behovsprövade sociala tjänster enligt 10–12 §§ som den enskilde kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 72 §.

Den kommun där den enskilde är folkbokförd har samma ansvar som en placeringskommun enligt första stycket för bistånd, stöd och sociala tjänster

1. under kriminalvård i anstalt,

⁴ Senaste lydelse 1996:983.

⁵ Senaste lydelse 1997:313.

2. under vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun, Prop. 1997/98:6
3. som aktualiserats inför avslutningen av vård enligt 1 eller 2.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹ dels att 7 kap. 9 § och 16 kap. 1 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 7 kap. 38 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***7 kap.****9 §²**

Sekretess gäller i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, speci- grundskolan, gymnasieskolan, alskolan och sameskolan samt i en särskolan, specialskolan och samekommunal riksinternatskola för skolan samt i en kommunal riks- uppgift som hänför sig till psyko- internatskola för uppgift som hänför logisk undersökning eller behand- sig till psykologisk undersökning ling och för uppgift om enskilds eller behandling och för uppgift om personliga förhållanden hos psyko- enskilds personliga förhållanden log eller kurator, om det inte står hos psykolog eller kurator, om det klart att uppgiften kan röjas utan att inte står klart att uppgiften kan röjas den som uppgiften rör eller någon utan att den som uppgiften rör eller honom närstående lider men. någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller på samma område dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilds personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Sekretess gäller på samma område i annat fall än som avses i första och andra styckena för uppgift om enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inom utbildningsväsendet i övrigt för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller syofunktionär, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Dessutom gäller inom arbetsmarknadsutbildningen, den kommunala vuxenutbildningen, vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, svenskundervisningen för invandrare (sfi) och folkhögskolan sekretess i annan elevvårdande verksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Lydelse enligt prop. 1997/98:9.

Sekretess gäller i specialpedagogisk stödverksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos Statens skolverk i verksamhet som avser tillsyn över utbildning vid skolor med enskild huvudman (fristående skolor) för uppgift som härrör från skolans elevvårdande verksamhet och som gäller enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Samma sekretess gäller i nämnda tillsynsverksamhet för uppgift som hänför sig till en fråga om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen enligt detta stycke gäller dock inte Statens skolverks beslut i ett ärende.

Sekretess gäller i skolbarnsomsorgen för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Sekretess gäller i samma verksamhet för annan uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.
38 §

Sekretess gäller i förskoleverksamheten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

16 kap.

1 §

Prop. 1997/98:6

Nuvarande lydelse³

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

---

3. denna lag enligt

---

7 kap. 37 §

8 kap. 3 §, 5 § första stycket 2,
6 § första stycket 2

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

---

3. denna lag enligt

---

³ Lydelse enligt prop. 1996/97:115.

7 kap. 37 §
7 kap. 38 §

Prop. 1997/98:6

8 kap. 3 §, 5 § första stycket 2,
6 § första stycket 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

3.1 Förskoleklass och barnomsorgsbestämmelser

Den 1 juli 1996 överfördes ansvaret för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg (i fortsättningen benämnd *barnomsorg*) från Socialdepartementets till Utbildningsdepartementets ansvarsområde.

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet har utarbetat förslag till hur tillämpliga delar av bestämmelserna om barnomsorg i socialtjänstlagen (1980:620) kan inarbetas i skollagen (1985:1100). Arbetsgruppen har i januari 1997 redovisat sina förslag i betänkandet Samverkan för utveckling – Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen (Ds 1997:10). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av förslagen finns i *bilaga 1*. Arbetsgruppens förslag till lagtext finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 3*.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 21 augusti 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 2*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran. Vissa redaktionella förändringar har dock gjorts i lagtexten.

3.2 Mobbning

I utvecklingsplanen aviserades att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder mot mobbning. Barnombudsmannen överlämnade till regeringen i april 1997 rapporten *Blunda inte för mobbningen* med förslag till åtgärder. I samband med rapportens överlämnande inbjöd skolministern intressenter från ett antal kommuner, myndigheter och organisationer till en hearing (remissmöte), som hölls i maj 1997. En sammanställning av synpunkterna samt en förteckning över deltagarna finns i Utbildningsdepartementet (dnr 97/3310/S).

3.3 Grundskolans timplan och skolmåltider

Riksdagen har i december 1995 i samband med behandlingen av vissa motionsyrkanden från den allmänna motionstiden vid 1994/95 års riksmöte beslutat ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet anfört i frågan om skolmåltidsavgifter (bet. 1995/96:UbU3 s. 26, rskr. 1995/96:148).

Utskottet, som fann det oroande att ett antal kommuner tog ut avgifter för skolmåltider, ansåg att regeringen borde överväga möjligheten att lagstifta om elevers rätt till fria skolmåltider i grundskolan och gymnasieskolan.

I utvecklingsplanen för förskola, skola och vuxenutbildning – kvalitet och likvärdighet (skr. 1996/97:112) aviserade regeringen bl.a. att senare återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i grundskolans timplan samt i frågan om fria skolmåltider.

Inom Utbildningsdepartementet har därefter upprättats en promemoria daterad den 30 maj 1997 med förslag till förändringar i grundskolans timplan och förslag till lagstiftning om kostnadsfria skolmåltider för elever inom det obligatoriska skolväsendet. Promemorian har remissbehandlats. En sammanfattning av förslagen, förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över promemorian finns i *bilaga 6*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 7*.

4 Principiella utgångspunkter

Svenska folket kan möta nästa sekel med tillförsikt och framtidstro. Vi kommer att ta steget in i 2000-talet med hög tillväxt, låg inflation och sjunkande arbetslöshet.

Låneberoendets tid är förbi. Överskott i de offentliga finanserna skall pressa tillbaka statsskulden.

Vi kan åter forma vår gemensamma framtid – ett samhälle där ingen lämnas utanför.

På stabil grund kan politiken inriktas mot att utveckla Sverige:

* *Arbetslösheten skall betingas.* År 2000 skall den öppna arbetslösheten vara halverad till fyra procent. Därefter är målet full sysselsättning.

* *Skolan, vården och omsorgen skall förbättras.* Regeringen vill utveckla välfärdens kärna. Därför skall nya resurser i första hand tillföras skolan, vården och omsorgen om barn och äldre.

* *Rättvisan skall stärkas.* När utrymme finns skall de som har burit tyngst bördor i saneringen av de gemensamma finanserna stå främst. Valet mellan skattesänkningar och bidragsförändringar skall styras av vad som bäst gynnar en rättvis fördelning och mest bidrar till tillväxt och ökad sysselsättning.

Regeringen kan inte acceptera att löntagarnas uppoffringar under de svåra år som vi har bakom oss används till att finansiera skattelättnader för höginkomsttagare under de goda år som ligger framför oss.

Fria och trygga människor, ett vitalt näringsliv och internationellt engagemang skall känneteckna vårt land i det nya seklet. Med en politik som står i samklang med övriga Europa skall vi ta steget in i 2000-talet.

Kvalitet och likvärdighet

Regeringen prioriterar nu arbetet med att utveckla utbildningens kvalitet och likvärdighet. Särskilt angeläget är att stärka och utveckla grundskolans inre arbete för att kunna möta alla elever utifrån deras skilda förutsättningar och behov. Alla har rätt till en god grundläggande utbildning. En god start i livet ger förutsättningar för individen att fortsätta utvecklas och lära.

Utbildningens kvalitet är ett nationellt strategiskt intresse, som har avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska tillväxt och framtida välfärd. Hög kvalitet i förskola, skola, högskola och vuxenutbildning är en fråga om likvärdighet och rättvisa. Ur ett tillväxtperspektiv utgör det svenska utbildningssystemet en bra grund att bygga på för att ytterligare höja ambitionen för ett livslångt lärande. Åtgärder skall vidtas för att höja och säkra kvaliteten.

Likvärdig utbildning är en fundamental princip inom det svenska utbildningssystemet. Målet är att alla ungdomar skall lämna skolan med tillräckliga kunskaper och färdigheter, med självförtroende, med en vilja

att lära mer och att delta i och påverka samhällslivet. Likvärdig utbildning innebär inte att verksamheten måste utformas på samma sätt, utan att de nationella målen som uppställts av regering och riksdag i skollag och läroplaner skall uppfyllas, varhelst utbildningen anordnas. Detta ställer särskilda krav på uppföljning och utvärdering. Arbetet med utbildningens kvalitetssäkring måste vidareutvecklas.

Regeringen överlämnade i mars 1997 till riksdagen skrivelsen Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – Kvalitet och likvärdighet (skr. 1996/97:112). Planen anger vilken huvudsaklig inriktning regeringens skolpolitik kommer att ha de närmaste åren samt vilka frågor som särskilt kommer att uppmärksammas och följas upp.

Det är kommunens ansvar att organisera, planera och administrera verksamheterna inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skola. Kommunen har också ansvar för att verksamheterna följs upp och utvärderas. I en mål- och resultatstyrd verksamhet lämnas stort utrymme för de professionella att tillsammans med barn och elever välja stoff och arbetsmetoder. Regeringens skolpolitik har som utgångspunkt att skapa förutsättningar för ett utvecklingsarbete i kommunerna som kan höja kvaliteten och öka likvärdigheten i det offentliga skolväsendet.

I denna proposition lämnas förslag, vilkas övergripande syfte är att öka kvalitet och likvärdighet i förskola och skola. De frågor som behandlas i propositionen har tidigare aviserats i den nationella utvecklingsplanen. Genom de åtgärder som föreslås i propositionen, vill regeringen ge förutsättningar för att nya arbetssätt skall kunna utvecklas i en likvärdig skola med hög kvalitet – en skola som sätter individen i centrum och utgår från barns och ungdomars förutsättningar och behov från tidig ålder, i perspektivet av det livslånga lärandet.

Förskoleklass

Grunden till ett livslångt lärande läggs redan i förskolan. Den sociala och kulturella miljö samt den pedagogiska stimulans som barn möter under barndomsåren påverkar på ett avgörande sätt deras förutsättningar för utveckling och lärande. Regeringen anser därför att förskolan bör bli en del av utbildningssystemet. Dess pedagogiska roll behöver förstärkas och tydliggöras för att ge barn en god grund för det fortsatta lärandet. Det kan bl.a. bidra till att stimulera språkutvecklingen och underlätta läs- och skrivinläringen.

Regeringen vill stödja och stimulera utvecklingen av det inre arbetet i förskola och skola genom en verksamhetsmässig integrering. Genom att låta den s.k. sexårsverksamheten som i dag bedrivs inom förskolans ram bilda en egen skolform inom det offentliga skolväsendet – förskoleklass – ökar förutsättningarna för en integration av verksamheterna. Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande och ligga till grund för fortsatt skolgång. Året i förskoleklassen skall vara en rättighet för alla sexåringar och en skyldighet för kommunen att anordna. Alla elever ges därmed möjlighet till tio års pedagogisk verksamhet – ett år i förskoleklassen och därefter nio år i grundskolan. Möjligheten att

börja grundskolan och motsvarande skolformer redan som sexåring kommer att kvarstå.

Mötet mellan förskola och skola, där också fritidshemmen spelar en viktig roll, kan frigöra utvecklingskraft som förnyar alla de pedagogiska verksamheterna för barn och unga. Nya möjligheter behöver ges för att ett arbetssätt skall kunna växa fram, där olika professioner och kompetenser kan samverka i arbetslag. Undervisningsbegreppet behöver vidgas till att omfatta ett främjande av läroprocesser, där förskolans och skolans kultur och arbetssätt ömsesidigt kan mötas och utformas till en pedagogisk helhet.

Ett förändringsarbete med denna inriktning är inte enkelt vunnet utan byggs upp långsiktigt. En medveten strävan att nå en verklig mötesplats för förskola och skola måste omfatta en gemensam och enhetlig syn på det lärande barnet, personalens roll och på det pedagogiska arbetet, som bygger på en gemensam värdegrund.

Kvalitet och likvärdighet i förskoleklassen skall främjas genom en med skolan gemensam läroplan. Regeringen återkommer till riksdagen med förslag om detta. En samordning av förskoleklassen, skolbarnsomsorgen och skolan skall omfatta lagstiftning, styrdokument och tillsyn.

Mobbning

Alla barn har rätt till en god grund för det fortsatta lärandet. Den psykosociala skolmiljön utgör en viktig del av denna grund. Att känna sig trygg och respekterad är en förutsättning för att kunna lära och utvecklas till en harmonisk och ansvarskännande samhällsmedlem. Ingen skall behöva känna sig rädd för att gå till skolan. Alla former av våld och mobbning är ett brott mot skolans värdegrund.

Skolans betydelse för barns och ungas syn på demokrati kan inte över-skattas. Skolan har en viktig uppgift att fostra, att förmedla attityder och värderingar. Skolan utgör en viktig del av barns och ungdomars liv och måste därför ta ett stort socialt ansvar.

Mobbning är ett samhällsproblem. Ett effektivt förebyggande arbete förutsätter ett nära samarbete mellan föräldrarna, skolan, andra kommunala verksamheter och närsamhället i övrigt. Mobbing måste angripas genom såväl förebyggande som akuta insatser. Insatser måste också vidtas som syftar till att stärka hela skolans värdegrund. Det är viktigt att mobbing, trakasserier och våld diskuteras i ett större sammanhang, i ett samspel med föräldrar, föreningar och organisationer. Det är också viktigt att eleverna själva får vara med och påverka arbetet i skolan.

Problemen med mobbing är inget nytt fenomen men kunskapen om bl.a. mobbingens omfattning och uttryck, olika arbetsmetoder etc. har tidigare varit begränsad. Regeringen ser mycket allvarligt på problemen med mobbing. Nu vet vi mer och därför är det dags att vidta ytterligare åtgärder. För att stödja det lokala arbetet mot mobbing anser regeringen att det nu finns skäl att förtydliga skollag och läroplaner. Det får inte råda någon tvekan om vilka bestämmelser och ansvarsförhållanden som gäller i skolan. Att mobbing inte tillåts och att vuxna i skolan är skyldiga att aktivt motverka alla former av kränkande behandling bör tydligt framgå

Timplanen

Tillämpningen av timplanen får inte utgöra ett hinder för pedagogiskt nytänkande och förändring. Utrymmet för lokala beslut bör därför öka och timplanens traditionellt styrande roll minska. Regeringen anser att skolornas möjligheter att tillämpa timplanen mer flexibelt bör underlättas. Ökat utrymme bör ges för lokala beslut genom att öka tiden för skolans val.

I samband med läroplansreformen ändrades den inbördes balansen mellan olika ämnen, varvid särskilt slöjd samt idrott och hälsa fick en förhållandevis kraftig timalreduktion. Skolarbetet måste vara både praktiskt och teoretiskt om elevernas intresse skall vidmakthållas och studierna leda till den kunskap som läroplan och kursplaner anger. Eleverna i grundskolan upplever att de kan vara med och påverka undervisningen i de praktiskt–estetiska ämnena, särskilt slöjd. Eleverna får i slöjden lära sig att ta ansvar, lösa konkreta problem och delta i undervisningens uppläggning. Nödvändigheten av att utöka idrottsämnets timal motiveras främst av folkhälsoskäl.

Skolmåltider

Elever i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan är i dag genom bestämmelser i skollagen garanterade fria läromedel, fri skolhälsovård och under vissa förutsättningar fria skolskjutsar. Att dessa bestämmelser efterlevs är en förutsättning för att kraven på lika tillgång till respektive likvärdig utbildning skall kunna upprätthållas.

När det gäller skolmåltider är situationen något annorlunda. Trots att det inte är obligatoriskt för kommunerna att erbjuda skolmåltider, är det praxis att skolhuvudmännen givit elever i grundskolan och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer kostnadsfria skolmåltider. Under de senaste åren har dock ett antal kommuner infört avgifter för elever i gymnasieskolan.

Regeringen anser att kostnadsfria skolmåltider fyller en viktig funktion. Eleverna behöver ett näringsriktigt mål mitt på dagen för att de skall kunna vara aktiva och ta till sig kunskaper under hela dagen, samtidigt som de också får del av den sociala samvaro som skolluncherna ger. Skolmåltiderna har även betydelse för att grundlägga goda och regelbundna matvanor. Regeringen anser därför att elever i grundskolan och motsvarande skolformer skall garanteras fria skolmåltider i skollagen.

5 Vad pågår när det gäller integrering förskola – skola?

Prop. 1997/98:6

I propositionen Vissa skolfrågor m.m. (prop. 1995/96:206) tog regeringen bl.a. upp frågor om integration av förskoleverksamhet – skola – skolbarnsomsorg. Enligt regeringens uppfattning bör all pedagogisk verksamhet som rör barn och ungdom ses som en helhet. En integration av förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg väntas kunna leda till en utveckling som aktivt bidrar till en höjd kvalitet i samtliga tre verksamheter. I propositionen aviserades *att* ett gemensamt måldokument skall utarbetas för förskolans sexårsverksamhet, grundskolan och skolbarnsomsorgen, *att* tillämpliga delar av bestämmelserna i socialtjänstlagen (1980:620) om barnomsorg skall inarbetas i skollagen (1985:1100) *samt att* Statens skolverk skall bli ansvarig myndighet för tillsyn, uppföljning, utvärdering och utveckling av dessa verksamheter.

Riksdagen har inte haft något att erinra mot vad regeringen anfört om integration av förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg (bet. 1996/97:UbU5, rskr. 1996/97:15).

Som framgått fördes ansvaret för barnomsorgen över till Utbildningsdepartementet den 1 juli 1996. Som ett första steg mot ökad integration tillkallades efter regeringens bemyndigande en kommitté, Barnomsorg och skolakommittén (BOSK), med uppdrag att utarbeta förslag till nytt måldokument för den pedagogiska verksamheten för barn och ungdom i åldrarna 6–16 år. Det samlade måldokumentet skall ersätta läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och omfatta den obligatoriska skolan, förskolans s.k. sexårsverksamhet och skolbarnsomsorgen. I direktiven underströks att uppdraget att utarbeta ett nytt gemensamt måldokument inte skulle omfatta en total omarbetning av nu gällande läroplan. Läroplanens grundläggande principer och utformning borde bestå. Kommittén har i betänkandet Växa i lärande (SOU 1997:21) presenterat sitt förslag till läroplan för barn och unga 6–16 år. Betänkandet, som remissbehandlats, bereds för närvarande inom Utbildningsdepartementet.

Den 13 februari 1997 fick BOSK genom tilläggsdirektiv (dir. 1997:30) i uppdrag att utarbeta förslag till måldokument även för den pedagogiska verksamheten i förskolan. I det arbetet skall BOSK också göra en översyn av skollagen utifrån de krav integrationen av förskola, skola och skolbarnsomsorg ställer och utifrån förslagen till nya måldokument för verksamheterna. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 1997.

Eftersom Skolverket kommer att bli central myndighet för barnomsorgen, uppdrog regeringen den 24 oktober 1996 åt Skolverket och Socialstyrelsen att tillsammans belysa och utarbeta förslag till nödvändiga gränsdragningar mellan de båda myndigheterna, ändringar i instruktionerna för myndigheterna, organisation av tillsynen över förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg samt eventuella övergångsbestämmelser. Myndigheterna har redovisat uppdraget. Förslaget behandlas i budgetpropositionen för år 1998.

6.1 Nuvarande sexårsverksamhet

Enligt 15 § socialtjänstlagen (1980:620) är kommunerna skyldiga att anvisa alla barn plats i förskola från höstterminen det år barnet fyller sex år. Av 13 § följer att skyldigheten gäller barn som är bosatta i Sverige och som stadigvarande vistas i kommunen. Verksamheten skall vara avgiftsfri och omfatta minst 525 timmar om året. I vissa fall får verksamheten delas upp på två år och skall då omfatta minst 700 timmar, den s.k. glesbygdsmodellen.

Hösten 1996 omfattade förskolan praktiskt taget alla sexåringar, med undantag för de barn (ca 8 %) som utnyttjat möjligheten att börja skolan vid sex års ålder. Förskola för sexåringar organiseras i olika former, t. ex. i daghem, i deltidsgroup eller i grupper av sexåringar som lokal- eller verksamhetsmässigt integrerats med skola eller fritidshem.

Enligt en kartläggning som redovisats av Statistiska Centralbyrån (SCB) i februari 1997, och som bearbetats i Utbildningsdepartementet, har kommunerna kommit olika långt vad gäller integrering av den s.k. sexårsverksamheten med skolan och skolbarnsomsorgen. I ett hundratal kommuner bedrivs sexårsverksamheten bl.a. på traditionellt sätt i daghem tillsammans med yngre barn alternativt i separata sexårsgrupper inom daghemmen. I femton av dessa kommuner är daghem den huvudsakliga organisationsformen.

Sexårsverksamhet som bedrivs i förskolegrupper i eller i nära anslutning till skolans lokaler är dock den vanligast förekommande formen i kommunerna. Förskolegrupper i fritidshemslokaler förekommer också. Detta kan innebära att förskolan för sexåringar lokalmässigt är integrerad i skolan eller med ett fritidshem utan att det föreligger en verksamhetsmässig integration. Andra kommuner har emellertid kommit längre och har såväl lokalmässigt som verksamhetsmässigt samordnat förskolans sexårsverksamhet med skolan och skolbarnsomsorgen.

Av kartläggningen framgår att i ett 40-tal kommuner bedrivs verksamheten för sexåringar huvudsakligen tillsammans med skolbarn i åldrarna 7, 8 och/eller 9 år. I ytterligare ca 60 kommuner bedrivs sådan integrerad verksamhet som en av flera verksamhetsformer för sexåringar. En del av dessa kommuner har organiserat verksamheten så, att arbetslag bestående av grundskollärare, förskollärare och fritidspedagog gemensamt ansvarar för en grupp elever. Förskolläraren och fritidspedagogen tjänstgör viss del av dagen i skolan och resten av tiden inom skolbarnsomsorgen. Arbetslaget planerar och genomför arbetet tillsammans. Före och efter skoldagen erbjuds skolbarnsomsorg i eller i nära anslutning till skolans lokaler. I en del kommuner schemaläggs även fria aktiviteter, som då är en del av den totala verksamheten. Inslagen av fria aktiviteter under skoldagen medför att alla barn, inte bara de som är inskrivna i skolbarnsomsorgen, får ta del av dessa aktiviteter. Erfarenheterna från

dessa kommuner är positiva. Samordningen har dessutom ofta lett till att verksamheterna kunnat bedrivas mer effektivt. Prop. 1997/98:6

6.2 En ny skolform – förskoleklass

Regeringens förslag: Den sexårsverksamhet som bedrivs inom ramen för förskolan, enligt 15 § socialtjänstlagen, skall bilda en egen skolform inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Denna skolform skall benämnas *förskoleklass*. Bestämmelserna om förskoleklassen skall finnas i skollagen.

Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande. Den skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Det skall vara obligatoriskt för kommunerna att anordna förskoleklass, men frivilligt för barnen att delta i verksamheten.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna, däribland flertalet kommuner, är positiva till förslaget att förskolans s.k. sexårsverksamhet bildar en egen skolform. Många remissinstanser anser att förslaget bekräftar och underlättar den utveckling som redan är påbörjad i kommunerna. Ett antal remissinstanser bland andra Sameskolstyrelsen, Kristianstads, Luleå och Skurups kommuner, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Lärarnas Riksförbund (LR), Lärarförbundet, Riksförbundet Hem och Skola (RHS) och Friskolornas Riksförbund vill ha tioårig skolplikt med skolstart vid sex års ålder. Svenska Kommunförbundet avvisar förslaget att förskoleklassen bildar en egen skolform inom det offentliga skolväsendet.

Flertalet remissinstanser är positiva till eller har avstått från att kommentera benämningen *förskoleklass*. En tredjedel av instanserna är däremot negativa till eller ställer sig tveksamma till benämningen.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens avsikt är att stödja och stimulera den verksamhetsmässiga integreringen. Vi föreslår därför att den sexårsverksamhet som bedrivs inom ramen för förskolan, enligt 15 § socialtjänstlagen, skall bilda en egen skolform inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Denna skolform skall benämnas *förskoleklass*. Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande. Den skall ligga till grund för fortsatt skolgång. Bestämmelser om förskoleklassen bör återfinnas i skollagen. Den rättsliga regleringen behandlas utförligare längre fram i detta avsnitt.

Vårt förslag syftar till att så långt som möjligt ge alla sexåringar likvärdiga förutsättningar. Likvärdigheten kommer att främjas genom att den nya läroplanen, som regeringen senare avser att presentera för riksdagen, också skall omfatta förskoleklassen. Inom ramen för skolans styrsystem har kommunerna stor frihet att organisera verksamheten efter lokala förutsättningar. Varje kommun ansvarar för att läroplanen följs. Det är kommunernas och Skolverkets uppgift att följa upp och utvärdera verksamheten.

Förskolan och skolan har utvecklats ur skilda pedagogiska traditioner. Integrationens syfte är att förskola och skola skall komplettera varandra, i den bemärkelsen att förskollärare och grundskollärare ömsesidigt bidrar med sitt professionella kunnande och sina traditioner.

I det pågående utvecklingsarbetet kring samverkan och integration mellan förskola och skola är det tydligt att det handlar om ett möte mellan olika kulturer. Detta möte är givetvis långt ifrån oproblematiskt. För att en verklig integration skall komma till stånd räcker det inte med att enkelt ta det bästa ur varje verksamhet. Mötet mellan förskola och skola, där också fritidshemmen spelar en viktig roll, kan – enligt vår mening – frigöra pedagogisk utvecklingskraft som förnyar alla de pedagogiska verksamheterna för barn och unga och ger nya förutsättningar för utveckling och lärande.

Förskola och fritidshem har utvecklat och befast en pedagogik med det enskilda barnets utveckling i centrum. Den pedagogik som utvecklats bygger på en vid tolkning av pedagogikbegreppet, där också omvårdnad och omsorg ingår. Pedagogiken utgår från att utveckling och inläring sker ständigt – inte bara eller ens huvudsakligen i arrangerade inlärnings-situationer. Förankring i närmiljön med anknytning till barnens egna erfarenheter och kunskaper är en annan viktig utgångspunkt liksom lekens och skapande verksamheters betydelse för barns tankeutveckling och förståelse av omvärlden. Att arbeta projekt- eller temainriktat, utifrån barns eget utforskande och egna problemlösningar, är en pedagogisk princip som utvecklats i förskola och fritidshem. Stor vikt läggs vid socialisationsprocessen i barns inbördes samspel, empatiförmåga och konfliktlösning. Föräldrasamarbetet är en av grundstenarna i verksamheten. Andra utmärkande drag är arbetslaget som samarbetsform för personalen, liksom att barngruppen ofta är åldersblandad.

Skolans tradition skiljer sig från förskolans. Betoningen på ett långsiktigt, systematiskt och strukturerat lärande skiljer skolans kultur från förskolans här- och nuperspektiv. Synen på kunskapsutveckling förändras. Skolans styrning, organisation och arbetsformer utvecklas därför ständigt. Den målstyrning som under senare år genomförts inom skolområdet ställer höga krav på likvärdighet och kvalitet i undervisningen. I den nationella läroplanen har regering och riksdag angett den värdegrund som skolan skall vila på och uppställt mål och riktlinjer för landets skolor. Läroplan och kursplaner ställer krav på att undervisningen skall ge konkreta och utvärderingsbara resultat i förhållande till varje elev. Varken läroplan eller kursplaner anger dock arbetssätt, metoder eller organisation. Stort utrymme lämnas för läraren att tillsammans med eleverna välja stoff och arbetsmetoder. Lärandet stimuleras genom elevernas eget utforskande, samtidigt som elev- och föräldrainsflytande poängteras alltmer.

Det utvecklingsarbete inom skolan som bl.a. genomförandet av den senaste läroplanen (Lpo 94) gett upphov till och då inte minst i kombination med den integrering av förskola, skola och fritidshem som utvecklats i många kommuner, har också på flera sätt inneburit ett närmande mellan förskolan och skolan. Det kommer dock att krävas både tid och medvetet

arbete för att kunna genomföra en integration som tar tillvara kraften i de bägge traditionerna och också skapa något kvalitativt nytt. Genom att förskola och skola integreras kan barnets förutsättningar och utveckling mer än den biologiska åldern styra verksamhetens former och innehåll. Ett exempel kan gälla barns språkutveckling som genom tidig stimulans i förskolan kan ge stöd för läs- och skrivutveckling.

För att uppnå en långsiktig utveckling av såväl förskolan som skolan måste ett förändringsarbete ta sin utgångspunkt i en helhetssyn på barnet, på kunskap och lärande. Ett sådant förändringsarbete förutsätter en medveten strävan efter att nå en verklig mötesplats där förskola och skola omfattar en enhetlig syn på det lärande barnet, pedagogens roll och på det pedagogiska arbetet och som bygger på en gemensam värdegrund. Ett gemensamt måldokument till grund för verksamheten i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet är en viktig förutsättning för ett sådant utvecklingsarbete. Därtill krävs ett levande samtal mellan de professionella i verksamheten kring grundläggande centrala begrepp och hur dessa skall och kan ta gestalt i praktiken.

I samband med reformer och förändringar av förskola och skola uppstår en mängd frågor kring hur verksamheten skall organiseras i kommunerna. Det är viktigt att det som organisatoriskt görs i kommunerna har en nära koppling till den syn på barnet och läroprocesserna som verksamheten skall verka för. En organisation, som ger förutsättningar för en inte bara lokalmässig utan också verksamhetsmässig integration, kan skapa förutsättningar för en utveckling av samtliga pedagogiska verksamheter till en samverkande helhet.

Året i förskoleklassen skall – liksom hittills – vara en rättighet för alla sexåringar och en skyldighet för kommunen att anordna. Kvalitet och likvärdighet i verksamheten skall främjas genom en med grundskolan gemensam läroplan. Alla elever ges därmed möjlighet till tio års pedagogisk verksamhet – ett år i förskoleklass och därefter nio år i grundskolan alternativt tio år i särskolan eller specialskolan. Möjligheten att börja grundskolan och motsvarande skolformer redan som sexåring kvarstår dock. Men vi räknar med att de allra flesta sexåringar väljer förskoleklassen som en inledning på skolgången för att få de bästa förutsättningarna för lärande och utveckling.

Förskoleklass som benämning

Som redan framhållits är många remissinstanser kritiska till benämningen förskoleklass. En av anledningarna är att begreppet "klass" ger associationer till en organisation och ett arbetssätt som skolan på många håll har eller är på väg att lämna till förmån för en integrerad verksamhet för barn i näraliggande åldrar. Några remissinstanser har lämnat förslag till annan benämning t.ex. förskolegrupp, förskola för sexåringar, sexårsförskola, sexårsverksamhet, förskola eller nybörjarskola.

Regeringen har övervägt dessa förslag. Vi anser att benämningen "förskola" är missvisande då förskolan omfattar även barn i åldrarna 1–5 år. Benämningar som hänvisar till en åldersgrupp, i det här fallet sexåringar, är inte heller lämpliga. Vi har därför – i likhet med arbets-

gruppen – stannat för *förskoleklass*. Vi vill emellertid betona att benämningen inte skall ses som ett sätt att vare sig styra hur kommunerna organiserar verksamheten eller föreskriva att verksamheten för sexåringar skall bedrivas i åldershomogena grupper. Det är kommunens uppgift att organisera förskoleklassen utifrån lokala behov och förutsättningar. Vårt syfte är dock att underlätta en verksamhetsmässig integration mellan förskolan och skolan, där det bästa av verksamheterna tas tillvara och vidareutvecklas.

Rättslig reglering

Förskoleklassen bör tas med i uppräknningen av skolformer inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom i 1 kap. 1 § skollagen (1985:1100). Verksamheten kommer att omfattas av de generella bestämmelserna i skollagen, främst 1 och 2 kap. Förskoleklassen kommer därmed att omfattas av de grundläggande föreskrifterna om bl.a. utbildningens mål och utformning i 1 kap. 2 §. Likaså kommer förskoleklassen att ledas av en rektor och omfattas av de kommunala skolplanerna. Som tidigare redovisats har BOSK genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att göra en översyn av skollagen. BOSK skall därvid bl.a. utreda rektors ansvar och skolplanens roll för verksamheterna.

De närmare bestämmelser om förskoleklassen som behövs bör, som för övriga skolformer, finnas i ett särskilt kapitel i skollagen. I avvaktan på BOSK:s översyn av skollagen, föreslår regeringen att nu gällande bestämmelser om förskola för sexåringar i stort sett oförändrade förs in i ett nytt kapitel, 2 b kap., i skollagen. Förutom en motsvarighet till delar av 13 och 15 §§ socialtjänstlagen (förskola för sexåringar) bör 14 § andra stycket (barn på sjukhus), 14 c § (närhetsprincipen) och 17 § (kommunens informationsansvar) samt 4 § tredje stycket (kommunens möjlighet att sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter) få sin motsvarighet i 2 b kap. skollagen. Kapitlet bör inledas med att ändamålet med utbildningen i förskoleklassen anges. På samma sätt som inom andra skolformer bör det av lagen framgå att den som behöver särskilt stöd skall få det.

Det skall vara obligatoriskt för kommunerna att anordna förskoleklass, men frivilligt för barn att delta i sådan verksamhet. Kommunerna skall liksom hittills, när det gäller sexårsverksamheten, vara skyldiga att anvisa barn plats i en förskoleklass från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Förskoleklassen skall omfatta minst 525 timmar om året och som nu vara avgiftsfri. För den tid som överstiger 525 timmar får avgift tas ut. Den s.k. glesbygdsmodellen enligt 15 § andra stycket behandlas i avsnitt 6.3. Kommunernas skyldighet att informera föräldrar om verksamheten skall kvarstå, liksom deras skyldighet att verka för att anvisad plats utnyttjas. Det skall vara möjligt att även ta emot yngre barn i förskoleklass. För dessa barn bör kommunerna ha möjlighet att ta ut skäliga avgifter.

Regeringen avser att senare besluta om en särskild förordning om förskoleklass. I det arbetet kommer vi att beakta de synpunkter som förts fram av bl.a. Skolverket, Handikappombudsmannen (HO), Statens institut

för handikappfrågor i skolan (SIH) och Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) om behovet av åtgärdsprogram för elever i förskoleklass. Prop. 1997/98:6

Uppföljning och utvärdering

Förskoleklassen blir en ny skolform inom det offentliga skolväsendet och får en med skolan gemensam läroplan. Detta skapar förutsättningar för en utveckling i kommunerna mot större samband mellan förskola och skola, såväl till innehåll som till organisation. Statens skolverk får en förändrad roll och ett utvidgat ansvarsområde i och med att förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen tillförs verket. Det ligger i myndighetens uppdrag att utöva tillsyn, uppföljning, utvärdering och utveckling av skola och barnomsorg. Skolverket kommer också att få en central roll i utvecklingen av ett nytt kvalitetssäkringssystem som innebär återkommande kvalitetsbedömningar av skolan. Av ett särskilt intresse inom Skolverkets uppdrag ligger, enligt regeringens bedömning, införandet och utvecklingen av förskoleklassen samt integrationen mellan förskola och skola.

6.3 Glesbygdsmodellen

<p>Regeringens förslag: Det skall inte vara möjligt att dela upp verksamheten i förskoleklass på två år. Under en övergångstid skall denna möjlighet dock finnas kvar.</p>

Arbetsgruppens förslag: I betänkandet föreslogs ingen ändring av möjligheten att dela upp verksamheten på två år. Arbetsgruppen framhöll emellertid att det kunde finnas skäl att återkomma i frågan sedan SCB redovisat omfattningen av glesbygdsmodellen.

Remissinstanserna: Av remissinstanserna har endast Bräcke och Arjeplogs kommuner kommenterat glesbygdsmodellen. Bräcke kommun anser att det inte finns skäl att behålla modellen, medan Arjeplogs kommun menar att möjligheten till särlösningar måste finnas kvar i glesbygd.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 15 § andra stycket socialtjänstlagen kan en kommun i vissa fall dela upp förskolan på två år. I sådana fall skall barnet anvisas plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar och innebär att verksamheten endast bedrivs vissa dagar per vecka. Den undersökning som SCB redovisat i februari 1997, där kommunernas sexårsverksamhet kartlagts, innefattade också en kartläggning av glesbygdsmodellen. Av undersökningen framgår att under hösten 1996 omfattades knappt 1900 barn av modellen. I Norrbottens och Västerbottens län omfattades 355 respektive 120 barn. Övriga län där fler än 200 barn berördes av modellen var Värmlands,

Kopparbergs och Stockholms län. De kommuner som hade flest barn i glesbygdsmodellen var Falun (222 barn), Haninge (143 barn) och Tanum (140 barn).

Som redan framhållits pågår för närvarande i Utbildningsdepartementet ett arbete med att revidera läroplanen (Lpo 94). Den nya läroplanen skall även omfatta förskoleklassen. Regeringen anser att alla barn, oavsett bostadsort, ska ges tillgång till en likvärdig utbildning. Kommunernas nuvarande möjlighet att dela upp verksamheten på två år bör därför upphöra. Det finns dock skäl att modellen skall kunna tillämpas under en övergångsperiod, dock längst till och med den 30 juni år 2000. Detta bör gälla de kommuner som före den 1 januari 1998 använt sig av möjligheten.

Av 4 kap. 3 § grundskoleförordningen (1994:1194) framgår att styrelsen för utbildningen får, om det finns särskilda skäl, besluta att antalet skoldagar i veckan skall begränsas till fyra för årskurs 1 eller 2. Regeringen anser att en motsvarande regel bör föras in i den planerade förordningen om förskoleklass.

6.4 Övriga skolformer

Kommunernas skyldighet att anvisa alla sexåringar plats i en förskoleklass skall naturligtvis också omfatta de barn som senare kommer att fullgöra sin skolplikt i sameskolan, specialskolan eller särskolan. Ett syfte med att integrera förskoleklassen med skolan är att höja kvaliteten i skolan. Enligt vår uppfattning är det viktigt att även sameskolan, specialskolan och särskolan ges motsvarande möjlighet.

Sameskolan

Av 2 kap. 3 § sameskolförordningen (1995:205) framgår att Sameskolstyrelsen redan nu – efter avtal med en kommun – kan fullgöra kommunens uppgifter inom förskole- och fritidshemsverksamheten för samiska barn. Sådana avtal har också träffats med Gällivare och Jokkmokks kommuner. Verksamheten har en samisk profil och syftet är att bevara och stärka det samiska språket och kulturen. Den samiska förskoleverksamheten har visat sig vara värdefull för rekryteringen till sameskolan.

För att ge eleverna ökade förutsättningar till tvåspråkig utveckling anser regeringen, att Sameskolstyrelsen bör – efter avtal med en kommun – ha möjlighet att även anordna förskoleklass i sameskolan. Vi avser därför att besluta om behövliga ändringar i sameskolförordningen.

Specialskolan

Även specialskolorna bör ha möjlighet att integrera förskoleklass och skolbarnsomsorg med skolan. Vi avser därför att i specialskoleförordningen (1995:401) införa en bestämmelse, som gör det möjligt för specialskolorna att – efter avtal med en kommun – fullgöra kommunens

Särskolan

Utvecklingsstörda barn skall naturligtvis som alla andra barn få sin utbildning i en förskoleklass så nära hemmet som möjligt. Eftersom gruppen utvecklingsstörda barn är mycket heterogen, är det – enligt vår mening – viktigt att det finns utrymme för flexibla lösningar där hänsyn tas till barnets individuella förutsättningar och specifika behov.

6.5 Skolhälsovård

Regeringens förslag: Kommunerna skall ha möjlighet att komma överens med sjukvårdshuvudmannen om att skolhälsovården tar över ansvaret för den förebyggande hälsovården för elever i förskoleklasser.

Bestämmelserna om hälsokontroller i 14 kap. 3 § skollagen ändras så att de tre hälsokontrollerna skall fördelas jämnt under skoltiden. Om skolhälsovård anordnas för elever i förskoleklass skall det vara möjligt att förelägga den första allmänna hälsokontrollen till det år barnen går i förskoleklass.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Knappt hälften av remissinstanserna har kommenterat förslaget. Av dessa är flertalet positiva. Några remissinstanser bl.a. Riksföreningen för skolhälsovård anser att kommunerna bör ta över ansvaret för hälsovården även för elever i förskoleklassen. Skolverket förordar en ordning som tar hänsyn till att hälsovården bör finnas nära barnet, dvs. att sexåringarna bör få utnyttja skolsköterskans och skolläkarens tjänster om deras verksamhet är förlagd i anslutning till skolan. Om skolhälsovården tar över ansvaret för barnen i förskoleklass får det – enligt Handikappförbundets Samarbetsorgan (HSO) – inte leda till att barn går miste om sådana rehabiliterande och medicinska insatser som de behöver på grund av sin funktionsnedsättning.

Tillsynen av skolhälsovården fördes den 1 januari 1997 över från Skolverket till Socialstyrelsen. Socialstyrelsen har enligt uppgift tillsatt en intern utredning för att kartlägga och vid behov definiera skolhälsovårdens delmål m.m. Skolverket och Riksföreningen för skolhälsovård föreslår att denna utredning avvaktas innan 14 kap. 3 § skollagen justeras.

Skälen för regeringens förslag: I 14 kap. skollagen finns bestämmelser om skolhälsovård. Enligt 1 § skall skolhälsovård anordnas för eleverna i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Av 2 § framgår bl.a. att skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Skolhälsovården skall främst vara förebyggande. Den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall, enligt

3 §, erbjudas att genomgå allmän hälsokontroll en gång på varje stadium. Prop. 1997/98:6
Den första kontrollen skall äga rum första läsåret.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att sjukvårdshuvudmännen skall behålla ansvaret för den förebyggande hälsovården för sexåringar. Skolhuvudmannen och sjukvårdshuvudmannen bör dock kunna komma överens om att sexåringarna skall omfattas av skolhälsovården i stället för barnhälsovården. I sådana fall bör den första av de tre allmänna hälsokontrollerna kunna förläggas till antingen året i förskoleklass eller till det första skolåret.

Eftersom stadiindelningen upphört bör kopplingen till stadium tas bort i 14 kap. 3 §. Det bör i stället föreskrivas att de tre hälsokontrollerna fördelas jämnt över hela skoltiden.

Regeringens förslag: Om det finns särskilda skäl skall, på begäran av ett barns vårdnadshavare, barnets hemkommun få besluta att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det år barnet fyller åtta år. Beslut i sådana ärenden skall få överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Skälen för regeringens förslag: Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen Vissa skollagsfrågor m.m. (prop. 1990/91:115, bet. 1990/91:UbU17, rskr. 1990/91:357) har barnets vårdnadshavare rätt att bestämma att barnet skall börja skolan höstterminen det år barnet fyller sex år (3 kap. 8 § skollagen). Samtidigt beslutade riksdagen att möjligheten att skjuta upp barns skolstart till det år de fyller åtta skulle slopas fr.o.m. den 1 juli 1992. Som skäl angavs bl.a. att skolan har skyldighet att anpassa sin verksamhet till barnens mognadsgrad.

En vårdnadshavare kan numera välja att låta sitt barn börja skolan vid sex eller sju års ålder. Skolplikten inträder dock alltid vid sju års ålder. Någon förändring därvidlag är inte aktuell. Det är en rättighet för det enskilda barnet att få tillgång till grundskolan eller någon motsvarande skolform vid sex eller sju års ålder och en motsvarande skyldighet för skolhuvudmännen att då ge varje barn en skolundervisning präglad av kvalitet och likvärdighet, anpassad tills varje barns behov, utveckling och mognadsgrad. De barn som är i behov av särskilt stöd skall få det inom skolans ram.

Regeringens förslag i denna proposition syftar bl.a. till att förbättra förutsättningarna för skolan att möta varje barn i sin utveckling. För enstaka barn kan det finnas behov av att börja i grundskolan eller någon motsvarande skolform senare än höstterminen det år barnet fyller sju år. Ett barns hemkommun bör därför – på begäran av barnets vårdnadshavare – få besluta om att skjuta upp fullgörandet av skolplikten högst ett år, till höstterminen det år då barnet fyller åtta år, om det finns särskilda skäl. Exempel på särskilda skäl kan vara om ett barn fötts mycket sent på året och under förskoletiden orienterat sig mot och identifierat sig med barn födda ett år senare. Ytterligare exempel kan vara att barnet tillbringat kort tid i Sverige eller har sitt hem långt från skolorten och därför inte kan bo hemma under veckorna.

Ett beslut om uppskjuten skolplikt bör föregås av ett ingående samrådsförfarande mellan skolan och hemmet, där olika lösningar övervägs. Om skolgången skjuts upp ett år, har barnet rätt att gå ytterligare ett år i förskoleklass. Detta följer av förslaget till lydelse av 2 b kap. 2 § där det anges att skyldigheten att anvisa plats i förskoleklassen gäller till dess att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt. Beslut i dessa ärenden skall kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Även om ett barn börjar fullgöra sin skolplikt vid åtta års ålder, kommer skolplikten att upphöra vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år, eller om barnet fullgör skolplikten i specialskolan, 17 år (3 kap. 10 § första stycket skollagen). Enligt 4 kap. 10 § har en elev i grundskolan som, när skolplikten upphör, inte

tillfredsställande slutfört sista årskursen rätt att fullfölja utbildningen om eleven bedöms ha förmåga att göra detta. Motsvarande gäller enligt 7 kap. 6 § för elever i specialskolan som inte är utvecklingsstörda. Prop. 1997/98:6

För elever i särskolan och elever i specialskolan med utvecklingsstörning finns inte motsvarande föreskrifter. För sådana elever bör det införas en rätt att få gå lika många årskurser som de skulle ha haft rätt att göra om de börjat vid sju års ålder.

8.1 Nuvarande bestämmelser

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är varje kommun och landsting skyldig att för undervisningen använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning som de i huvudsak skall bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 januari 1991, innebar en skärpning i förhållande till tidigare regler på området på så sätt att kravet på "behörighet" inte enbart knöts till anställningstillfället. Som skäl till införandet av bestämmelsen angavs att lärarnas kompetens är av avgörande betydelse för utbildningens kvalitet. Lagstiftningen sågs som ett sätt att skapa en garanti för att kompetenta lärare verkligen användes i skolan. Att kravet på utbildade lärare togs in i skollagen ansågs dessutom ligga i linje med det ansvar statsmakterna har för utbildningens kvalitet (jfr prop. 1990/91:18 s. 37).

Vilka lärare som får användas i undervisningen är knutet till den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Överensstämmelse mellan lärarens uppgifter och kompetens skall iakttas under lärarens hela tjänstgöringstid, inte bara vid anställningstillfället. En total överensstämmelse mellan lärarens utbildning och samtliga undervisningsuppgifter har dock inte ansetts kunna krävas (jfr prop. 1990/91:18 s. 47).

För att kommunerna skall ha förutsättningar att kontinuerligt i så hög grad som möjligt ha lärare med adekvat utbildning finns i 2 kap. 4 och 5 §§ skollagen bestämmelser som innebär att kommunerna som regel får anställa en "obehörig" lärare för högst ett år i taget. Detta innebär en avvikelse från bestämmelsen i 4 § lagen (1982:80) om anställningsskydd om att anställningsavtal gäller tills vidare.

I 2 kap. 4 § första stycket skollagen regleras kraven för att få anställas som lärare i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning. För tillsvidareanställning krävs bl.a. att sökanden har genomgått svensk lärarutbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller har en därmed jämställd lärarutbildning i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelsammanslutningen eller Europeiska unionen. Den som inte uppfyller kraven i 4 § får enligt 2 kap. 5 § anställas som lärare för högst ett år i sänder.

8.2 Undervisningsbegreppet

Undervisningsbegreppet har av tradition varit förbehållet skolan, medan man i förskola och fritidshem använt begreppet verksamhet eller pedagogisk verksamhet. Med ett synsätt som utgår från att barns

utveckling och inläring pågår ständigt och i nära samspel med omgivningen och att barn upptäcker och söker nya kunskaper genom erfarenheter och upplevelser, inte bara i arrangerade inläringssituationer, blir undervisningsbegreppet så som det traditionellt används i skol-sammanhang problematiskt.

BOSK har i sitt förslag till läroplan för barn och unga 6–16 år (SOU 1997:21) bl.a. diskuterat begreppen undervisning, kunskap, kunskapsformer och lärande. Kommittén betonar vikten av att ha ett helhetsperspektiv på elevernas utveckling och framhåller att skolan inte bara har till uppgift att utveckla elevernas intellektuella anlag utan också deras fysiska, praktiska och konstnärliga möjligheter och därmed ge utrymme för skapande, lek och fantasi (s. 74). BOSK anser att en vidgning av begreppet undervisning kräver ett utnyttjande av olika professionella kompetenser i skolan (s. 75).

Regeringen anser att verksamheten i förskoleklassen skall betraktas som undervisning i samma formella mening som den verksamhet som bedrivs i övriga skolformer inom det offentliga skolväsendet. Förskolans bredare syn på vad som anses vara pedagogisk verksamhet, där bl.a. leken, skapandet och barnets eget utforskande är viktiga beståndsdelar, bör inrymmas i undervisningsbegreppet. BOSK har därför i tilläggsdirektiv (dir. 1997:30) bl.a. fått i uppdrag att se över undervisningsbegreppet i syfte att skapa förutsättningar för ett gemensamt synsätt på hur barn och unga utvecklas och lär. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 1997.

8.3 Undervisande personal

Regeringens förslag: Utöver lärare skall för undervisningen i det offentliga skolväsendet användas förskollärare och fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ skollagen om tillsvidareanställning och visstidsanställning skall också omfatta personer med pedagogisk utbildning med inriktning mot förskollärare och fritidspedagog.

Arbetsgruppens förslag: Benämningarna lärare och lärarutbildning i 2 kap. 3–5 §§ skollagen ersätts med benämningen *pedagog* respektive *pedagogutbildning*. Med pedagoger avses lärare, förskollärare och fritidspedagoger.

Remissinstanserna: Av de knappt 30 remissinstanser, som kommenterat förslaget att förskollärare och fritidspedagoger skall få användas för undervisning, är flertalet positiva. Många av dem ser förslaget som en bekräftelse på den redan pågående utvecklingen i kommunerna.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) är positiv till att förskollärare och fritidspedagoger skall omfattas av bestämmelserna om tillsvidareanställning respektive visstidsanställning. TCO anser vidare att samma utbildningskrav skall omfatta förskolans verksamhet för barn i

åldrarna 1–5 år och utgår från att barnskötare och fritidsledare vidareutbildas.

Flertalet av de remissinstanser som kommenterat förslaget att införa benämningen pedagog är positiva, men förslaget har också väckt motstånd. Bland andra motsätter sig Svenska Kommunförbundet, SACO, TCO, LR, Lärarförbundet, RHS samt ett antal kommuner förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I många skolor har, som redan tidigare framhållits, skolbarnsomsorgen lokalmässigt och ibland även verksamhetsmässigt integrerats med skolans verksamhet. I dessa skolor tjänstgör fritidspedagogen såväl under den obligatoriska skoltiden som i skolbarnsomsorgen. Detta har inneburit både pedagogiska och ekonomiska vinster. Regeringen avser med detta förslag att öka förutsättningarna för en integrering av förskoleklassen med skolan och skolbarnsomsorgen.

I en integrerad verksamhet, där ett arbetslag bestående av förskollärare, grundskollärare och fritidspedagog gemensamt ansvarar för en grupp elever och där arbetsuppgifterna fördelas mellan personalen så att vars och ens kompetens tas tillvara, är det – enligt regeringens uppfattning – inte meningsfullt att reservera begreppet undervisning för enbart vissa delar och moment av verksamheten. Tvärtom är det just genom den samlade kompetensen hos de olika personalkategorierna som möjligheterna ges till en varierad och dynamisk skola, som har den enskilda eleven i centrum för den pedagogiska verksamheten.

För att skapa förutsättningar för ett sådant arbetssätt vill därför regeringen öppna möjligheten för kommunerna att för undervisning i förskoleklass och grundskola förutom grundskollärare även använda förskollärare och fritidspedagoger. Däremot anser regeringen – i motsats till arbetsgruppen – att det inte behövs en ny samlande benämning för den undervisande personalen. Benämningen lärare är sedan länge välkänd och inarbetad. Även i ett internationellt perspektiv är det viktigt att behålla benämningen lärare. Det är också – enligt vår mening – väsentligt att varje personalkategori behåller sin yrkesidentitet. Både förskolläraren och fritidspedagogen skall fortsätta att vara just förskollärare respektive fritidspedagog, men de får delvis nya roller i ett arbetslag tillsammans med grundskollärare i skolan.

Vi föreslår därför att det i 2 kap. 3 § första stycket skollagen föreskrivs att kommuner och landsting skall vara skyldiga att för undervisning använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Regeringen vill understryka att förslaget inte är ett avsteg från de kvalitetskrav som ligger bakom införandet av nuvarande bestämmelse. Överensstämmelse mellan kompetens och arbetsuppgifter bör liksom hittills vara ett ovillkorligt krav. Kravet på att den som undervisar skall ha utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva gäller också förskollärare och fritidspedagoger. Förutom att undervisa i förskoleklassen torde förskollärare främst komma att undervisa i grundskolan och motsvarande skolformer när undervisningen bedrivs tillsammans av flera personer i ett arbetslag. Även fritidspedagoger torde i huvudsak ha utbildning för att undervisa när undervisningen bedrivs i arbetslagsform.

Enligt 13 b § socialtjänstlagen skall det för bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. År 1996 hade närmare 60 procent av de anställda i förskola, fritidshem och integrerad skolbarnsomsorg förskollärarexamen eller fritidspedagogexamen, 35 procent hade barnskötarutbildning och 3 procent fritidsledarutbildning. För barnens trygghet, omvårdnad och omsorg utgör barnskötarna en viktig resurs. Enligt vår uppfattning kan det vara lämpligt att exempelvis barnskötare, fritidsledare och elevassistenter ingår i arbetslagen kring barn i förskoleklassen, skolan och skolbarnsomsorgen. Dessa personalkategorier är emellertid inte "behöriga" att bedriva undervisning i skollagens mening och regleras därför inte i 2 kap. skollagen.

Vårt förslag till ändring av 2 kap. 3 § skollagen för med sig att även 2 kap. 4–5 §§ bör ändras. Även i dessa paragrafer bör de olika personalkategorierna och respektive utbildning anges.

9.1 Nuvarande bestämmelser

Bestämmelser om barnomsorg finns i 13–18 §§ socialtjänstlagen. För verksamheterna gäller också de generella bestämmelserna i socialtjänstlagen t.ex. 35 § om rätt att ta ut avgifter för verksamheten. Övergripande mål för barnomsorgen är (jfr prop.1994/95:100 bil. 6):

- att genom pedagogisk gruppverksamhet ge barn stöd och stimulans för sin emotionella, sociala och intellektuella utveckling och bidra till goda uppväxtvillkor,
- att ge barn med behov av särskilt stöd i sin utveckling den omsorg som deras speciella behov kräver,
- att underlätta för föräldrar att förena förvärvsarbete och studier med vård och ansvar för barn,
- att utforma verksamheten i samarbete med föräldrarna för att därigenom öka deras delaktighet, medansvar och inflytande,
- att utforma stödet och regleringen så att verksamheten bedrivs ekonomiskt effektivt.

Från och med den 1 januari 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen. Dessförinnan var kommunerna skyldiga att genom en planmässig utbyggnad erbjuda sådan verksamhet. Enligt nu gällande bestämmelser är kommunerna skyldiga att tillhandahålla barnomsorg för barn i åldrarna 1–12 år i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller till barnets eget behov. Föräldrar som anmält behov av plats skall erbjudas en sådan utan oskäligt dröjsmål (14 a och 14 b §§).

Förskoleverksamhetens och skolbarnsomsorgens olika organisationsformer finns angivna i 13 a § socialtjänstlagen.

I 13 b § anges att förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen syftar till att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad samt att komplettera skolan och erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Även vissa kvalitetskrav preciseras i denna paragraf. Det skall finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga. Verksamheten skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras speciella behov kräver.

Plats inom förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg skall erbjudas så nära barnets eget hem eller skola som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål (14 c §).

Kommunen kan fullgöra sin skyldighet också genom att utan oskäligt dröjsmål hänvisa barnet till en motsvarande plats i enskild förskola eller enskilt fritidshem och därvid ta skälig hänsyn till vårdnadshavarens önskemål om omsorgsform (14 b §). Kommunen kan lämna bidrag till enskild verksamhet om den uppfyller kvalitetskraven och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet (18 §).

För plats i av kommunen anordnad förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg och familjedaghem får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer (35 §).

Av en uppföljning som Socialstyrelsen gjorde i maj 1996 framgår att närmare 90 procent av landets kommuner räknade med att i början av hösten samma år kunna erbjuda plats i daghem eller familjedaghem till de barn i förskoleåldrarna vilkas föräldrar anmält behov i maj. För skolbarn var andelen högre – 95 procent av kommunerna räknade med att kunna ordna plats i fritidshem eller familjedaghem till skolbarn. Detta är en klar ökning jämfört med året innan och innebär att barnomsorgen nu är utbyggd till i det närmaste full behovstäckning i enlighet med gällande lagstiftning.

9.2 Ändrad lagstiftning

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser om barnomsorg i 13–14 c och 16–18 §§ socialtjänstlagen samt en motsvarighet till vissa generella bestämmelser i samma lag inarbetas i ett särskilt kapitel i skollagen 2 a kap.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till att bestämmelserna om barnomsorg inarbetas i skollagen. Några instanser, bl.a. Riksrevisionsverket (RRV), Skolverket, Kommunförbundet, RHS och Sveriges Förskollärares Yrkesförening, anser att arbetet med att utarbeta lagförslaget borde ha samordnats med BOSK:s förslag till ny läroplan. Socialstyrelsen pekar på vissa brister och oklarheter i nuvarande lagstiftning och utgår från att BOSK beaktar detta i sitt fortsatta arbete. SACO, TCO och Lärarförbundet förespråkar att lagen ändras så att barnen ges rätt till barnomsorg. Föreningen Sveriges Socialchefer anser att bestämmelserna om barnomsorg inte skall föras över till skollagen. Kommunaltjänstemannaförbundet (SKTF) anser att förskoleverksamheten även i fortsättningen skall regleras i socialtjänstlagen.

TCO och Lärarförbundet anser att det bör övervägas om inte familjedaghemmens verksamhet även i fortsättningen bör regleras i socialtjänstlagen. TCO betonar vikten av att den sociala delen inom barnomsorgen bevaras vid överföringen till skollagen.

Skälen för regeringens förslag: Ett intensivt utvecklingsarbete pågår runt om i landet vad gäller integrering av förskola, skola och

skolbarnsomsorg. I många kommuner har ansvaret för barnomsorg och skola sammanförts under en nämnd för att underlätta samordning av resurser och gemensam verksamhetsutveckling. Ansvaret för barnomsorgen har den 1 juli 1996 förts över från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet. Någon motsvarande överföring av ansvaret på myndighetsnivå har ännu inte gjorts. För att stimulera den utveckling mot ökad integrering som regeringen eftersträvar, är det – enligt vår uppfattning – viktigt att reglerna om barnomsorg och skola återfinns i samma lag och att Statens skolverk från och med den 1 januari 1998 får ansvaret för barnomsorgen.

Genom att bestämmelserna om barnomsorg och förskoleklass inarbetas i skollagen kommer dessa verksamheter inte längre att vara en del av socialtjänsten. Socialstyrelsens och länsstyrelsernas ansvar för verksamheten kan därmed upphöra och Statens skolverk bli ansvarig myndighet. Regeringen avser att i annat sammanhang besluta om de ändringar som krävs i respektive myndighets instruktion.

Som redan tidigare framhållits har BOSK genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att senast den 1 november 1997 utarbeta ett måldokument för förskolan. I detta arbete skall kommittén bl.a. överväga om det finns skäl att ändra nuvarande definitioner avseende barnomsorg samt göra en översyn av skollagen i syfte att underlätta integrationen mellan de olika verksamheterna.

I avvaktan på BOSK:s slutbetänkande föreslår regeringen att nuvarande bestämmelser om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i 13–14 c och 16–18 §§ i socialtjänstlagen, vilkas innehåll vi tidigare redogjort för, så gott som oförändrade förs över till ett nytt kapitel, 2 a kap., i skollagen. Vidare bör vissa bestämmelser i socialtjänstlagen som gäller även andra delar av socialtjänsten än barnomsorgen få sin motsvarighet i 2 a kap. skollagen, se författningskommentaren.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i enskild regi kommer att behandlas i avsnitt 10.

I socialtjänstlagen måste vissa bestämmelser ändras när barnomsorgen inte längre skall utgöra en del av socialtjänsten. I och med att plats i förskola och fritidshem tas bort från avgiftsbestämmelsen i 35 § behöver en viss komplettering göras i den paragrafen, se författningskommentaren.

10.1 Nuvarande bestämmelser och omfattning

Enligt 69 § första stycket 4 socialtjänstlagen (i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1997) får ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ inte utan tillstånd av länsstyrelsen yrkesmässigt bedriva verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet. Härmed avses bl.a. förskolor, fritidshem och integrerad skolbarnsomsorg. För motsvarigheten till öppna förskolor krävs inget tillstånd.

Tillstånd till verksamhet får endast beviljas om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Tillstånd får förenas med villkor av betydelse för kvalitet och säkerhet i verksamheten (69 a §). Länsstyrelsen har tillsyn över verksamheten (69 b §). Verksamheten står under löpande tillsyn av socialnämnden i den kommun där verksamheten är belägen (69 c §).

Socialnämnden har rätt att inspektera verksamheten. Om det föreligger något missförhållande i verksamheten skall, enligt 70 §, länsstyrelsen förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet. Om missförhållandet är allvarligt och länsstyrelsens föreläggande inte efterkoms får länsstyrelsen förbjuda fortsatt verksamhet. Länsstyrelsens beslut i ärenden om tillstånd eller om föreäggande eller förbud får enligt 74 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Den som utan tillstånd bedriver sådan verksamhet som avses i 69 § döms enligt 75 § till böter. Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av socialnämnden, länsstyrelsen eller Socialstyrelsen.

Genom lagen (1987:442) om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620) har kommunerna möjlighet att i stället för länsstyrelsen lämna tillstånd till enskild förskole- eller fritidshemsverksamhet. Socialnämndens beslut får överklagas till länsstyrelsen. Enligt uppgift har drygt 100 kommuner med stöd av denna lag tagit över tillståndsprövningen för enskild bedriven verksamhet. Lagen är tidsbegränsad och gäller till utgången av år 1997.

Enligt 18 § socialtjänstlagen kan en kommun lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg om verksamheten uppfyller vissa kvalitetskrav och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

Den enskilda barnomsorgen har ökat i omfattning under hela 1990-talet. Sammantaget fanns det år 1996 drygt 56 000 barn i enskilda daghem och fritidshem, vilket är tre gånger så många som år 1991. Ökningen fortsätter men i betydligt mindre omfattning. År 1966 tillkom 2 500 platser i enskilda daghem och 1 250 platser i enskilda fritidshem. Det är framför allt daghem som bedrivs i enskild regi. Drygt tolv procent av samtliga barn inskrivna i daghem gick år 1996 i ett enskilt daghem.

Enskilda fritidshem är ovanligare även om de ökat i antal under de senaste åren. År 1996 fanns drygt fyra procent av barnen inskrivna i fritidshem i ett enskilt fritidshem. I enskilda deltidförskolor fanns samma år knappt två procent av det totala antalet barn i deltidförskolorna.

10.2 Tillstånd, tillsyn och bidrag för enskild verksamhet

Regeringens förslag: Bestämmelserna i socialtjänstlagen om enskild verksamhet skall få sin motsvarighet i skollagen. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som yrkesmässigt vill driva en förskola, ett fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller verksamhet som motsvarar förskoleklassen skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Tillstånd får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. En kommuns beslut i ärenden om tillstånd skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Kommunen skall ha tillsyn över verksamheten.

Den kommun där verksamheten bedrivs kan besluta att verksamhet i enskild regi skall få bidrag. Bidrag bör i sådant fall lämnas enligt nuvarande regler.

Bestämmelsen om tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam i enskild verksamhet skall få sin motsvarighet i skollagen.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett tjugotal remissinstanser har kommenterat dessa förslag. Majoriteten stödjer arbetsgruppens förslag. De som motsätter sig förslagen, bl.a. Friskolornas Riksförbund och Danderyds kommun, anser att det bör vara Skolverket – inte kommunerna – som skall besluta om tillstånd för enskilda verksamheter. Friskolornas Riksförbund anser också att kommunerna – på samma sätt som gäller för godkända friskolor – skall vara skyldiga att betala bidrag till enskilda som har tillstånd att bedriva förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg respektive förskoleklass.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare framhållits är ett av syftena med att integrera förskoleklassen med skolan, att höja kvaliteten i berörda verksamheter. Dessutom kommer – som tidigare redovisats – läroplanen att omarbetas. Vi utgår från att även godkända fristående skolor kommer att vilja anordna förskoleklass och integrerad skolbarnsomsorg. Det kan därför finnas skäl för att Skolverket, som prövar ärenden om godkännande av fristående skolor, också skulle pröva sådana ärenden om enskild förskoleklass och enskild skolbarnsomsorg.

Regelsystemet vad gäller fristående skolor och enskild förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skiljer sig väsentligt från varandra när det gäller såväl villkoren för att få driva verksamhet som rätten till offentliga bidrag.

Regeringen är inte nu beredd att föreslå några ändringar vad gäller villkoren att bedriva enskild förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg respektive bidrag till sådan verksamhet. En sådan förändring kan inte

göras utan att konsekvenserna först utreds. Samma regler som skall gälla för enskild förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg bör också gälla för enskild verksamhet som motsvarar förskoleklass.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg kommer inte längre att vara en del av socialtjänsten och länsstyrelserna kommer inte längre att ha någon tillsyn över verksamheterna. Eftersom kommunerna avgör om bidrag skall lämnas till enskild verksamhet och då ändå måste göra en prövning av verksamheten, är det enligt vår uppfattning lämpligt att – som i den pågående försöksverksamheten – den kommun där verksamheten skall bedrivas också skall lämna tillstånd till enskild förskoleklass, förskola, fritidshem och integrerad skolbarnsomsorg. Kommunen bör också ha tillsyn över sådan verksamhet.

Enligt 71 a § socialtjänstlagen (1980:620) får den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, som avser insatser enligt socialtjänstlagen, inte obehörigen röja vad han därvid erfarit om enskildas personliga förhållanden. Bestämmelser med motsvarande innehåll bör föras in i skollagen (1985:1100). Övriga bestämmelser i socialtjänstlagen om enskild verksamhet bör också få sin motsvarighet i skollagen.

Bestämmelser om förskola och fritidshem i enskild regi bör återfinnas i det nya 2 a kap. Barnomsorg och bestämmelser om förskoleklass i enskild regi i det nya 2 b kap. Förskoleklass.

11.1 Nuvarande bestämmelser

Enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg är i dag en del av socialtjänsten och omfattas därför av denna bestämmelse.

I 7 kap. 9 § sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess inom skolväsendet. Sekretess gäller inom vissa angivna skolformer, bl.a. grundskolan, för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller inom samma skolformer dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elever eller om skiljande av elever från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

För skolhälsovården gäller bestämmelserna i 7 kap. 1 § sekretesslagen. Skolhälsovården anses utgöra en självständig verksamhet i förhållande till övrig verksamhet i skolan och av 1 kap. 3 § andra stycket sekretesslagen följer att sekretess gäller mellan de olika verksamheterna (se prop. 1981/82:186 s. 38).

Frågan om sekretess i skolan och skolbarnsomsorgen behandlades av Skolbarnsomsorgskommittén i betänkandet Skola – skolbarnsomsorg, en helhet (SOU 1991:54). Kommittén ansåg att personalen i en integrerad verksamhet skola–skolbarnsomsorg måste omfattas av samma sekretessregler och föreslog att sekretesslagen skulle ändras så att skolans personal skulle få samma starka sekretess som socialtjänsten för uppgifter som rör enskilda personliga förhållanden.

11.2 Förändringar i sekretesslagen

Regeringens förslag: Förskoleklassen skall omfattas av samma sekretess som grundskolan och motsvarande skolformer. Detsamma skall i huvudsak gälla beträffande skolbarnsomsorgen.

För förskoleverksamhet skall sekretess gälla för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Arbetsgruppens förslag: Sekretessbestämmelserna för förskoleverksamhet, förskoleklass och skolbarnsomsorg skall i huvudsak

överensstämma med den som gäller för grundskolan och motsvarande skolformer.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till eller har inget att invända mot arbetsgruppens förslag. Många pekar på vikten av samma sekretess för alla de aktuella verksamheterna och menar att den sekretessnivå som föreslagits är tillräcklig för att tillgodose kravet på ett fungerande integritetsskydd. Svenska Kommunförbundet anser dock att konsekvenserna av förändringarna av sekretessen i verksamheten för barn i åldrarna 1–5 år inte är tillräckligt utredda. Sveriges Förskollärares Yrkesförening anser att den ”strängare” sekretessen bör gälla för arbete med barn i åldrarna 1–6 år. SKTF anför att socialtjänstens sekretess ger ett omfattande skydd som är viktigt vid vissa omständigheter. Länsstyrelsen i Skåne län och Föreningen Sveriges Socialchefer avstyrker förslaget och anser att skolsekretessen bör skärpas. Länsstyrelsen i Uppsala län anser att barn med behov av särskilt stöd bör omfattas av samma sekretessbestämmelser som i dag gäller inom socialtjänsten. Detta bör även gälla barn i förskoleklass. Lärarhögskolan i Stockholm, som hänvisar till ett separat yttrande från universitetsadjunkten Staffan Olsson, pekar på att två traditioner möts och att det är viktigt att det förtroende som socialtjänstlagen givit inte rubbas.

Skälen för regeringens förslag: Avsikten med att göra förskoleklassen till en skolform inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom är bl.a. att underlätta för kommunerna att integrera denna verksamhet med skolan och skolbarnsomsorgen. Fritidshemmen är i dag ofta förlagda till och integrerade med skolan. Samarbetet mellan skolan och fritidshemmen varierar från ganska strikta uppdelningar i olika ansvarsområden till en närmast total sammanslagning av verksamheterna. Arbetslag med lärare och fritidspedagoger ansvarar för gemensamma eller olika delar av verksamheten.

För att skapa bättre förutsättningar för integration mellan förskoleklassen, skolan och skolbarnsomsorgen samt underlätta samarbetet mellan de olika personalkategorierna bör sekretessbestämmelserna så långt som möjligt överensstämma för dessa verksamheter. Få remissinstanser har haft något att erinra mot förslaget i denna del. Regeringen föreslår därför att förskoleklassen tas med i uppräknningen av skolformer i 7 kap. 9 § första stycket sekretesslagen. För skolbarnsomsorgens del föreslår vi att ett nytt stycke införs i 7 kap. 9 § som i huvudsak överensstämmer med vad som gäller för förskoleklassen och grundskolan. En skillnad bör dock gälla. Skolsekretessen är begränsad till att avse uppgifter i elevvården och i vissa disciplinära ärenden. Vi anser inte att det är lämpligt att begränsa sekretessen inom skolbarnsomsorgen på samma sätt utan möjligheten att sekretessbelägga uppgifter bör omfatta all verksamhet inom skolbarnsomsorgen.

I förskoleverksamheten finns barn i åldrarna 1–5 år, ibland yngre. Det finns inte på samma sätt som inom skolan någon elevvård med skol-sköterskor, psykologer m.fl. utan det är i stor utsträckning den ordinarie personalen som får del av känsliga uppgifter om barn, hemförhållanden o.d. Det kan diskuteras om inte ett s.k. rakt skaderekvisit, dvs. att sekretess endast skall gälla om det kan antas att den som uppgiften rör eller

någon honom närstående lider men om uppgift röjs, skulle utgöra ett tillräckligt skydd för integritetskänsliga uppgifter inom denna verksamhet. Då konsekvenserna av en sådan förändring inte är tillräckligt belysta anser regeringen att det för närvarande inte finns tillräckligt underlag för ett sådant förslag. Regeringen föreslår därför att även fortsättningsvis sekretess skall råda inom förskoleverksamheten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men, dvs. en presumtion för sekretess.

Bestämmelsen om sekretess inom förskoleverksamheten bör återfinnas i en ny paragraf, 7 kap. 38 § (jfr prop. 1996/97:115).

I 16 kap. 1 § sekretesslagen är de tystnadsplikter uppräknade som har företräde framför principen om meddelarfrihet enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Av uppräknningen framgår att tystnadsplikt som, med vissa undantag, följer av 7 kap. 4 och 9 §§ har sådant företräde. Genom att införa sekretessbestämmelser som gäller förskoleklassen och i skolbarnsomsorgen i 7 kap. 9 § får den tystnadsplikt som följer härav sådant företräde. Den tystnadsplikt som vi föreslår för förskoleverksamhet i 7 kap. 38 § bör ha motsvarande företräde.

12.1 Bakgrund

En arbetsgrupp, som tillsattes hösten 1996 för att stärka och samordna arbetet på central nivå med skolans värdegrund, överlämnade i juni 1997 till regeringen en rapport (Ds 1997:57) med förslag till åtgärder på nationell, kommunal och lokal nivå. Som exempel kan nämnas förslag om att i lärarutbildningen och fortbildningen i högre grad uppmärksamma frågor som rör skolans grundläggande värden.

I direktiven (dir. 1997:54) för en översyn av lärarutbildningen framhålls vikten av att skola och lärare uppmärksammar innehållet i FN:s konvention om barns rättigheter. Det slås fast att det är viktigt att lärarna har kunskap om hur de elever reagerar som mobbas eller utsätts för annan kränkande behandling.

Skolverket presenterade sommaren 1996 en redovisning av de s.k. mobbningsprojekten som gick ut på att förebygga, upptäcka och åtgärda mobbning. Slutsatser som verket hittills dragit är att arbetet måste utgå från de lokala förutsättningarna, att de vuxna på skolan måste bli "synliga" och sätta tydliga gränser samt att eleverna själva måste involveras. Mobbningsarbetet har också ökat samarbetet mellan olika personal-kategorier och förändrat synen på elever, arbetssätt och arbetsformer. Skolverket har även undersökt hur rektorer tar det ansvar för mobbning som åläggs dem i läroplanerna. Skolverket utformar för närvarande en handlingsplan för verkets fortsatta och mer långsiktiga insatser kring mobbningsfrågorna.

Regeringen presenterade 1996 ett nationellt brottsförebyggande program (Ds 1996:59). Av detta framgår att skolorna bör upprätta handlingsprogram för hur man skall hantera brott som begås av elever i skolan eller dess närhet. En kommitté (dir. 1996:48) har tillsatts med uppdrag att verka för att intentionerna i det brottsförebyggande programmet genomförs. Kommittén skall avge en slutrapport senast i december 1998.

Mot bakgrund av den senaste tidens våldsdåd med rasistisk anknytning har regeringen (Inrikesdepartementet) tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga, motverka och långsiktigt förebygga rasistiskt och annat etniskt relaterat våld (regeringsbeslut 1996-11-07, dnr In96/2374/IE). Gruppens arbetsbeskrivning understryker skolans centrala roll vad gäller samhällets normer och opinionsbildning.

12.2 Hur ser det ut i dag?

Trots att problemen med mobbning länge uppmärksammats och många åtgärder vidtagits, visar en rad olika undersökningar på brister i skolans arbetsmiljö och att mobbning alltjämt är vanligt förekommande. Mer än

en tredjedel av de anmälningsärenden som inkommer till Skolverket handlar om kränkande behandling och mobbning av elever.

Barnombudsmannen (BO) överlämnade till regeringen i april 1997 rapporten *Blunda inte för mobbningen* med förslag på åtgärder. Efter det att rapporten överlämnades inbjöd skolministern berörda intressenter till en hearing (remissmöte) för att ta del av synpunkter på rapporten samt idéer och förslag i övrigt för det fortsatta arbetet på området.

BO redovisar i rapporten att tio procent, eller ungefär 100 000 elever utsätts för mobbning. Antalet har inte ökat under senare år, men inte heller minskat. En undersökning från 1995 gjord av WHO, *Skolbarns hälsövanor*, visar också att tio procent av de tillfrågade eleverna i årskurs 5, 7 och 9 blivit utsatta för mobbning någon gång under den senaste terminen. Enligt BO finns tendenser till att mobbningen blivit grövre, särskilt bland flickor.

Mobbning förekommer inte bara mellan elever utan även mellan lärare och mellan lärare – elev och elev – lärare. Många elever upplever sig bli orättvist behandlade, utfrysade eller kränkta av sina lärare. Fall finns också där lärare blir kränkta och mobbade av elever. Uppgifter från bl.a. *Riksförbundet Hem och Skola* tyder dessutom på att mobbning av föräldrar och ibland hela familjer förekommer.

I en rapport som Centrum för invandrarforskning (CEIFO) och Brottsförebyggande rådet (BRÅ) nyligen presenterat framgår att det främst är pojkar med utomeuropeisk bakgrund som utsätts för misshandel, hot eller på andra sätt blivit illa behandlade på grund av sitt ursprung.

Enligt Lpo 94 har rektor ett särskilt ansvar för skolans program mot mobbning. Ändå visar BO i en rapport från 1995 att tio procent, eller omkring 500 skolor, helt saknar sådana program. Ett problem är också att de handlingsprogram som finns sällan omsätts i praktiken och än mindre följs upp. I Skolverkets studie *Hur tar rektor sitt ansvar när det gäller mobbning* framgår att rektorer i grundskolan, men framför allt i gymnasieskolan, ser utformning och utvärdering av handlingsplanen som en mindre viktig del i sitt ansvarstagande. Enligt Skolverket är också handlingsplanernas innehåll av mycket varierande kvalitet.

Skolverket visar i sin undersökning *Attityder till skolan* (Skolverkets rapport nr 72) på stora brister i vuxnas stöd till barn och ungdomar. Mindre än hälften av eleverna uppger att de kan vända sig till alla eller flertalet lärare i förtroende.

I en enkätundersökning från 1993 gjord av Lärarnas Riksförbund (LR), uppger 70 procent av de tillfrågade lärarna att de anser sig ha otillräcklig social kompetens för att kunna fostra eleverna till demokratiska medborgare.

Kommittén för brottsförebyggande arbete (Ju 1996:05) har gjort en riksomfattande enkätundersökning riktad till ett stort antal kommuner och konstaterar att skolan spelar en viktig roll i det preventiva arbetet mot våld och mobbning. Undersökningen visar att 20–25 procent av kommunerna anser att våld och mobbning bland skolungdom är ett stort problem.

I rapporten *Elevers arbetsmiljö och skaderisker* från 1997 gjord av Folkhälsoinstitutet, Arbetslivsinstitutet och Karolinska Institutet uppger dock endast en procent av skolledarna att våld är ett stort problem just i

deras skola. Rapporten visar att en femtedel av de skolor som svarat finner både kommunens skolplan och skolans arbetsplan otillfredsställande vad avser riktlinjer respektive stöd för lokalt arbetsmiljö- och säkerhetsarbete. Ungefär 40 procent av de undersökta skolorna anger att låg vuxennärvaro under raster bidrar till att elevskador uppkommer. Runt en femtedel tycker att lärar- och personaltätheten är för låg och att lärares möjlighet att ge eleverna socialt stöd är otillfredsställande. För lite personal uppfattas som ett problem särskilt i grundskolans högre årskurser.

Nuvarande bestämmelser

Skolans arbete mot mobbning regleras dels i skollagen (1985:1100), dels i arbetsmiljölagen (1977:1160). Ansvar för detta arbete preciseras i Lpo 94 respektive Lpf 94.

Enligt 1 kap. 3 § första stycket arbetsmiljölagen likställs den som genomgår utbildning med arbetstagare vid tillämpningen av de flesta bestämmelser i lagen. Rektor skall se till att det finns förutsättningar att skapa en god arbetsmiljö. Rektor ansvarar för att skolans arbetsmiljö lever upp till bestämmelserna i bl.a. arbetsmiljölagen. Arbetarskyddsstyrelsen (ASS) klarlägger i sina föreskrifter *Internkontroll av arbetsmiljön* (AFS 1996:6) och *Kränkande särbehandling* (AFS 1993:17) arbetsgivarens skyldighet att ha rutiner för att på ett tidigt stadium fånga upp signaler om samt åtgärda problem och missförhållanden som kan orsaka kränkande behandling. Arbetsgivaren, i detta fall skolhuvudmannen, har en skyldighet att klargöra att kränkande särbehandling inte accepteras i verksamheten. ASS har gett ut en särskild broschyr där föreskrifterna ges ett elevperspektiv *Att känna sig trygg i skolan*.

I 1 kap. 2 § skollagen föreskrivs att skolans verksamhet skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Enligt samma bestämmelse skall var och en som verkar i skolan främja aktning för varje människas egenvärde. Särskilt skall den som verkar inom skolan bemöda sig att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling. Motsvarande gäller enligt 1 kap. 9 § inom det offentliga skolväsendet för vuxna.

I läroplanerna formuleras skolans värdegrund och uppgifter samt anges mål och riktlinjer för verksamheten. Där anges också vem som har ansvar för en viss verksamhet i skolan och vad detta innebär. Av läroplanerna framgår att skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Där understryks följande: *“Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste mötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.”* Läroplanerna ålägger rektor ett särskilt ansvar för arbetet mot mobbning bland elever och anställda. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, preciseras detta ansvar till att gälla ett särskilt handlingsprogram mot mobbning. Någon motsvarande föreskrift rörande handlingsprogram finns dock inte i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94).

I och med de nya läroplanerna har undervisningens hälsofrämjande aspekt stärkts. I fokus sätts bl.a. elevernas olika behov och samarbete

mellan lärare och elever. Enligt Lpo 94 och grundskoleförordningen (1994:1194) skall utvecklingssamtal mellan lärare, elev och elevs vårdnadshavare äga rum minst en gång per termin. Genom denna dialog skapas förutsättningar för eleven att uppmärksamma omgivningen på eventuella problem.

Skolverket är central förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet och skall, enligt sin instruktion (SFS 1991:1121), med hjälp av bl.a. tillsyn, uppföljning och utvärdering, arbeta för att de mål och riktlinjer som fastställts för skolans område förverkligas.

Arbetskyddsverket (AV) består, enligt sin instruktion (1988:730), av Arbetskyddsstyrelsen (ASS) och Yrkesinspektionen (YI). ASS är central förvaltningsmyndighet för bl.a. arbetsmiljöfrågor. YI, som är regional tillsynsmyndighet på bl.a. arbetsmiljöområdet, följer och bevakar arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet för arbetsplatserna genom inspektionsverksamhet.

12.3 Tydligare bestämmelser som stöd för det lokala arbetet

Regeringens förslag: Skollagens portalparagraf, 1 kap. 2 §, skall ändras så att det tydligt framgår att den som verkar inom skolan är skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Motsvarande ändring skall göras i 1 kap. 9 § när det gäller det offentliga skolväsendet för vuxna.

Regeringens bedömning: Läroplanerna bör förtydligas så att rektor åläggs ett särskilt ansvar för att rutiner utarbetas på skolan för hur skolpersonalen skall hantera problem med kränkande behandling, t.ex. mobbning. Rektors ansvar som det formuleras i de båda läroplanerna bör harmonieras och förtydligas så att det också innefattar ansvar för att ett handlingsprogram mot kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden utarbetas, används, följs upp och utvärderas. Vidare bör lärarnas ansvar för att motverka kränkande behandling förtydligas i läroplanerna.

Barnombudsmannens förslag: BO föreslår i sin rapport *Blunda inte för mobbningen* att skollagen ändras så att rektor åläggs ett uttryckligt ansvar för att vidta åtgärder för att förhindra och motverka våld och kränkande behandling. Rektor föreslås också få ett uttryckligt ansvar att upprätta, genomföra och utvärdera handlingsprogram mot våld och mobbning. Vidare föreslår BO att skollagen ändras så att lärares och övrig skolpersonals skyldighet att förhindra våld och mobbning förstärks, att lärare och övrig skolpersonal ges skyldighet att rapportera våld och mobbning till rektor samt att elevers hälsovård innefattar skolpsykolog och skolkurator.

Synpunkter framförda vid remissmöte: *Barnens rätt i samhället (BRIS)* menar att lagstiftningen bör skärpas så att ansvarsfrågan fokuseras. *Skolledarna* framför att ett förtydligande av rektorers slutgiltiga ansvar för mobbningsarbetet är positivt. Andra deltagare, t.ex. *Svenska kommunförbundet* och *Riksförbundet Hem och Skola*, framhåller att det är

betydelsefullt med en tydlig lagstiftning eftersom lagen är ett viktigt signalinstrument, men efterfrågar också andra åtgärder. Orsaker till att lärare inte ser problemen med mobbning eller verkar uppträda passivt kan enligt *Lärarnas Riksförbund (LR)* vara diffusa regler om de egna befogenheterna, frånvaro av kända och hanterliga rutiner och olikheter i tolkning av vad som är lärares egentliga arbetsuppgifter. LR menar dock att problemet inte är otydlig lagstiftning utan att man inte lever upp till densamma.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Flera undersökningar, bl.a. de som redovisats i avsnitt 12.2, visar att vissa kommuner inte lever upp till de bestämmelser rörande bl.a. mobbning som redan finns. Att styrdokumentet inte efterlevs kan bl.a. bero på att ansvarsfördelningen i nuvarande bestämmelser kan upplevas som otydlig. Uppgifter från Skolverkets tillsynsverksamhet 1995/96 visar att ansvarsfördelningen i flera kommuner, på olika nivåer, är oklar. Ledningsansvaret är inte tydliggjort, vilket för skolorna bl.a. inneburit att det pedagogiska ledningsansvaret inte alltid prioriterats, att lokala arbetsplaner saknas, är inaktuella eller ofullständiga samt att de inte följs upp och utvärderas.

För att målstyrningen skall kunna fungera effektivt krävs att de nationella styrdokumentet är tydliga och kan tolkas lokalt. Om de centrala reglerna är otydliga finns risk för att också den lokala tillämpningen blir otydlig.

En otydlig styrning kan leda till att akuta problem och enskilda intressen tar överhanden framför det förebyggande, strategiska arbetet. Ansvarförhållanden mellan skolans personal måste vara tydligt formulerade i t.ex. en arbetsplan. En tydlig organisation där utrymme ges för personliga insikter och ställningstaganden samt analys av den egna arbetssituationen är viktig.

De olika skolformerna har delvis skilda uppgifter och förutsättningar. Vad gäller värdegrunden är dock läroplanernas skrivningar mycket likartade och skall så vara. Arbetet med värdegrundsfrågor får inte begränsas till en viss skolform. Bestämmelserna måste vara tydliga och också uppfattas som tydliga av dem som skall utforma verksamheten för att undvika ett "kollektivt oansvar".

Var och en som verkar i skolan måste motarbeta alla tecken på kränkande behandling. Det får inte finnas minsta tvekan om detta i lagstiftningen. För att stödja det lokala arbetet mot mobbning föreslår regeringen att det i skollagen görs en tydligare markering av allas ansvar för dessa frågor.

Enligt nuvarande lydelse av 1 kap. 2 § tredje stycket punkt 2 skall den som verkar i skolan särskilt "*bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling*". Utformningen av bestämmelsen är enligt regeringens mening alltför vag. Skolans skyldighet att förebygga sådana kränkningar och ingripa mot dem bör tydliggöras. Bestämmelsen, som riktar sig till skolans personal, dvs. anställda och andra som har uppdrag inom skolan, syftar vidare enbart på sådan kränkande behandling som orsakas av elever. Mobbning förekommer som framgått tidigare inte bara bland elever. Mobbning där t.ex. elever känner sig kränkta av lärare är alltför vanligt förekommande. På senare tid har också kränkande behandling med rasistisk prägel blivit vanligare. Sådant

beteende anser regeringen vara så allvarligt att en tydlig markering i portalparagrafen bör göras. För att effektivt kunna motverka såväl mobbning och rasistiska beteenden som annan kränkande behandling är det förebyggande arbetet av central betydelse. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att det i 1 kap. 2 § tredje stycket punkten 2 föreskrivs att den som verkar i skolan särskilt skall aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Motsvarande ändring bör även göras i 1 kap. 9 § och gälla för det offentliga skolväsendet för vuxna.

Regeringen avser dessutom att i läroplanerna skärpa rektors och lärares ansvar för arbetet mot kränkande behandling, t.ex. mobbning, bl.a. vad gäller rektors ansvar för skolans handlingsprogram. I Skolverkets studie om rektors ansvar framkommer att grundskolorna kommit betydligt längre än gymnasieskolorna i sitt arbete mot mobbning. Därför avser regeringen att harmonisera skrivningarna om rektors ansvar i de båda läroplanerna. Rektor skall ha ett särskilt ansvar för att ett handlingsprogram mot alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda upprättas, används, följs upp och utvärderas. Handlingsprogrammet skall omfatta rutiner för skolpersonal vid hantering av frågor som rör kränkande behandling, t.ex. mobbning. Rutinerna skall klargöra hur personal skall hantera problemen när de upptäcker mobbning samt hur kommunikationen mellan rektor, personalen, eleverna och föräldrarna skall skötas i dessa ärenden. Programmet skall omfatta såväl förebyggande som akuta åtgärder samt en strategi för hur och när uppföljning och utvärdering skall genomföras. Handlingsprogrammen skall utformas i samarbete med övrig skolpersonal och elever.

Rektor ansvarar för arbetsmiljön men även personalen, särskilt lärare, har ett stort ansvar för att upptäcka mobbning och vidta åtgärder. De vuxna i skolan måste agera kraftfullt och vara förebilder för eleverna. Lärare i såväl det obligatoriska skolväsendet som i de frivilliga skolformerna skall uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta lämpliga åtgärder mot alla former av kränkande behandling. För att förtydliga lärares sociala uppgifter avser regeringen att skärpa skrivningarna i läroplanerna.

12.4 Kvalitetssäkring av arbetsmiljön i skolan

Regeringens bedömning: Skolverket bör få i uppdrag dels att utarbeta kommentarmaterial om hur man lokalt, i kommuner och skolor, kan arbeta med värdegrundsfrågor, t.ex. mobbning, dels att effektivisera sitt samarbete med myndigheterna inom Arbetarskyddsverket (AV) i frågor som rör skolans arbetsmiljö.

Barnombudsmannens förslag: BO menar att Skolverkets och Yrkesinspektionens tillsynsverksamhet kan förbättras genom ökat samarbete mellan myndigheterna. BO föreslår också att centrala riktlinjer ges vad gäller innehållet i de skolplaner som skall upprättas av kommunerna samt

att kommunernas skyldighet att informera personal och elever om arbetsmiljölagen förtydligas.

Synpunkter framförda vid remissmöte: Bl.a. *Läraryrket* och *Hjultaskolan* framför att Skolverket bör titta mer på skolans fostrande roll och utvärdera denna. *Sundsvalls kommun* understryker att Skolverket bör ställa högre krav på den lokala uppföljningen. *Skolledarna* framhåller att det är viktigt att de goda exemplen på skolor som lyckats i arbetet mot mobbning sprids.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt arbetsmiljölagen (AML) har arbetsgivaren ansvar för att verksamheten drivs på ett sådant sätt att en tillfredsställande arbetsmiljö säkerställs. Ansvar för att arbetsmiljöaspekterna beaktas ligger på den eller de kommunala nämnder som ansvarar för skolverksamheten. Många av uppgifterna delegeras dock till t.ex. rektor och lärare.

Skolverkets tillsynsverksamhet 1995/96 visar att många kommuners skolplaner är inaktuella eller t.o.m. formellt ogiltiga och saknar åtgärdsinriktning. Planerna liknar i flera fall deklarerationer och fungerar då inte som styrinstrument de är avsedda att vara. Dessutom är uppföljningen och utvärderingen i många fall outvecklad och används inte som beslutsunderlag för utvecklande insatser.

Enligt Skolverkets rapport om hur rektorer tar sitt ansvar framkommer att ytterst få kommuner och skolor kartlagt förekomsten av mobbning i skolan och många kommuner saknar därför en samlad bild av hur arbetet mot mobbning bedrivs ute i skolorna.

I utvecklingsplanen för förskola, skola och vuxenutbildning framhåller regeringen, att det bör finnas en skyldighet för skolhuvudmännen och för varje skola att regelbundet upprätta kvalitetsredovisningar. Syftet med dessa redovisningar skall främst vara att tillgodose behoven i det lokala arbetet med kvalitetsutveckling. Utgångspunkter för den lokala kvalitetsredovisningen skall vara de riksgiltiga målen, den kommunala skolplanen och arbetsplanen. I detta kvalitetsarbete kommer värdegrunden in som en naturlig del. Det är av stor vikt att kommuner och skolor redovisar sitt arbete med att förebygga och åtgärda t.ex. mobbning.

Skolverket skall vara en diskussionspartner för skolorna och kommunerna och ge stöd om hur man kan arbeta med värdegrundsfrågor och bistå med goda exempel. Det är viktigt att Skolverket också, i enlighet med sitt allmänna uppdrag, följer upp och utvärderar värdegrundens efterlevnad och därmed de nya föreslagna bestämmelserna.

Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta kommentarmaterial för att stödja kommuner och skolor i hur man kan arbeta med värdegrundsfrågor, t.ex. mot mobbning.

Såväl Skolverket som myndigheterna inom AV utövar tillsyn över skolans arbetsmiljö. De psykiska och sociala aspekterna i arbetsmiljön är ett prioriterat område enligt AV:s verksamhetsprogram för åren 1997–2000.

Regeringen menar att ett utökat samarbete mellan dessa myndigheter är att eftersträva. Skolverket bör ha ett samarbete med myndigheterna inom AV i frågor som rör skolans arbetsmiljö. Regeringen avser att återkomma till Skolverket i denna fråga.

13.1 Bakgrund

Skolan har idag en förändrad roll jämfört med tidigare. Den statliga detaljstyrningen har minskat i omfattning och genom övergång till mål- och resultatstyrning har mycket av ansvaret för skolan decentraliserats till kommunerna, som fått ett tydligare ansvar för driften av skolan och vuxenutbildningen. I en mål- och resultatstyrd skola är det skollagen samt målen i läroplaner och kursplaner som skall vara styrande för skolans organisation och genomförande av undervisningen. Det finns en inbyggd motsättning mellan den målstyrning som gäller för skolan och den tidsstyrning som timplanen innebär. Det är inte antalet timmar som skall utgöra grunden för den likvärdiga utbildningen utan målen för undervisningen. Timplanen upplevs av många fortfarande som ett hinder för ämnesövergripande undervisning och lokal skolutveckling. Det är viktigt att underlätta för de skolor som önskar utveckla sin verksamhet att skapa lokala lösningar och anpassningar.

Skolan har ansvaret för att ge eleverna en bra helhet i skoldagen. Teori och praktik måste varvas på ett bra sätt som befrämjar ett mångsidigt lärande. Kunskap utvecklas alltid i ett sammanhang – en praktisk, social, språklig situation. Skolarbetet måste ge lust och arbetsglädje. Det finns kunskap i olika former, som t.ex. fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Det är väsentligt att skoltiden ses som en helhet där olika kunskapsformer utvecklas, som ger eleverna kunskaper som redskap för att lösa såväl praktiska som teoretiska problem. I samband med läroplansreformen gjordes förändringar i olika ämnens timal. Den inbördes balansen mellan olika ämnen förändrades, varvid särskilt ämnena slöjd respektive idrott och hälsa kom att få en kraftig timalreduktion. Regeringen anser att en justering nu bör göras i dessa ämnens timal som en markering av vikten av praktiskt-estetisk verksamhet.

Gällande bestämmelser

I bilaga 3 till skollagen (1985:1100) finns föreskrifter om utbildningens omfattning i grundskolan (timplan), jfr prop. 1992/93:220, bet. 1993/94:UbU1, rskr. 1993/94:82. I timplanen anges utbildningens omfattning i timmar om 60 minuter för ämnen och ämnesgrupper samt totalt. Av den totala undervisningstiden på 6 665 timmar får 410 timmar användas för skolans val. Dock får ingen tid tas från svenska, engelska, matematik, språkval och elevens val.

Regeringens förslag: Utrymmet för lokala beslut skall öka och timplanens traditionellt styrande roll minska. Det lokala jämningsutrymmet för skolans val skall utökas från 410 timmar till 600 timmar. Därvid skall tid få tas från alla ämnen i grundskolan.

Antalet timmar i ämnen, ämnesgrupper, språkval och elevens val skall få minskas med upp till 20 procent i stället för nuvarande 15 procent.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av remissinstanserna är både kommuner, myndigheter och intresseorganisationer över lag positiva till förslaget. Flertalet kommuner hävdar i sina yttranden att det är viktigt att skolans ledning och personal inte upplever den centrala timplanen som ett hinder för utvecklingen av verksamheten.

Lärarnas Riksförbund är i princip positivt till förslaget men vill avvakta en utvärdering av läroplan, timplan och betygssystem för grundskolan. Lärarförbundet, Skolledarna, Riksförbundet Hem och Skola, Barnombudsmannen, Skolverket och Landsorganisationen (LO) stöder förslaget.

Katrineholms, Mariestads och Luleå kommuner är negativa till förslaget liksom Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). Svenska Kommunförbundet förordar att arbetet inriktas på att avskaffa timplanerna. Landstingsförbundet vill avvakta med förslaget.

Remissinstanserna stöder med få undantag att tiden tas från elevens val.

Skälen för regeringens förslag:

Minska timplanens styrande roll

Alla barn och ungdomar skall ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig varhelst den anordnas i landet (1 kap 2 § skollagen). I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och i kursplanerna för grundskolan anges de mål som skolan ansvarar för att alla elever skall nå. Läroplanen och kursplanerna är därmed centrala i mål- och resultatstyrningen av skolan. Timplanen skall bidra till en nationellt likvärdig utbildning genom att ange en minsta garanterad undervisningstid som kommunerna är skyldiga att avsätta resurser till. Det totala timantalet för grundskolan utgör en garanterad undervisningstid som inte får underskridas – men väl överskridas.

Målen i kursplanerna skall vara styrande för skolornas uppläggning av undervisningen. Det viktiga är att alla elever ges förutsättningar att nå de mål för undervisningen som anges i läroplanen och kursplanerna. Timplanens traditionellt styrande roll bör minska. Det är önskvärt att öka skolans möjlighet att organisera undervisningen efter lokala behov och intressen samt att underlätta ämnesövergripande undervisning och tematiska studier. En minskad statlig reglering av hur tiden i skolan skall

fördelas kan medverka till bättre resultat och en mer stimulerande miljö för såväl elever som lärare i skolan.

Tills vidare finns behov av att behålla en nationellt fastställd timplan. Timplanens funktion kan sägas vara att värna om likvärdighet och kvalitet. Samtidigt sker en utveckling i skolorna mot ett förändrat arbetssätt med mer arbete i arbetslag och ämnesövergripande undervisning. En central timplan får inte i praktiken tolkas så att den utgör ett hinder för pedagogiskt nytänkande och förändrat arbetssätt. I ansträngningarna att finna både rätt form och innehåll för skolans arbete bör utrymmet för lokala avvägningar öka. Skolan har idag möjlighet att genom skolans val profilera sig eller satsa på extra undervisning i vissa ämnen. Det är angeläget att öppna timplanen ytterligare och därigenom öka utrymmet för lokala beslut.

Remissinstanserna är över lag mycket positiva till förslaget att minska timplanens roll som statligt styrdokument och öka utrymmet för lokala beslut. Det är enligt remissinstanserna ett viktigt steg på vägen mot ett pedagogiskt nytänkande och förändrat arbetssätt. Det är viktigt för skolutvecklingen att fokus nu lyfts från tid till de mål som finns för verksamheten. Därvid är det viktigt att värna om likvärdigheten och se till att barn med behov av särskilt stöd får det. Flera remissinstanser understryker att det nu blir än mer viktigt att utveckla ordentliga utvärderings- och kvalitetssäkringssystem för att tillgodose likvärdighetsaspekter för hela landet.

Ökat lokalt jämningsutrymme

I nuvarande timplan finns ett utrymme om 410 timmar angivet som skolans val. Den undervisning som anordnas inom ramen för skolans val skall till sitt innehåll och sin inriktning vara förenlig med målen i den kursplan eller de kursplaner som regeringen fastställt för det ämne eller de ämnen som utgör skolans val. För att inte ett ämne skall kunna beskäras oproportionerligt mycket får ett enskilt ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 15 procent.

De möjligheter till jämkningar i grundskolans timplan som skolans val medger utnyttjas av flertalet kommuner. Besluten om användningen av timplaneutrymmet ligger vanligtvis på skolorna och variationerna, även inom kommunerna, är mycket stora. Det vanligaste motivet för att utnyttja möjligheterna är att göra skolan mer attraktiv för eleverna genom profilering. Tiden till skolans val tas främst från de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena samt från estetiska ämnen och idrott. De frigjorda timmarna används av många skolor för estetiska ämnen/inslag såsom sång, dans, musik, bild, slöjd. Direkt förstärkning av skolämnena, IT och idrott eller idrottsanknutna inslag är också vanligt förekommande. Tid för skolans val utnyttjas också för profilering av miljöfrågor och andra ämnesintegrerande projekt.

Att öka tidsutrymmet för skolans val kan vara ett sätt att underlätta för skolan att utnyttja timplanen mer flexibelt. Tid till skolans val bör kunna tas från samtliga ämnen, ämnesgrupper, språkval och elevens val. Procentsatsen bör höjas från 15 till 20 procent. Härigenom skulle

möjligheten öka för en skola både att lägga mer tid på ett enskilt ämne eller på särskilda ämnesintegrerande samarbetsprojekt eller att öka elevernas egen valfrihet med mer tid till elevens val.

Remissinstanserna stöder förslaget att öka utrymmet för lokala beslut och att tid får tas från samtliga ämnen. Flera remissinstanser anför att det föreslagna ökade lokala friutrymmet ger skolan möjlighet till en större helhetssyn när det gäller ämnesplaneringen och bättre organisatoriska förutsättningar för skolutveckling. Remissinstanserna understryker samtidigt att det inte får inkräkta på möjligheten att uppnå målen i basämnena och att likvärdighetsaspekterna kan garanteras.

Barnombudsmannen redovisar som sina erfarenheter att frågor om samhällets värderingar, ökat elevinflytande samt insatser för att skapa en bra arbetsmiljö inte ges tillräckligt utrymme i skolans arbete. Att öka utrymmet för lokala beslut avseende timplanen borde t.ex. kunna leda till att värdegrundsfrågorna får högre prioritet i skolans arbete och ett ökat engagemang bland såväl lärare som elever, skriver Barnombudsmannen.

13.3 Ökad tid för praktiskt–estetiska ämnen

Regeringens förslag: Antalet timmar i ämnena idrott och hälsa respektive slöjd skall utökas till 500 respektive 330 timmar. Tiden för utökningen – 88 timmar – skall tas från elevens val.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Även beträffande förslaget att ge utökad tid till slöjd respektive idrott och hälsa är remissinstanserna över lag positiva. Det gäller både kommuner, myndigheter och intresseorganisationer.

Barnombudsmannen, Skolverket och SIH är positiva till den föreslagna utökningen men tveksamma till att ta timmarna från elevens val. Landsorganisationen (LO) och Lärarförbundet stöder förslaget. Lärarnas Riksförbund stöder i princip förslaget att utöka tiden för idrott och hälsa men anser primärt att en utvärdering av grundskolans timplan, läroplan och betygssystem bör ske innan förändringar genomförs.

Negativa till utökad tid för de praktiskt–estetiska ämnena är Katrineholms, Hudikvalls, Bräcke och Luleå kommuner liksom Svenska Kommunförbundet, som i stället vill avskaffa grundskolans timplan, och Skolledarna. Landstingsförbundet vill avvakta med förslaget.

Skälen för regeringens förslag: De praktiskt–estetiska ämnena har stor betydelse för läromiljön på hela skolan, inte enbart som avgränsade ämnen utan också som aspekter på allt lärande. De praktiskt–estetiska ämnena är betydelsefulla för att utveckla olika delar av elevernas personlighet och intressen. I samband med läroplansreformen gjordes förändringar i olika ämnens timtal. Framför allt var det de praktiskt–estetiska ämnenas timtal som reducerades för att möjliggöra en förstärkning av baskunskaperna, ge utrymme för utökat språkval och för att ge eleverna möjligheter till eget val. Den inbördes balansen mellan olika ämnen förändrades, varvid särskilt ämnena slöjd respektive idrott och hälsa kom att få en kraftig timtalsreduktion. Att två av de praktiska

ämnenas tid reducerades så kraftigt har inneburit att grundskoletiden riskerar att bli alltför teoretisk och abstrakt.

I de praktiskt–estetiska ämnena stimuleras andra sidor av elevernas begåvning än i mer teoretiska ämnen, vilket främjar lärandet i allmänhet, liksom utvecklingen av elevernas självkänsla. Flera remissinstanser anför att nya forskningsrön om barns olika inlärningsstilar gör det än mer angeläget att satsa på praktiskt–estetiska ämnen för att underlätta elevernas inläring och främja deras harmoniska utveckling. I en enkätundersökning som Barnombudsmannen gjort bland elever i årskurs 4 framhåller barnen särskilt att ämnena slöjd och gymnastik gör att skoldagarna som helhet känns bra och lustfyllda.

Mer tid till slöjd

Slöjdämnet skall enligt kursplanen bidra till elevernas allsidiga utveckling genom att öva deras skapande, manuella och kommunikativa förmåga. Ämnet skall främja elevernas självständighet, ansvar och förmåga att lösa problem.

Slöjd är det ämne som eleverna var mest positiva till i den nationella utvärdering av grundskolan som gjordes våren 1992. Där kunde de få utlopp för den egna kreativiteten och hade stort inflytande över arbetet. De lärde sig ta ansvar, lösa verkliga problem och arbeta utan att bli jämförda med varandra. Forskarna ansåg att slöjdundervisningen väl uppfyllde inte bara mer konkreta undervisningsmål, utan också läroplanens mer allmänna målsättningar om att utveckla elevernas självständighet, deras skapande förmåga och förmåga att lösa problem.

Slöjdämnet fick vidkännas den ojämförligt största reduktionen i timtal av de ämnen, vars timtal minskades i samband med att Lpo 94 infördes. Med tanke på ämnets betydelse för elevers allsidiga utveckling är det väsentligt att ämnet återfår timmar till sitt förfogande. Eleverna skall genom att arbeta med såväl textilslöjd som trä- och metallslöjd få erfarenhet av skapande arbete i flera olika tekniker och material. Undervisningen kan därför inte omfatta ett alltför begränsat antal timmar. För ett utökat timtal talar också den positiva värdering eleverna gör av slöjdämnet. Att eleverna anser sig ha störst inflytande på sin egen arbetsituation i just detta ämne borde också kunna ge effekter på övrigt skolarbete.

Slöjdämnet bör i grundskolan omfatta 330 timmar i stället för nuvarande 282, dvs. en utökning med 48 timmar. Tiden för elevens val bör minskas i motsvarande omfattning.

Mer tid till idrott och hälsa

Behovet av förstärkt undervisning i idrott och hälsa har framhållits i flera riksdagsmotioner. Behovet motiveras främst av folkhälsoskäl. Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för folkhälsan. Från många håll framhålls nu de risker som är förknippade med ändrade kost- och levnadsvanor och fysisk inaktivitet. Den naturliga och regelbundna kontakt med motion och idrott som den obligatoriska

undervisningen bidrar med i uppväxtåren är därför av stor vikt för att grundlägga goda hälso- och motionsvanor.

Ämnet idrott och hälsa fick i Lpo 94 ett delvis nytt och bredare innehåll än tidigare. I kursplanen framhålls att idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för folkhälsan. Det bredare innehållet markerades också genom ny benämning av ämnet. Idrott och hälsa hör till de ämnen vars timtal fick en kraftig reduktion i samband med införandet av Lpo 94, mer än dubbelt så stor som bild och musik. Med tanke på ämnets betydelse för elevers allsidiga utveckling är det väsentligt att ämnet får fler timmar till sitt förfogande. Det är viktigt att alla elever får regelbunden fysisk aktivitet under alla skolår, inte bara de elever som är mest idrottsintresserade. Svenska skolläkarföreningen menar att med ett varierat utbud av fysisk aktivitet i tillräcklig omfattning bör eleverna kunna hitta någon idrott som passar dem. Därigenom bör förutsättningarna öka för att regelbunden motion integreras i deras tillvaro och blir ett val av livsstil, som följer med upp i vuxenlivet.

Ämnet idrott och hälsa bör i grundskolan omfatta 500 timmar i stället för nuvarande 460, dvs. en utökning med 40 timmar. Tiden för elevens val bör minskas i motsvarande omfattning.

14.1 Historisk bakgrund och nuläge

Barnbispisning har förekommit sedan 1840-talet. I de allra flesta fall var det ideella föreningar på orten eller privata välgörenhetsorganisationer som skötte bispisningen.

1941 års Befolkningsutredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1945:47) att skolmåltidsverksamheten skulle byggas ut och göras tillgänglig för alla som så önskade samt att måltiderna i princip skulle vara avgiftsfria.

Det beslut som riksdagen fattade år 1946, med anledning av Befolkningsutredningen, kan sägas utgöra startskottet för utbyggnaden av skolmåltidsverksamheten i hela landet.

I propositionen (1965:43) angående kommunal skatteutjämning, m.m. föreslogs att en bidragsgivning i allmänt skatteutjämnande syfte till kommunerna skulle införas fr.o.m. år 1966. Vidare föreslogs att vissa speciella bidrag till kommunerna – bl.a. bidraget till skolmåltider – skulle avlösas. De genom avlösningen disponibla medlen för skolmåltidsverksamheten skulle överföras till det nya skatteutjämnande bidragssystemet. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget (SU 1965:78, rskr. 1965:319).

En enkätundersökning som Svenska Kommunförbundet genomförde den 1 juli 1996, där samtliga kommuner svarade, visade att antalet kommuner som beslutat ta ut avgifter för skolmåltider i gymnasieskolan ökat vid rapporteringstillfället till 31. En nyligen genomförd undersökning om måltidsverksamheten läsåret 1997/98 visar att avgifter på gymnasieskolan förekommer i 37 kommuner. Några kommuner har dessutom diskuterat att ta ut avgifter för elever i grundskolan.

14.2 Kostnadsfria skolmåltider för elever inom det obligatoriska skolväsendet

Regeringens förslag: Elever i grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Motsvarande skyldighet skall gälla fristående grundskolor.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig tillstyrker förslaget eller har inget att erinra.

Kritiska till förslaget är Statskontoret, Katrineholms, Malmö, Göteborgs och Luleå kommuner, Svenska Kommunförbundet, Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet. Olofströms kommun är positiv till lagreglering, men vill ha ekonomisk kompensation.

Skälen för regeringens förslag:*Elever inom det obligatoriska skolväsendet*

Elever i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan är i dag genom bestämmelser i skollagen garanterade fria läromedel och under vissa förhållanden fria skolskjutsar. Att dessa bestämmelser efterlevs är förutsättningar för att kraven på likvärdig utbildning upprätthålls.

Det finns skäl att nu – på samma sätt som gäller för bl.a. läromedel och skolskjutsar – i lag reglera kommunernas skyldighet att tillhandahålla kostnadsfria skolmåltider för skolpliktiga elever, dvs. elever i grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan. Motsvarande skyldighet bör huvudmännen för fristående grundskolor ha. Eftersom alla kommuner redan i dag serverar skolmåltider för elever i grundskolan och särskolan innebär förslaget inga direkta konsekvenser varken för verksamheten eller ekonomin.

Många barnfamiljer har under de senaste åren fått sämre ekonomi bl.a. på grund av den ökade arbetslösheten. Statliga och kommunala beslut om minskade resurser har också påverkat flera olika verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar. I Barnombudsmannens rapport 1997 Barndom sätter spår belyses ett antal negativa tendenser.

Ett införande av skolmåltidsavgifter kan enligt regeringen bidra till att öka klyftorna mellan dem som har och dem som inte har ekonomisk möjlighet att betala för skolmaten. Varje extra utgift blir mycket kännbar för de föräldrar som är arbetslösa, ensamstående eller långtidssjuka.

Mot bakgrund av den långa traditionen att servera fria skolmåltider väcker dagens diskussion, att införa avgifter på skolmaten till och med på grundskolenivå, starka reaktioner. Den organisation som byggts upp för verksamheten i kommunerna är dessutom både praktisk och många gånger mycket kostnadseffektiv.

Det är lika viktigt i dag som tidigare, att eleverna får ett näringsriktigt måltid mitt på dagen för att de skall kunna vara aktiva och ta till sig kunskaper under resten av dagen.

Det finns ett stort antal barn med kroniska sjukdomar. Några grupper av dessa sjukdomar ökar och väntas fortsätta att öka i framtiden. Det gäller t.ex. allergier och diabetes. Många barn med sådana sjukdomar har behov av en varierad och näringsriktig måltid mitt på dagen.

Den sociala samvaron vid skollunchen kan också bidra till att vuxna i tid uppfattar signaler som tyder på att ett barn har någon form av ätstörning eller inte mår bra av andra orsaker.

Flera remissinstanser har poängterat ovanstående skäl som argument för kostnadsfria måltider.

En undersökning som Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg har genomfört visar att järnbrist är mycket vanlig hos svenska ungdomar. Skollunchen kan inte ge hela behovet av järn för växande tonåringar, men är till stor hjälp för de barn som äter sitt huvudmåltid i skolan.

Landstinget i Älvsborgs län har gjort en studie av kostvanor bland ungdomar i årskurs 8. Studien visar att barn och ungdomar vet mycket om goda kostvanor, men att de inte alltid själva använder dessa kunskaper.

Det är viktigt att betona föräldrarnas huvudansvar för sina barns fostran och utveckling. Att lära sig äta rätt mat, lära sig hur man umgås, lära sig om mattraditioner, lära sig om mat vid olika högtider hör till vårt kulturarv och är därför något som både hemmen och skolan måste värna om.

Skolans huvuduppgift är elevernas lärande och utveckling. All verksamhet under skoldagen, inklusive skolmåltiderna, skall präglas av skolans mål och har därför också ett pedagogiskt syfte. Att få tillgång till varierad och näringsrik mat och tillsammans med andra barn och vuxna äta lunch kan anses som en del av läroplanens intentioner.

Regeringen anser att det är av stor vikt att skolhuvudmännen även i fortsättningen tillhandahåller kostnadsfria skolmåltider, särskilt för elever i skolpliktig ålder. Det är däremot inte möjligt att i lag föreskriva vad en skolmåltid skall bestå av. För eleverna är det viktigt att de får näringsrika måltider. Statens livsmedelsverk framhåller i sitt remissvar att de för närvarande utarbetar en vägledning för skolmåltiderna.

Läsåret 1996/97 fullgör 2,5 % av de skolpliktiga eleverna sin skolgång i en fristående skola. Enligt uppgift från Friskolornas Riksförbund erbjuds i princip alla elever vid dessa skolor gratis skolmat. Fristående skolor, som motsvarar grundskolan och som är berättigade till bidrag, skall fr.o.m. den 1 juli 1997 få bidrag från kommunerna på samma grunder som kommunens egna skolor, utifrån skolans åtagande och elevernas behov (9 kap. 6 § skollagen). Enligt regeringens mening bör huvudmännen för dessa skolor ha samma skyldighet som de kommunala skolorna att erbjuda kostnadsfria skolmåltider. Skyldigheten bör avse endast de elever som bidragen avser. Rätten till bidrag skall kunna återkallas om en skola inte fullgör sin skyldighet.

Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

De skäl som enligt regeringens mening talar för att elever i de obligatoriska skolformerna skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider gäller i princip också för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Mot bakgrund av att det där rör sig om en frivillig utbildning och att eleverna där är äldre har regeringen emellertid stannat för att inte föreslå en sådan lagreglering för dessa skolformer. Flera remissinstanser framför i sina svar att de vill se en lagstiftning om kostnadsfri skolmat även för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Regeringen kommer att noggrant följa utvecklingen på området.

I enlighet med den s.k. finansieringsprincipen skall kommuner och landsting inte åläggas nya arbetsuppgifter, utan att de samtidigt ges möjligheter att finansiera dessa på annat sätt än med höjda skatter. Om statsmakterna fattar beslut, som medför utgiftsökningar för kommunsektorn, bör dessa således finansieras genom en ökning av statsbidragen, eller genom att staten fattar beslut som möjliggör besparingar. Finansieringsprincipen innebär också att statsbidragen bör minska om kommunerna frångår skyldigheter eller om de till följd av regelförändringar får möjlighet att bedriva en mer kostnadseffektiv verksamhet.

Beroende av hur kommunerna väljer att organisera förskoleklassen genom exempelvis ökad integrering kan eventuella samordningsvinster tas tillvara för att höja kvaliteten i verksamheten.

När det gäller enskild verksamhet innehåller förslaget bestämmelser om överklagande av vissa beslut. Vidare föreslås att den som utan tillstånd bedriver tillståndspliktig verksamhet kan dömas till böter. De föreslagna bestämmelserna har sin motsvarighet i socialtjänstlagen (1980:620) och i lagen (1987:442) om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620). Våra förslag i denna del bedöms därför inte medföra några ökade kostnader för domstolsväsendet.

Regeringen bedömer att de förslag som lämnas inte är av den art att de med automatik innebär ökade eller minskade utgifter för kommunerna.

Enligt redovisade uppgifter från Svenska Kommunförbundet tas i dag inga avgifter ut av elever i grundskolan och särskolan vad gäller skolmåltider. Förslaget om lagreglering av kostnadsfria skolmåltider påverkar därför inte det kommunala utgiftstrycket.

Ändringarna i skollagen, socialtjänstlagen och sekretesslagen bör träda i kraft den 1 januari 1998. Förändringarna i timplanen bör tillämpas på utbildning som äger rum från och med läsåret 1998/99.

Övergångsbestämmelser behövs för den verksamhet som under hösten 1997 bedrivits enligt 15 § socialtjänstlagen. Kommunerna bör vara skyldiga att under vårterminen 1998 erbjuda plats i föreskoleklass i samma omfattning som de skulle ha varit skyldiga att göra om verksamheten fortsatt skulle ha bedrivits enligt socialtjänstlagens regler.

Ett tillstånd som en enskild fått att bedriva förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg enligt 69 § socialtjänstlagen (1980:620) eller enligt lagen (1987:442) om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620) bör även fortsättningsvis gälla för verksamheten.

17.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

1 kap.

1 §

I *första* och *andra styckena* har lagts till att det allmänna anordnar utbildning inom det offentliga skolväsendet i form av *förskoleklass*. Närmare bestämmelser om skolformen förskoleklassen finns i ett särskilt kapitel i skollagen, 2 b kap. Eftersom förskoleklassen blir en skolform inom det offentliga skolväsendet kommer de generella bestämmelser som finns i lagen om skola och utbildning att gälla också förskoleklassen. Dessa bestämmelser finns i huvudsak i 1 och 2 kap. Detta innebär bl.a. att de allmänna mål för och krav på utbildningen som ställs upp i 1 kap. 2 § kommer att gälla förskoleklassen. Det innebär också att det skall finnas en rektor som leder utbildningen (2 kap. 2 §) och att den skall omfattas av kommunens skolplan (2 kap. 8 §).

Eleverna i förskoleklassen får anses genomgå utbildning. De torde därför omfattas av arbetsmiljölagen (1977:1160) och därmed likställas med arbetstagare i många avseenden när det gäller arbetsmiljön.

Tredje stycket är nytt och föranleds av att bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg förs in i skollagen. Dessa verksamheter ingår inte i det offentliga skolväsendet och omfattas inte av skollagens generella bestämmelser om skola och utbildning. I skollagen regleras verksamheterna uteslutande i 2 a kap.

2 §

Ändringen i *tredje stycket punkt 2* har behandlats i avsnitt 12. Den innebär att det tydligare markerats att alla vuxna i skolan har en skyldighet att ingripa mot kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Uttrycket "*motverka alla former av ...*" innebär emellertid inte bara en skyldighet att ingripa när handlingar inträffar utan också ett krav på ett förebyggande arbete i skolan. Ändringen innebär vidare att skyldigheten att ingripa gäller även när andra personer i skolan än elever gör sig skyldiga till sådana kränkningar.

4 §

I paragrafen anges att kommunerna är huvudmän även för förskoleklassen.

9 §

Ändringen i *andra stycket punkt 2* överensstämmer med ändringen i 2 § Prop. 1997/98:6 när det gäller det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.
2 kap.

3 §

Ändringen har behandlats i avsnitt 8.

Paragrafen, som gäller för samtliga skolformer inom det offentliga skolväsendet med kommunal och landstingskommunal huvudman, skall också gälla den nya skolformen *förskoleklassen*. Bestämmelsen gäller däremot inte för förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen, även om sådan verksamhet bedrivs i skolans lokaler (jfr 1 kap. 1 § tredje stycket).

I *första stycket* har det tagits in att förskollärare och fritidspedagoger – utöver lärare – skall användas för undervisning i skolan. Kravet på att den som undervisar skall ha utbildning för den undervisning han eller hon i huvudsak skall bedriva gäller också dessa kategorier. Förutom att undervisa i förskoleklassen torde förskollärare främst komma att undervisa i grundskolan och motsvarande skolformer när undervisningen bedrivs av flera personer i ett arbetslag. Även fritidspedagoger torde i huvudsak ha utbildning för att undervisa i skolan när undervisningen bedrivs i en sådan form.

4 och 5 §§

Bestämmelserna medger undantag från reglerna i lagen (1982:80) om anställningsskydd om att en anställning normalt skall gälla tills vidare, jfr. prop. 1990/91:18 s. 48. Ändringarna innebär att paragraferna också omfattar förskollärare och fritidspedagoger som skall anställas för att undervisa i det offentliga skolväsendet. Med barn- och ungdomspedagogisk utbildning avses både utbildning till förskollärare och utbildning till fritidspedagog.

2 a kap. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Kapitlet är nytt och reglerar förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Bestämmelserna har överförts från socialtjänstlagen. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg har behandlats i avsnitt 9. Av skolagens bestämmelser gäller för dessa verksamheter endast bestämmelserna i detta kapitel (1 kap. 1 § tredje stycket).

1 §

I *första stycket*, som är en omarbetning av 13 § första stycket och 14 § första stycket socialtjänstlagen, anges kommunens ansvar för verksamheterna. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra och tredje styckena överensstämmer med 13 § andra och tredje styckena med den ändringen som följer av att verksamheten i förskola som tidigare reglerades i 15 § socialtjänstlagen nu kommer att bilda en

egen skolform, förskoleklassen. Med skolan avses således även förskoleklassen. Prop. 1997/98:6

2 §

Paragrafen överensstämmer med 13 a § socialtjänstlagen.

3 §

Paragrafen överensstämmer, med en viss redaktionell ändring, med 13 b § socialtjänstlagen.

4 §

Paragrafen överensstämmer med 14 § andra stycket socialtjänstlagen.

5 §

Paragrafen har sin motsvarighet i 4 § första och tredje styckena socialtjänstlagen. Exempel på uppgifter som betraktas som myndighetsutövning är beslut om avgifter och tilldelning av platser.

6 §

Paragrafen överensstämmer med 14 a § socialtjänstlagen.

7 §

Paragrafen överensstämmer med 14 b § socialtjänstlagen.

8 §

Paragrafen överensstämmer med 14 c § socialtjänstlagen.

9 §

Första stycket överensstämmer med 16 § första stycket socialtjänstlagen.

Andra stycket överensstämmer med 16 § andra stycket och 17 § samma lag.

Tredje stycket motsvarar 72 a § första stycket socialtjänstlagen.

10 §

Paragrafen överensstämmer med regleringen i 35 § socialtjänstlagen i fråga om avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Ett förtydligande har gjorts i andra stycket så att det klart framgår att avgift endast får tas ut för den del av verksamheten som överstiger det antal timmar som anges i paragrafen.

11 §

Paragrafen motsvarar 54 § första och andra styckena socialtjänstlagen.

12 §

Paragrafen motsvarar 65 § andra stycket punkt 2 socialtjänstlagen.

13 §

Paragrafen, jämte följande paragrafer, reglerar förutsättningarna för enskilda att yrkesmässigt driva verksamhet som motsvarar förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Enskild verksamhet har behandlats i avsnitt 10.

Enskilda förskolor och fritidshem skall inte längre räknas som hem enligt 69 § första stycket 4 socialtjänstlagen. Tillstånd skall endast sökas enligt skollagen. Tillstånd krävs inte för att bedriva verksamhet som motsvarar *öppen förskola* och *öppen fritidshemsverksamhet*.

14 §

Paragrafen motsvarar 69 a § socialtjänstlagen.

15 §

Paragrafen motsvarar 69 b § första stycket 2 och andra stycket socialtjänstlagen med den skillnaden att det är kommunen och inte länsstyrelsen som har tillsyn över verksamheten.

16 §

Paragrafen motsvarar 70 § socialtjänstlagen. Det är dock kommunen i stället för länsstyrelsen som har att vidta de åtgärder som anges i bestämmelsen. En annan skillnad är att kommunen i stället för att förbjuda fortsatt verksamhet får besluta att tillståndet skall återkallas.

17 §

Paragrafen överensstämmer med 18 § socialtjänstlagen.

18 §

Paragrafen motsvarar 71 a § socialtjänstlagen.

19 §

Paragrafen motsvarar 74 § socialtjänstlagen när det gäller rätten att överklaga kommunens beslut i ärenden om tillstånd och om föreläggande att avhjälpa missförhållande i verksamheten eller återkallande av tillstånd.

20 §

Paragrafen motsvarar 75 § första stycket punkt 3 och andra stycket socialtjänstlagen.

2 b kap. Förskoleklassen

Kapitlet är nytt och innehåller bestämmelser om skolformen *förskoleklassen*. Vissa generella bestämmelser om förskoleklassen finns i 1 och 2 kap. Förskoleklassen har behandlats i avsnitt 6.

1 §

I *första stycket* anges ändamålet med förskoleklassen.

Andra stycket motsvarar vad som gäller inom övriga skolformer.

2 §

Första stycket motsvarar i huvudsak 13 § första stycket och 15 § första stycket socialtjänstlagen. Barn som får skjuta upp fullgörandet av skolplikten enligt 3 kap. 7 § andra stycket har enligt bestämmelsen rätt till plats i en förskoleklass under det år då de annars skulle ha börjat fullgöra sin skolplikt. Det innebär att ett sådant barn kan komma att gå två år i förskoleklassen.

Även om ett barn med stöd av andra stycket tas emot i förskoleklassen tidigare än vid sex års ålder har barnet rätt till en plats i förskoleklass från och med höstterminen det år barnet fyller sex år.

Tredje stycket har sin motsvarighet i 4 § tredje stycket socialtjänstlagen.

3 §

Första stycket motsvarar i huvudsak 14 c § socialtjänstlagen.

Andra stycket motsvarar 17 § socialtjänstlagen.

4 §

Paragrafen motsvarar 14 § andra stycket socialtjänstlagen.

5 §

Tidigare bestämmelser om avgiftsfrihet för den del av förskoleverksamheten som nu bildar förskoleklassen fanns i 35 § andra stycket socialtjänstlagen. Rätten till avgiftsfri utbildning gäller i den omfattning som kommunerna är skyldiga att erbjuda plats i verksamheten.

6 – 13 §§

Paragraferna reglerar verksamhet som motsvarar förskoleklassen och som yrkesmässigt bedrivs av en enskild fysisk eller juridisk person. Bestäm-

3 kap.

7 §

Andra stycket är nytt och har behandlats i avsnitt 7. Särskilda skäl kan vara att ett barn, som är fött mycket sent på året, har orienterat sig mot och identifierat sig med barn som är födda ett år senare. Ytterligare exempel kan vara att ett barn har tillbringat kort tid i Sverige eller har sitt hem så långt från skolorten att det inte kan bo hemma under veckorna. Barnets hemkommun beslutar i frågan, även om det är tänkt att barnet senare skall fullgöra sin skolplikt i en annan kommun, i en statlig skola eller i en fristående skola.

Även för barn som börjar fullgöra sin skolplikt ett år senare upphör, enligt 10 §, skolplikten vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år eller, om barnet fullgör skolplikten i specialskolan, 17 år. Ett sådant barn kommer som regel inte att ha slutfört sista årskursen när skolplikten upphör. Av 4 kap. 10 § följer att barnet har rätt att fullfölja utbildningen i grundskolan om det bedöms ha förmåga att göra detta. Motsvarande rätt har elever i specialskolan som inte är utvecklingsstörda (7 kap. 6 § första stycket). Elever i särskolan och elever i specialskolan med utvecklingsstörning har enligt 6 kap. 3 § tredje stycket och 3 a § respektive 7 kap. 6 § andra stycket rätt att gå klart samtliga årskurser.

4 kap.

4 a §

Paragrafen är ny. Kostnadsfria skolmåltider har behandlats i avsnitt 14. Bestämmelsen innebär dels en skyldighet att erbjuda skolmåltider till eleverna, dels att skolmåltiderna skall vara gratis för eleverna. Med skolmåltid avses lunch.

6 kap.

3 §

I *andra stycket* görs vissa förändringar på grund av möjligheten att skjuta upp skolplikten fullgörande enligt 3 kap. 7 § andra stycket. I 3 kap. 10 § första stycket föreskrivs att skolplikten för elever i särskolan upphör vid slutet av vårterminen det kalenderår då barnet fyller sexton år. Redan härav följer att årskurs 10 inte är obligatorisk för eleverna. För barn som börjar i särskolan ett år senare än normalt omfattas inte heller årskurs 9 av

skolplikten. Eftersom det i 3 kap. 1 § anges att skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom anges i ett nytt *tredje stycke* att barn som börjat fullgöra sin skolplikt det år de fyllde åtta år har rätt att få fortsatt skolgång i årskurs 9.

I 3 a § finns bestämmelser om alla särskoleelevers rätt att efter att ha slutfört årskurs 9 få fortsatt utbildning i årskurs 10.

4 a §

Paragrafen som är ny gäller enbart den obligatoriska särskolan. Den motsvarar 4 kap. 4 a §.

7 kap.

4 §

Andra stycket är nytt och motsvarar 4 kap. 4 a §.

6 §

I *första stycket* har gjorts ett tillägg som innebär att barn med utvecklingsstörning som börjat i specialskolan ett år senare med stöd av 3 kap. 7 § andra stycket har rätt att slutföra sista årskursen trots att skolplikten upphört.

8 kap.

4 a §

Paragrafen är ny och överensstämmer med 4 kap. 4 a §.

9 kap.

7 §

I *första stycket* har gjorts ett tillägg som innebär att en fristående skola som motsvarar grundskolan och som får bidrag av elevernas hemkommuner enligt 6 § är skyldig att erbjuda eleverna kostnadsfria skolmåltider. Denna skyldighet överensstämmer med den som gäller för den kommunala grundskolan enligt 4 kap. 4 a §. Skyldigheten gäller de elever som skolan får bidrag för. Bidraget från elevernas hemkommuner skall, enligt 6 § tredje stycket, bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Detta innebär att kostnaderna för skolmåltider skall ingå i bidraget till skolan. Om en fristående skola

inte erbjuder skolmåltider eller tar ut avgifter för dem skall rätten till bidrag återkallas enligt 12 § andra stycket 2. Prop. 1997/98:6

12 §

I *andra stycket* har gjorts ett tillägg som innebär att rätten till bidrag skall återkallas om en fristående skola som motsvarar grundskolan inte uppfyller sin skyldighet enligt 7 § när det gäller skolmåltider. Att rätten till bidrag återkallas innebär att rätten till hela bidraget återkallas, inte enbart den del som kan anses avse skolmaten. Av tredje stycket följer att ärenden om återkallande av bidrag prövas av Statens skolverk.

14 kap.

1 §

Andra stycket är nytt och har behandlats i avsnitt 6.5. Det ger kommunerna möjlighet, men ingen skyldighet, att anordna skolhälsovård för eleverna i förskoleklassen.

3 §

I *första stycket* har bl.a. kopplingen till stadium tagits bort eftersom bestämmelser om stadieindelning inte längre finns.

Bilaga 3

Ändringarna i grundskolans timplan innebär att timtalen för ämnena Idrott och hälsa samt Slöjd har ökat medan timtalet för Elevens val har minskat. Vidare har den tid som utgör skolans val ökat. Jämkningsutrymmet har höjts. Det finns heller inte längre några begränsningar när det gäller i vilka ämnen som minskning av tid får ske.

17.2 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg förs över till skollagen. 13 – 18 §§ som handlar enbart om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg utgår därför ur socialtjänstlagen. I 35, 54, 65 och 72 a §§ har det som handlar om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg tagits bort. I och med att förskola och fritidshem tas bort från 35 § blir syftningen i “annan liknande tjänst” annorlunda. Det kan ifrågasättas om

t.ex. koloniverksamhet som bedrivs i syfte att uppfylla målen i 12 § då kommer att omfattas av paragrafen. För att klargöra att 35 § även omfattar koloniverksamhet och liknande verksamhet har i uppräkningslagen lagts till verksamhet för barn och ungdom enligt 12 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär.

17.3 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Ändringarna i sekretesslagen har behandlats i avsnitt 11.

7 kap.

9 §

I *första stycket* har den nya skolformen *förskoloklassen* tagits in i uppräkningslagen av skolformer som omfattas av första och andra styckena.

Sjunde stycket är nytt och behandlar sekretess inom skolbarnsomsorgen. Den har tidigare omfattats av bestämmelsen om socialtjänstsekretess i 7 kap. 4 §. För sådana uppgifter som anges i första meningen gäller ett omvänt skaderekvisit. Det innebär presumtion för sekretess. För övriga uppgifter om enskilda personliga förhållanden gäller enligt andra meningen ett rakt skaderekvisit. Det innebär en presumtion för offentlighet. Av 16 kap. 1 § följer att meddelarfriheten inte gäller för uppgifter inom skolbarnsomsorgen som det råder tystnadsplikt för.

38 §

Paragrafen är ny och behandlar sekretess inom förskoleverksamheten. För verksamheten, som tidigare omfattades av bestämmelsen om socialtjänstsekretess i 7 kap. 4 §, gäller även fortsättningsvis omvänt skaderekvisit, dvs. presumtion för sekretess. Den särskilda bestämmelsen som finns i 14 kap. 2 § för uppgifter som omfattas av socialtjänstsekretessen kommer inte längre att gälla för uppgifter inom förskoleverksamheten.

16 kap.

1 §

Genom att ta med 7 kap. 38 § i uppräkningslagen i punkt 3 gäller inte meddelarfriheten för uppgifter inom förskoleverksamheten som det råder tystnadsplikt för.

Sammanfattning av förslagen i betänkandet Samverkan för utveckling – Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen (Ds 1997:10)

Prop. 1997/98:6
Bilaga 1

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet har haft i uppdrag att utarbeta förslag till hur tillämpliga delar av bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i socialtjänstlagen (1980:620) kan inarbetas i skollagen (1985:1100).

Regeringen har vid flera tillfällen under 1996 framhållit att skolan, förskolan och skolbarnsomsorgen – som ett led i det livslånga lärandet – skall integreras. Som ett första steg i denna integration tillkallade regeringen en kommitté (Barnomsorg och skolakommittén, BOSK) med uppdrag att senast den 15 februari 1997 lämna förslag till ett nytt måldokument för den pedagogiska verksamheten för barn och ungdomar i åldrarna 6–16 år. Kommittén har därefter i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utarbeta förslag till måldokument för den pedagogiska verksamheten i förskolan. I det arbetet skall BOSK också göra en översyn av skollagen i syfte att bl.a. underlätta integrationen mellan förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen.

Arbetsgruppen föreslår, i avvaktan på dessa förslag, att bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg – med undantag för bestämmelsen om förskola för sexåringar – så gott som oförändrade inarbetas i ett nytt kapitel i skollagen.

I syfte att underlätta eftersträvad integration och bana väg för ett nytt arbetsätt i skolan föreslår arbetsgruppen att den sexårsverksamhet som för närvarande bedrivs enligt 15 § socialtjänstlagen bildar en egen skolform inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Denna skolform benämns *förskoleklass*. I förskoleklassen skall varje barns utveckling och lärande stimuleras genom pedagogisk verksamhet. Verksamheten skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Inrättandet av förskoleklass skall ses som en möjlighet att på ett medvetet sätt föra in förskolepedagogiken i skolan. Verksamheten kommer att betraktas som utbildning i skollagens mening och kommer därmed att omfattas av de generella bestämmelserna i skollagen, främst 1 och 2 kap.

Att låta förskoleklassen också i formell mening bli en del av skolan bör öka förutsättningarna för en integration mellan den verksamhet som bedrivs för sexåringar och den som bedrivs för äldre barn i skolan och skolbarnsomsorgen. För att i praktiken åstadkomma en framgångsrik verksamhetsmässig integration förutsätts, enligt arbetsgruppens mening, att arbetet i skolan bedrivs i arbetslag, där personalen – förskollärare, grundskollärare och fritidspedagoger – gemensamt planerar och kommer överens om hur arbetet skall fördelas så att vars och ens kompetens tas till vara. Arbetsgruppen föreslår därför att förskollärare och fritidspedagoger får användas för undervisning i det offentliga skolväsendet. Arbetsgruppen föreslår att benämningen lärare respektive lärarutbildning ersätts med benämningen pedagog respektive pedagogutbildning.

För att få bedriva enskild förskola, fritidshem och förskoleklass föreslår arbetsgruppen att det skall krävas tillstånd av den kommun där verksamheten skall anordnas. Kommunerna bör själva – i likhet med vad som gäller i dag – få besluta om bidrag till sådan verksamhet skall utgå.

Arbetsgruppen föreslår att sjukvårdshuvudmännen skall behålla ansvaret för den förebyggande hälsovården för sexåringarna. Efter överenskommelse mellan sjukvårdshuvudmannen och skolhuvudmannen kan sexåringarna komma att omfattas av skolhälsovården i stället för av barnhälsovården.

Specialskolorna bör ha möjlighet att – efter avtal med den kommun där skolan är belägen – fullgöra kommunens skyldighet att anordna förskoleklass och skolbarnsomsorg. En bestämmelse med denna innebörd bör föras in i specialskoleförordningen.

Slutligen föreslår arbetsgruppen vissa ändringar i sekretesslagen (1980:100). Förslagen innebär att verksamheten i förskoleklassen omfattas av skolsekretessen. Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen föreslås få en sekretess som överensstämmer med den som gäller inom skolan.

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹
dels att 1 kap. 1 och 4 §§, 2 kap. 3, 4 och 5 §§ och 14 kap. 1 och
3 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya kapitel, 2 kap. a och 2 kap. b, av
följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Allmänna föreskrifter

1 §

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar *det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.* Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av *förskoleklasser*, grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Förskoleklasserna, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar *det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.* Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

Det allmänna anordnar också pedagogisk verksamhet i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. För dessa verksamheter gäller i denna lag endast bestämmelserna i 2 a kap.

4 §²

Kommunerna är huvudmän för grundskolan.

Kommunerna är huvudmän för *förskoleklasserna och grundskolan.*

Kommuner och landsting är huvudmän för gymnasieskolan.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

² Senaste lydelse 1991:1684.

2 kap. Den kommunala organisationen för skolan

3 §³

Varje kommun och landsting är skyldig att för undervisningen använda *lärare* som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Varje kommun och landsting är skyldig att för undervisningen använda *pedagoger* som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Varje kommun och landsting skall vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare som har forskarutbildning.

4 §⁴

För att få anställas som *lärare* i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

För att få anställas som *pedagog* i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

1. Sökanden har genomgått svensk *lärarutbildning* med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar *lärarutbildning* i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelssammanslutningen eller Europeiska unionen.

1. Sökanden har genomgått svensk *pedagogutbildning* med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar *pedagogisk utbildning* i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelssammanslutningen eller Europeiska unionen.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan *lärarutbildning* som avses under 1.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan *pedagogisk utbildning* som avses under 1.

Om det saknas sökande som uppfyller kraven enligt 1 eller 2, men det finns särskilda skäl att anställa någon av de sökande utan tidsbegränsning,

³ Senaste lydelse 1993:1478.

⁴ Senaste lydelse 1995:877.

får sådan anställning komma till stånd, ifall den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att sökanden är lämpad att sköta undervisningen.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

5 §

Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som *lärare* för högst ett år i sänder.
Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som *pedagog* för högst ett år i sänder.

2 a kap. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

1 §

För barn som är bosatta i Sverige och som stadigvarande vistas i kommunen skall bedrivas förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Förskoleverksamheten avser barn som inte går i skolan.

Skolbarnsomsorgen avser barn till och med tolv års ålder som går i skolan.

2 §

Förskoleverksamheten bedrivs i form av förskola, som organiseras som daghem eller deltidsgrupp, i form av familjedaghem och i form av kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola).

Skolbarnsomsorgen bedrivs i form av fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller familjedaghem. För barn mellan tio och tolv år kan skolbarnsomsorgen även bedrivas i form av öppen fritidsverksamhet. Skolbarnsomsorgen skall ta emot barn under den del av dagen då de inte vistas i skolan och under lov.

3 §

Kommunerna är huvudmän för förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen.

Kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skol-

barnsomsorgen fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer.

Prop. 1997/98:6

Bilaga 2

4 §

Förskoleverksamhetens uppgift är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad.

Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen.

För bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga.

Verksamheten skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras speciella behov kräver.

5 §

Varje kommun svarar för att barn inom dess område erbjuds förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Verksamheterna kan också anordnas av enskilda.

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon annan institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg.

6 §

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvs-

arbete eller studier eller barnets eget behov.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

Förskoleverksamhet skall tillhandahållas för barn som har fyllt ett år. För barn som inte har fyllt ett år skall förskola tillhandahållas om barnet omfattas av 9 §.

7 §

När vårdnadshavaren har anmält behov av plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen, skall kommunen erbjuda plats utan oskäligt dröjsmål.

Kommunen kan fullgöra sin skyldighet enligt 6 § också genom att utan oskäligt dröjsmål hänvisa barnet till en motsvarande plats i en enskild förskola, ett enskilt fritidshem eller enskild integrerad skolbarnsomsorg.

Kommunen skall ta skälig hänsyn till vårdnadshavarens önskemål om omsorgsform när den erbjuder plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen enligt första eller andra stycket.

8 §

Plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen skall erbjudas så nära barnets eget hem eller skola som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

9 §

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall anvisas plats i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg, om inte barnens behov av sådant stöd tillgodoses på något annat sätt.

Kommunen skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas

plats enligt första stycket. Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

10 §

För plats i av kommunen anordnad förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg och familjedaghem får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För sådana platser i förskola som avses i 9 § får avgift tas ut endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

11 §

En enskild fysisk eller juridisk person som vill driva en förskola, ett fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tills vidare eller för viss tid. Tillståndet får inte överlåtas.

Verksamhet som avses i första stycket skall stå under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten.

12 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 11 §, skall kommunen förelägga anordnaren att avhjälpa missförhållandet.

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, skall tillståndet återkallas.

13 §

En kommun kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg, om verksamheten uppfyller de krav som anges i 4 § och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

14 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har erfarit om enskildas personliga förhållanden.

15 §

En kommuns beslut i ärenden om tillstånd enligt 11 § eller om föreläggande eller återkallelse av tillstånd enligt 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

En kommuns beslut om föreläggande eller återkallelse av tillstånd enligt 12 § och domstols motsvarande beslut gäller omedelbart.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

16 §

Till böter döms den som utan tillstånd bedriver verksamhet som avses i 11 §.

Allmänt åtal får endast väckas efter medgivande av den kommun där verksamheten bedrivs eller av Statens skolverk.

2 b kap. Förskoleklasser

1 §

Förskoleklasserna skall genom pedagogisk verksamhet stimulera varje barns utveckling och lärande.

Verksamheten skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Prop. 1997/98:6

Bilaga 2

Särskilt stöd skall ges till barn som behöver det.

2 §

För barn som är bosatta i landet skall den kommun där barnet stadigvarande vistas anvisa plats i en förskoleklass från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Förskoleklassen skall omfatta minst 525 timmar.

Kan förskoleklass på grund av barnets restider eller av andra skäl inte bedrivs i den omfattning som anges i andra stycket får kommunen dela upp förskoleklassen på två år. Barn som berörs av en sådan uppdelning skall anvisas plats i en förskoleklass från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Förskoleklassen skall i sådana fall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

En kommun får i andra fall än som avses i andra stycket ta emot barn i en förskoleklass före höstterminen det år då barnet fyller sex år.

3 §

Plats i en förskoleklass skall anvisas så nära barnets eget hem som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

4 §

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i

verksamhet som motsvarar den som erbjuds i en förskoleklass.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

5 §

Utbildningen i en förskoleklass skall vara avgiftsfri.

Om verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot med stöd av 2 § tredje stycket. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

6 §

En enskild fysisk eller juridisk person som vill bedriva verksamhet motsvarande förskoleklasser skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tills vidare eller för viss tid. Tillståndet får inte överlåtas.

Verksamhet som avses i första stycket står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten.

7 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 6 §, skall kommunen förelägga anordnaren att avhjälpa missförhållandet.

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, skall kommunen återkalla tillståndet.

8 §

En kommun kan lämna bidrag till en förskoleklass som anordnas av enskild om verksamheten uppfyller kraven i 1 § och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör

lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

9 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedrivna enskilda förskoleklasser får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har erfarit om enskildas personliga förhållanden.

10 §

En kommuns beslut i ärenden om tillstånd enligt 6 § eller om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

En kommuns beslut om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 7 § och domstols motsvarande beslut gäller omedelbart.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

11 §

Till böter döms den som utan tillstånd bedriver verksamhet som avses i 6 §.

Allmänt åtal får endast väckas efter medgivande av den kommun där verksamheten bedrivs eller av Statens skolverk.

14 kap. Skolhälsovård

1 §

Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

Skolhälsovård får anordnas för eleverna i förskoleklasserna.

3 §⁵

Varje elev i grundskolan eller Varje elev i grundskolan eller

⁵ Senaste lydelse 1993:800.

sameskolan skall erbjudas att ge- sameskolan skall erbjudas att
nomgå *allmän hälsokontroll en genomgå minst tre allmänna hälso-
gång på varje stadium.* Den första *kontroller, jämnt fördelade under
kontrollen skall äga rum första läs- skoltiden.* Den första kontrollen
året. Eleven skall dessutom, mellan skall äga rum första läsåret. *Den får
de allmänna hälsokontrollerna, i stället äga rum under det år ele-
erbjudas att genomgå kontroll av ven går i förskoleklassen.* Eleven
syn och hörsel och andra begrän- skall dessutom, mellan de allmänna
sade hälsokontroller. hälsokontrollerna, erbjudas att ge-
nomgå kontroll av syn och hörsel
och andra begränsade hälsokon-
troller.

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas särskilt, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs erbjudas att genomgå särskilda undersökningar som föranleds av deras funktionshinder. I övrigt gäller bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

1.2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Häri genom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (1980:620)⁶
*dels att 13 – 18 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 35 och 54 §§ skall ha följande lydelse.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §⁷

För *plats i av kommunen anord- För färdtjänst, familjerådgivning,
nad förskola, fritidshem, integrerad hjälp i hemmet, service och
skolbarnsomsorg, familjedaghem, omvårdnad, sådant boende som
färdtjänst, familjerådgivning, hjälp i avses i 20 § andra stycket eller 21 §
hemmet, service och omvårdnad, tredje stycket eller annan liknande
sådant boende som avses i 20 § social tjänst får kommunen ta ut
andra stycket eller 21 § tredje styc- skäligen avgifter enligt grunder som
ket eller annan liknande social tjänst kommunen bestämmer. Avgifterna
får kommunen ta ut skäligen avgifter får dock inte överstiga kommunens
enligt grunder som kommunen självkostnader.
bestämmer. Avgifterna får dock inte
överstiga kommunens*

⁶ Lagen omtryckt 1988:871.

⁷ Senaste lydelse 1994:10.

självkostnader.

För sådana platser i förskolan som avses i 15 och 16 §§ får avgift tas ut endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

Avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende får inte tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov.

54 §⁸

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall nämnden tillämpa följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223):

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om *plats i* sökande i ett ärende om ett sådant *förskola eller fritidshem*, om ett så- boende som avses i 20 § andra dant boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller stycket eller 21 § tredje stycket eller om någon annan liknande social om någon annan liknande social tjänst. tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

1.3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Häri genom föreskrivs att 7 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100)⁹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

⁸ Senaste lydelse 1990:1403.

⁹ Lagen omtryckt 1992:1474.

9 §¹⁰

Sekretess gäller i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men.

Sekretess gäller i förskoleklassgymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men.

Sekretess gäller på samma område dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Sekretess gäller inom utbildningsväsendet i övrigt för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller syofunktionär, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men. Dessutom gäller inom arbetsmarknadsutbildningen, den kommunala vuxenutbildningen, vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, svenskundervisningen för invandrare (sfi) och folkhögskolan sekretess i annan elevvårdande verksamhet för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i specialpedagogisk stödverksamhet för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närmastående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos Statens skolverk i verksamhet som avser tillsyn över utbildning vid skolor med enskild huvudman (fristående skolor) för uppgift som härrör från skolans elevvårdande verksamhet och som gäller enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närmastående lider men. Samma sekretess gäller i nämnda tillsynsverksamhet för uppgift som hänför sig till en fråga om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev

¹⁰ Senaste lydelse 1996:155.

från vidare studier. Sekretessen enligt detta stycke gäller dock inte Statens skolverks beslut i ett ärende.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 2

Sekretess gäller i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorgen för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller i verksamhet som avses i sjätte stycket för annan uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet Samverkan för utveckling – Om förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen (Ds 1997:10)

Remissinstanserna

Remissyttrandena har kommit in från Kammarrätten i Sundsvall, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen (HO), Barnombudsmannen (BO), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH), Lärarhögskolan i Stockholm, Universitetet i Linköping, Sameskolstyrelsen, Manillaskolan, Östervångskolan, Länsstyrelserna i Skåne och Uppsala län, Svenska Kommunförbundet, Arjeplogs kommun, Avesta kommun, Bräcke kommun, Danderyds kommun, Eskilstuna kommun, Finspångs kommun, Gällivare kommun, Göteborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Härryda kommun, Kristianstads kommun, Kungsbacka kommun, Lilla Edets kommun, Luleå kommun, Malmö stad, Mörbylånga kommun, Norrköpings kommun, Norrtälje kommun, Oskarshamns kommun, Sandvikens kommun, Skurups kommun, Stenungsunds kommun, Stockholms stad, Sunne kommun, Söderköpings kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun och Örebro kommun, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Friskolornas Riksförbund, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Handikappförbundets Samarbetsorgan (HSO), Sveriges dövas riksförbund (SDR), Synskadades riksförbund (SRF) samt Föreningen Sveriges Socialchefer.

Yttrandena har dessutom inkommit från universitetsadjunkten Staffan Olsson, Riksföreningen för skolhälsovård, Samhällsvetenskapliga forskningsinstitutet i Uppsala (SAMU), Arbetarskyddsstyrelsen, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Sveriges Förskollärares Yrkesförening, Hörselskadades Riksförbund (HRF), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Lärarnas Riksförbund (LR), SKTF, Lärarförbundet och Sollentuna kommun.

En helt övervägande del av remissinstanserna är positiva till grundansatsen och till betänkandet som helhet. Många remissinstanser har därför inte kommenterat de olika förslagen alternativt endast kommenterat de delar av betänkandet som de har helt eller delvis annan uppfattning om.

Majoriteten av kommunerna välkomnar förslagen och menar att det bekräftar och underlättar den utveckling som redan är påbörjad. De anser att förslagen undanröjer onödiga hinder för ett arbete utifrån en helhetssyn på barns lärande och ger möjligheter till höjd kvalitet. Några av remissinstanserna menar att det är olyckligt att arbetsgruppens förslag inte samordnats med det förslag till ny läroplan för barn och unga 6–16 år som Barnomsorg och skolakommittén (BOSK) lämnat (SOU 1997:21).

Skollagsändringar och förskoleklass

Skollagsändringar

Kammarrätten har inget att erinra mot förslaget som helhet.

Ett stort antal av kommunerna, liksom *BO*, *TCO* och *Friskolornas riksförbund* är positiva till förslagen om att överföra nuvarande bestämmelser om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i socialtjänstlagen till skollagen. *Läraryförbundet* välkomnar en gemensam lagstiftning och ett gemensamt måldokument som viktiga åtgärder för att skapa kontinuitet i barns och ungdomars utbildning och en större likvärdighet över landet. *LR* anser också att det är bra ur likvärdighetssynpunkt att verksamheten för sexåringarna stramas upp genom skollagens portalparagraf, men menar att en obligatorisk tioårig grundskola vore bättre.

Läraryförbundet menar att lagstiftning som omfattar familjedaghem inte hör hemma i en skollag, och att inte heller begreppet barnomsorg bör införas i skollagen. *Läraryförbundet*, liksom *SACO*, anser dessutom att den s.k. flexibla skolstarten bör tas bort. *SKTF* har inga invändningar mot att skolbarnsomsorgen regleras i skollagen men anser att förskoleverksamheten alltså bör regleras i socialtjänstlagen, eftersom den till övervägande del är en social/omsorgsverksamhet. *Föreningen Sveriges Socialchefer* avstyrker en överflyttning av reglerna till skollagen.

Socialstyrelsen pekar på vissa brister och oklarheter i nuvarande socialtjänstlag. Styrelsen förutsätter att *BOSK* beaktar bristerna i sitt fortsatta arbete. *HO*, *RBU* och *SIH* anser att en allmän formulering motsvarande den som finns i 21 § socialtjänstlagen (SoL) vad gäller omsorgen om människor med funktionshinder bör föras in i skollagen.

Enligt 14 c § SoL skall plats inom barnomsorgen erbjudas så nära barnets hem eller skola som möjligt "med beaktande av vad som krävs för att utnyttja lokaler och andra resurser". Arbetsgruppen har föreslagit att en motsvarighet till denna bestämmelse förs in i 2 a kap. 8 § respektive 2 b kap. 3 § skollagen. *Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)* anser att formuleringen som citeras ovan bör strykas eftersom den kan användas som argument för att skapa särskilda grupper för utvecklingsstörda barn. *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* föreslår att föräldrar till barn med funktionshinder i förskoleklass, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall ha rätt att få en individuell plan upprättad för barnet. En sådan plan bör kunna ligga till grund för åtgärdsprogram i skolan. *FUB* anser att åtgärdsprogram bör upprättas för barn med behov av särskilt stöd i förskoleklass.

Sveriges dövas riksförbund (SDR) framhåller att det tydligt måste framgå att "närhetsprincipen" inte skall gälla för dem som behöver en teckenspråkig miljö i förskolan och förskoleklassen. *SDR* menar att betänkandet inte löser problemen vad gäller kontakter mellan förskoleklass i närmiljön och de fem specialskolor som finns i landet. Även *RBU* anser att närhetsprincipen är viktig, men det kan finnas

tillfällen då barnet behöver gå i en annan skola, förskoleklass, förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg.

BO vill ha en översyn av regeln om i vilken omfattning barnomsorg ska tillhandahållas och *SACO* menar, med stöd av *Sveriges Psykologförbund*, att alla barn måste garanteras rätt till förskoleverksamhet och förordar att lagtexten skärps i detta avseende.

TCO och *Läraryrket* förespråkar att skyldighetslagen för kommunerna ändras till en rättighetslag för barn, både vad gäller förskola och skolbarnsomsorg. De menar också, liksom *Sveriges Förskollärares Yrkesförening*, att den verksamhet som bedrivs i familjedaghem även i fortsättningen bör regleras i socialtjänstlagen, eller att en sådan lösning bör övervägas.

TCO understryker vikten av att den sociala delen, omsorgsverksamheten, bevaras och utvecklas på samma sätt som den pedagogiska verksamheten, och att det fortfarande skall finnas en koppling till socialtjänstlagen för att uppmärksamma barn med särskilda behov.

Förskoleklass som egen skolform

Hälften av remissinstanserna har synpunkter på förslaget att den s.k. sexårsverksamheten bildar en egen skolform. En klar majoritet av dem, däribland ett stort antal av kommunerna samt *HO*, *BO*, *SIH*, *TCO*, *Länsstyrelsen i Skåne*, *LHS*, *Friskolornas riksförbund*, *FUB*, *Läraryrket* och *HSO* är positiva. Skälen till den positiva inställningen är bl.a. att en egen skolform underlättar en utveckling som i många fall redan är påbörjad och att ett gemensamt regelverk ger förutsättningar för ett arbetsätt som är baserat på en helhetssyn på barns utveckling och lärande.

Några instanser, däribland *SACO*, *Friskolornas Riksförbund*, *LR*, *RHS*, *Läraryrket* och ett antal kommuner hade dock föredragit tioårig skolplikt med start vid sex års ålder. *Luleå* och *Skurup* är ett par av de kommuner som framhåller att förslaget ändå är ett steg i rätt riktning. *Danderyds kommun* menar att det är önskvärt att förskoleklassen blir obligatorisk.

Finspång, *Lilla Edets* och *Härryda kommuner* är tveksamma till förslaget att införa en ny skolform, bl. a. med tanke på att en integration mellan skola och barnomsorg måste ske processinriktat snarare än genom administrativa beslut. *Söderköpings kommun* anser t.o.m. att en egen skolform kan försvåra möjligheterna till integration.

Skolverket anser att det inte tydligt framgår av förslaget till ny lagtext vad förskoleklass innebär.

Kommunförbundet avvisar förslaget om att förskola för sexåringar skall utgöra en egen skolform, bl.a. med motiveringen att det är risk för att synen på att barn står på en speciell utvecklingsnivå i en viss ålder permanentas och att nya gränser skapas. Kommunförbundet menar att den formella skolstarten är mindre betydelsefull i dag än tidigare och förespråkar därför att inskrivningsreglerna ses över för att underlätta en flexibel skolstart även uppåt för åttaåringar.

RRV anser att förslagen innebär en otydlig gränsdragning gentemot både den obligatoriska skolan och förskolan. *Sveriges Förskollärares*

Yrkesförening menar att förskola för barn i åldrarna 1 – 6 år skall bilda en egen skolform.

Skurups kommun anser att förslaget om kommunernas möjlighet att ta ut avgift för verksamhet utöver 525 timmar är olyckligt formulerat. Kommunen menar att det är viktigt att klargöra om dessa timmar är att betrakta som daghems-, skolbarnsomsorgsverksamhet eller som förskoleklass.

Förskoleklass som benämning

Cirka en tredjedel av remissinstanserna är negativa till namnet förskoleklass, något färre än en tredjedel är positiva. Övriga har inte särskilt kommenterat benämningen. De som ser positivt på namnet anser bl.a. att det är en tydlig markering av att förskolepedagogiken medvetet ska föras in i skolan. Till dessa hör bl.a. *HO, Lärarhögskolan i Stockholm, Manilaskolan, Danderyd, Gällivare, Hudiksvall, Mörbylånga, Norrköping, Norrtälje* och *Sunne kommuner, Stockholms stad, Lärarförbundet* och *FUB*.

De negativa är bl.a. *Socialstyrelsen, BO, Skolverket, RRV, SIH, Kommunförbundet, LO, RHS* samt drygt hälften av kommunerna. Dessa lyfter fram att begreppet "klass" ger associationer till förlegade arbetssätt och organisationsmönster. Några menar att namnet kan bidra till en utveckling av separata klasser med sexåringar i stället för en integrerad verksamhet tillsammans med barn i närliggande åldrar, och att det finns risk för att en påbörjad utveckling med flexibla grupper avstannar. *RRV* påpekar t.ex. att om verksamheten inte nödvändigtvis ska bedrivas i fasta grupper i skolan är benämningen missvisande. *Skolverket* bedömer att det kommer att bli svårare än i dag för föräldrar och skolhuvudmän att hålla isär när barnen går i nioårig skola och när de går i förskola.

Många av de kritiska remissinstanserna påpekar dock att det är svårt att finna ett bra namn som leder tankarna till samverkan och integrering. Sexårsverksamhet, förskola för sexåringar, nybörjarskola, förskolegrupp och barnskola är förslag som lämnats av remissinstanserna.

Samordning med nytt måldokument

En del remissinstanser anser att arbetsgruppens förslag borde ha samordnats med BOSK:s förslag till ny läroplan. *Skolverket*, som är en av dem, anser sig därför inte kunna ta ställning till lagförslagen. *Kommunförbundet* hade föredragit att hela lagstiftningen för skola och barnomsorg presenterats i ett samlat förslag för barn och unga 1 – 16 år.

Undervisning i arbetslag, pedagogbegreppet och skollagsändringar

Remissinstanserna är övervägande positiva till arbetsgruppens förslag att förskollärare och fritidspedagoger får användas för undervisning i det offentliga skolväsendet. Bland de positiva märks *BO, Friskolornas Riksförbund, SIH, TCO, LO, Synskadades Riksförbund* och en övervägande del av kommunerna. Ett stort antal av instanserna understryker dock vik-

ten av att varje personalkategori behåller sin yrkeskompetens. *LR* och *Läraryrkesförbundet* betonar att de olika personalkategorierna inte är utbytbara utan skall berika verksamheterna tillsammans.

Sandvikens kommun, liksom *FUB*, tycker att det är onödigt att betona att verksamheten i förskoleklassen skall ligga till grund för fortsatt skolgång. *LR* har motsatt åsikt då de menar att det är bra om verksamheten före den obligatoriska skolan mer än tidigare inriktas på att vara ett stöd för fortsatt skolgång.

Kommunförbundet anser att det är olämpligt att en lagreglering bygger på ett särskilt sätt att organisera personalens arbete. Förbundet menar att de flesta kommuner redan idag organiserar förskollärare, lärare och fritidspedagoger i arbetslag, och hävdar att arbetslaget är ett medel inte ett mål. *LR* menar att arbetslaget är en av många bra modeller för hur arbetet kan organiseras.

Pedagogbegreppet

Vad gäller arbetsgruppens förslag att ersätta benämningen lärare med pedagog går meningarna i sär. De flesta som uttalat sig kring frågan är positiva, däribland *Läraryrkesförbundet i Stockholm*, *Länsstyrelsen i Skåne*, *Sveriges Förskollärares Yrkesförening*, *SDR* och närmare hälften av kommunerna. Ett antal remissinstanser är dock kritiska till att ändra benämningen. Till dessa hör *Svenska Kommunförbundet*, *RHS*, *SACO*, *Läraryrkesförbundet*, *LR*, *TCO* samt ett antal kommuner. *TCO* anser att samma utbildningskrav skall omfatta förskolans verksamhet för barn mellan 1–5 år som i övriga offentliga skolväsendet.

Däremot anser *LO*, i likhet med *SKAF*, att den förslagna lydelsen av 2 kap. 3 – 5 §§ kan tolkas som om personalgrupper med omsorgskompetens utestängs från arbetslagen. *SKAF* framhåller betydelsen av barnskötare, dagbarnvårdare och fritidsledares omsorgskompetens samt betonar att även dessa yrkesgrupper har pedagogisk utbildning.

Tillstånd, tillsyn och bidrag till enskild verksamhet

En knapp tredjedel av remissinstanserna har kommenterat förslaget att tillstånd till enskild bedriven verksamhet skall lämnas av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Av dessa är hälften positiva och hälften negativa till förslaget. Endast ett fåtal remissinstanser har särskilt kommenterat förslaget att kommunen beslutar om bidrag skall ges till verksamhet i enskild regi.

Socialstyrelsen anser att både Skolverket och kommunerna skall ansvara för tillsyn över verksamhet i enskild regi. *Skolverket* anser att det finns skäl att tillämpa samma rutiner för godkännande av enskild bedriven barnomsorg som för fristående skolor. Erfarenheterna av försöksverksamheten med kommunernas tillståndsgivning och tillsyn är dock goda, vilket trots allt talar för förslaget. Däremot förespråkar Skolverket att begreppet "enskild" byts mot begreppet "fristående" även vad gäller icke-kommunala förskolor.

Göteborgs kommun vill att Skolverket skall pröva ärenden om tillstånd för enskild förskoleklass och skolbarnsomsorg i de fall de integreras i fristående skolor. De menar vidare att länsstyrelsen bör vara tillståndsmyndighet för enskild förskoleverksamhet för barn i åldrarna 1 – 5 år. *Danderyds kommun* förespråkar att samma regler för bidrag bör gälla för enskild barnomsorg som för fristående skolor.

Friskolornas Riksförbund menar att arbetsgruppens förslag innebär att fristående skolor blir beroende av kommunernas inställning till deras verksamhet, vilket begränsar deras möjligheter att anordna förskoleklass. Friskolornas Riksförbund anser därför att Skolverket skall besluta om tillstånd till enskilda verksamheter samt vara tillsynsmyndighet för samtliga verksamheter oavsett huvudman. Dessutom menar förbundet att arbetsgruppens förslag inte löser problemet med att elever i vissa kommuner hänvisas till kommunens egen integrerade skolbarnsomsorg efter sin skoldag istället för i den fristående skolan. Rätten till likvärdig utbildning borde, menar förbundet, innebära en skyldighet för kommunerna att ge bidrag även till integrerad skolbarnsomsorg i fristående skolor.

Skolhälsovård

Knappt hälften av remissinstanserna har synpunkter på arbetsgruppens förslag att skolhuvudmannen efter överenskommelse med sjukvårdshuvudmannen kan ta över ansvaret för den förebyggande hälsovården för sexåringar. En tydlig majoritet av de kommuner som lämnat synpunkter är positiva till förslaget. Även *Socialstyrelsen*, *BO*, *Manillaskolan*, *Kommunförbundet*, *LR* och *SACO* tillstyrker förslaget. Socialstyrelsen vill dock att huvudmännen uppmärksammar riskerna vid övergången mellan förskola och skola. SACO understryker, med stöd av *Läkarförbundet*, betydelsen av samverkan mellan barn- och skolhälsovård.

Avesta, *Eskilstuna*, *Mörbylånga*, *Skurup*, *Sunne*, *Umeå* och *Uppsala kommuner* anser dock att det vore bättre med ett förslag som innebär att ansvaret för den förebyggande hälsovården för barn i förskoleklass överförs till skolhälsovården eller uttrycker önskemål om att ett sådant förslag läggs senare.

HSO påpekar att barn med funktionsnedsättning inte under några förhållanden får gå miste om habiliterande eller medicinska insatser. HSO:s erfarenheter visar att kontakten med barnhabilitering ofta bryts i och med att barnet börjar i skolan. Organisationen anser att det kommande lagförslaget bör innehålla ett förtydligande om att habilitering skall ingå i planeringen inför skolstarten.

Övriga skolformer

Arbetsgruppen har föreslagit att en bestämmelse införs som gör det möjligt för specialskolorna att efter avtal med den kommun där skolan är belägen fullgöra kommunens skyldighet att anordna förskoleklass och skolbarnsomsorg för döva och gravt hörselskadade barn.

Det fåtal remissinstanser som har kommenterat förslaget är i stort sett positiva, med några få undantag eller kommentarer.

Några remissinstanser pekar på att det kan förekomma praktiska problem kring övergången förskoleklass – specialskola i de fall barnen inte bor i ett län där specialskolan är belägen. *SDR, Manillaskolan, Östervångskolan, HRF* är några av de som berör denna fråga.

SIH avstyrker förslaget i nuläget bl.a. med hänsyn till att det endast omfattar de barn som är bosatta på skolorten. *SIH* hänvisar också till att kommittén om funktionshindrade elever i skolan (*FUNKIS*) har i uppdrag att utreda frågan om ansvaret för de statliga specialskolorna. *Östervångskolan* anser att skolan bör ha möjlighet att sluta avtal om förskoleklass med alla 29 kommuner, som omfattas av skolans upptagningsområde. *Örebro kommun* föreslår att specialskolorna bör få sluta avtal med närbelägna kommuner om förskoleklass och skolbarnsomsorg. *SACO* anser att arbetsgruppen i alltför liten utsträckning behandlat situationen för elever med funktionshinder. *SACO* förordar att regeringen återkommer med ett genomarbetat förslag till hur förskoleklass skall anordnas för elever med funktionshinder eller utvecklingsförsening.

FUB håller med om att det är viktigt med utrymme för flexibla lösningar för särskolans elever, men anser inte att exempel på sådana lösningar bör beskrivas. En sådan exemplifiering kan lätt leda till att kommunerna skapar permanenta lösningar för barn med utvecklingsstörning i stället för att vara flexibla och utgå från barnens behov. Även *HO* är tveksam till resonemanget om att förskoleklass i särskolan kan vara ett alternativ. *HO* anser att utvecklingsstörda barns behov av förskoleverksamhet skall tillgodoses i den reguljära verksamheten i närheten av hemmet.

Sekretesslagen

Arbetsgruppen har föreslagit att verksamheten i förskoleklassen skall omfattas av skolsekretessen samt att barnomsorgen får en sekretess som överensstämmer med den som gäller i skolan.

Flertalet remissinstanser anser att det är nödvändigt med samma sekretess vad gäller de verksamheter som integreras.

Ett antal kommuner liksom *RHS, HRF, SDR* och *Friskolornas Riksförbund* har endast kommenterat förslaget vad gäller förskoleklass och skolbarnsomsorg. *Stenungsunds kommun* framhåller att det tydligare bör framgå att samma sekretess föreslås för förskola, förskoleklass, skola och skolbarnsomsorg.

Svenska Psykologförbundet anser att förskola, förskoleklass och skolbarnsomsorg bör behålla den sekretess som gäller i dag. *Svenska Kommunförbundet* anser att förslaget löser en del av problematiken kring olika sekretess i verksamheter för barn och ungdomar, men att konsekvenserna av en förändrad sekretess för åldrarna 1 – 5 år inte är tillräckligt utredd. Förbundet anser också att det borde framgå i betänkandet att anmälningsplikten inte påverkas.

Lärrhögskolan i Stockholm menar att de gällande sekretessbestämmelserna i socialtjänstlagen har varit en säkerhet och ett stöd för barn och föräldrar när de kommunicerat med personalen. *Lärrhögskolan*, som hänvisar till *Staffan Olssons* yttrande, menar att skolbarnsomsorg och

förskoleklass kan omfattas av samma sekretess som grundskolan. Konsekvenserna av att förändra sekretessen även för förskoleverksamhet är dock alltför lite utredda. Verksamhetens sociala innehåll och det nära samarbetet med hemmet talar mot förslaget i betänkandet.

Umeå kommun, Länsstyrelsen i Skåne län och Föreningen Sveriges Socialchefer anser att alla pedagoger bör omfattas av den strängare sekretessen, eftersom dagens stränga sekretess inom socialtjänsten har stor betydelse för föräldrarnas förtroende för barnomsorgen.

Glesbygdsmodellen

Endast *Arjeplogs* och *Bräcke kommuner* har kommenterat den s.k. glesbygdsmodellen. *Bräcke kommun* anser att det inte finns skäl att behålla modellen medan *Arjeplogs kommun* menar att möjligheten till särlösningar måste finnas kvar för glesbygden.

Finansieringsprincipen

Endast ett fåtal av kommunerna har kommenterat finansieringsprincipen. Av dessa instämmer *Göteborgs* och *Sandvikens kommuner* samt *Manilaskolan* i arbetsgruppens bedömning att förändringarna inte ökar kostnaderna för kommunerna. *Kristianstad* och *Skurups kommuner* framhåller att de har genomfört integrering respektive tioårig skolgång utan extra kostnader.

Oskarshamns kommun menar dock att lokalinvesteringar krävs för att genomföra en verksamhetsintegrering. *Norrköpings kommun* hävdar att övertagande av tillståndsgivningen för förskoleverksamhet i enskild regi innebär ökade kommunala kostnader. *HRF* och *SDR* delar inte arbetsgruppens uppfattning då det gäller resurser för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar.

Statskontoret anser att en utbyggnad av pedagogisk verksamhet för barn som i dag står helt utanför barnomsorg kan rymmas inom de resurser som förskolan i dag disponerar.

Arbetsmiljölagen

RHS anser att det är bra att arbetsmiljölagen kommer att omfatta förskoleklassen, men ifrågasätter varför lagen inte skall gälla för skolbarnsomsorg. *BO* är positiv till förslaget men menar att när arbetsmiljölagen är tänkt att omfatta även yngre barn bör lagen utformas utifrån elevernas situation så att den får bättre genomslag än hittills på både skol- och förskoleområdet.

Arbetskyddsstyrelsen anser att arbetsgruppens förslag innebär ett klarläggande eftersom förskoleklass uttryckligen anges vara utbildning. Detta innebär en tydlig gräns mot förskola och skolbarnsomsorg där arbetsmiljölagen inte gäller.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1980:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 1 kap. 1 och 4 §§, 2 kap. 3, 4 och 5 §§, 3 kap. 7 §, 6 kap. 3 §, 7 kap. 6 § och 14 kap. 1 och 3 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya kapitel, 2 a och 2 b kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

För barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av *förskoleklass*, grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, nämligen särskola, specialskola och sameskola.

Förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan bildar det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Dessutom finns särskilda utbildningsformer som anordnas av det allmänna för dem som till följd av sjukdom eller av annat skäl inte kan delta i skolarbetet inom det offentliga skolväsendet.

Det allmänna anordnar också pedagogisk verksamhet i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. För dessa verksamheter gäller i denna lag endast bestämmelserna i 2 a kap.

4 §²

Kommunerna är huvudmän för grundskolan.

Kommunerna är huvudmän för *förskoleklassen och grundskolan*.

Kommuner och landsting är huvudmän för gymnasieskolan.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

² Senaste lydelse 1991:1684.

3 §³

Varje kommun och landsting är skyldig att för undervisningen använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Kommuner och landsting är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Varje kommun och landsting skall vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare som har forskarutbildning.

4 §⁴

För att få anställas som lärare i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

För att få anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall den sökande dels behärska svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller beträffande det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen, dels också uppfylla ett av följande krav:

1. Sökanden har genomgått svensk lärarutbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar lärarutbildning i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelsammanslutningen eller Europeiska unionen.

1. Sökanden har genomgått svensk lärarutbildning respektive barn- och ungdomspedagogisk utbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser eller en därmed jämförbar pedagogisk utbildning i ett annat nordiskt land eller ett annat land som tillhör Europeiska frihandelsammanslutningen eller Europeiska unionen.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan lärarutbildning som avses under 1.

2. Sökanden har genomgått annan högskoleutbildning som av Högskoleverket förklarats i huvudsak motsvara sådan pedagogisk utbildning som avses under 1.

Om det saknas sökande som uppfyller kraven enligt 1 eller 2, men det finns särskilda skäl att anställa någon av de sökande utan tidsbegränsning,

³ Senaste lydelse 1993:1478.

⁴ Senaste lydelse 1995:877.

får sådan anställning komma till stånd, ifall den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att sökanden är lämpad att sköta undervisningen.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

5 §

Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som lärare för högst ett år i sänder.

Den som inte uppfyller kraven enligt 4 § får anställas som lärare, *förskollärare respektive fritidspedagog* för högst ett år i sänder.

2 a kap. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

1 §

Varje kommun svarar för att barn som är bosatta i Sverige och som stadigvarande vistas i kommunen erbjuds förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Verksamheterna kan också anordnas av enskilda.

Förskoleverksamheten avser barn som inte går i skolan.

Skolbarnsomsorgen avser barn till och med tolv års ålder som går i skolan.

2 §

Förskoleverksamheten bedrivs i form av förskola, som organiseras som daghem eller deltidsgrupp, i form av familjedaghem och i form av kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola).

Skolbarnsomsorgen bedrivs i form av fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller familjedaghem. För barn mellan tio och tolv år kan skolbarnsomsorgen även bedrivas i form av öppen fritidsverksamhet. Skolbarnsomsorgen skall ta emot barn under den del av dagen då de inte vistas i skolan och under lov.

3 §

Förskoleverksamhetens uppgift är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och om-

vårdnad. Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen.

För bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga.

Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras speciella behov kräver.

4 §

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon annan institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg.

5 §

Kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer.

Kommunen får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får inte med stöd av denna bestämmelse lämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse

6 §

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov.

Förskoleverksamhet skall tillhandahållas barn som har fyllt ett år. Barn som inte har fyllt ett år skall tillhandahållas förskola om barnet omfattas av 9 §.

7 §

När vårdnadshavaren har anmält behov av plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen, skall kommunen erbjuda plats utan oskäligt dröjsmål.

Kommunen kan fullgöra sin skyldighet enligt 6 § också genom att utan oskäligt dröjsmål hänvisa barnet till en motsvarande plats i enskild förskola, enskilt fritidshem eller enskild integrerad skolbarnsomsorg.

Kommunen skall ta skälig hänsyn till vårdnadshavarens önskemål om omsorgsform när den erbjuder plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen enligt första eller andra stycket.

8 §

Plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen skall erbjudas så nära barnets eget hem eller skola som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

9 §

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd

i sin utveckling skall anvisas plats i förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg, om inte barnens behov av sådant stöd tillgodoses på något annat sätt.

Kommunen skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas plats enligt första stycket. Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

10 §

För plats i förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg och familjedaghem som kommunen anordnar får skäliga avgifter tas ut enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För sådana platser i förskola som avses i 9 § får avgift tas ut endast till den del verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

11 §

I ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) tillämpas:

14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,

16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,

20 § om motivering av beslut, samt

26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola eller fritidshem.

12 §

Om kommunens uppgifter inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen fullgörs av flera nämnder skall varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser.

13 §

Ett bolag, en förening, en samsällighet, en stiftelse eller en enskild individ som yrkesmässigt vill driva en förskola, ett fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tills vidare eller för viss tid.

Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommunen genom avtal enligt 5 § andra stycket har överlämnat till en enskild att utföra.

14 §

Tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 13 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet.

Tillstånd får förenas med villkor av betydelse för kvalitet och säkerhet i verksamheten.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, skall nytt tillstånd sökas.

15 §

Verksamhet som avses i 13 § står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

16 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 13 §, skall kommunen före-

lägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, får kommunen återkalla tillståndet.

17 §

Kommunen kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg, om verksamheten uppfyller de krav som anges i 3 § och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

18 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

19 §

Kommunens beslut i ärenden om tillstånd enligt 13 § och om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 16 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Kommunens beslut om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 16 § och domstols motsvarande beslut gäller omedelbart.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

20 §

Till böter döms den som utan tillstånd bedriver verksamhet som avses i 13 §.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av den kommun där verksamheten bedrivs eller av

2 b kap. Förskoleklassen

1 §

Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande. Den skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Särskilt stöd skall ges till barn som behöver det.

2 §

För barn som är bosatta i Sverige skall den kommun där barnet stadigvarande vistas anvisa plats i förskoleklassen från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år till dess att barnet skall börja fullgöra sin skolplikt. Förskoleklassen skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn får tas emot i förskoleklassen före höstterminen det år då barnet fyller sex år.

Kommunen får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter beträffande förskoleklassen. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

3 §

Plats i förskoleklassen skall anvisas så nära barnets eget hem som möjligt med beaktande av vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Skälig hänsyn skall också tas till vårdnadshavarens önskemål.

Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade plat-

4 §

Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon institution, skall huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskoleklassen.

5 §

Utbildningen i förskoleklassen skall vara avgiftsfri. Till den del verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot med stöd av 2 § andra stycket. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

6 §

Ett bolag, en förening, en samsällighet, en stiftelse eller en enskild individ som yrkesmässigt vill bedriva verksamhet som motsvarar förskoleklassen skall ha tillstånd till detta av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Ett sådant tillstånd meddelas tillsvidare eller för viss verksamhet.

Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommunen genom avtal enligt 2 § tredje stycket har överlämnat till enskild att utföra.

7 §

Tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 6 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet.

Tillståndet får förenas med villkor av betydelse för kvalitet och säkerhet i verksamheten.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas,

skall nytt tillstånd sökas.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

8 §

Verksamhet som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

9 §

Om det föreligger något missförhållande i sådan verksamhet som avses i 6 §, skall kommunen förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Om missförhållandet är allvarligt och kommunens föreläggande inte följs, får kommunen återkalla tillståndet.

10 §

Kommunen kan lämna bidrag till verksamhet som avses i 6 §, om avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad per barn i motsvarande verksamhet.

11 §

Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven verksamhet som motsvarar förskoleklassen får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om någons personliga förhållanden.

12 §

Kommunens beslut i ärenden om tillstånd enligt 6 § och om föreläggande eller återkallande av tillstånd enligt 9 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Kommunens beslut om föreläggande eller återkallande av tillstånd

*enligt 9 § och domstols mot-
svarande beslut gäller omedelbart.*

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

*Prövningstillstånd krävs vid över-
klagande till kammarrätten.*

13 §

*Till böter döms den som utan till-
stånd bedriver verksamhet som av-
ses i 6 §.*

*Allmänt åtal får väckas endast
efter medgivande av den kommun
där verksamheten bedrivs eller av
Statens skolverk.*

3 kap.

7 §

Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

*Om det finns särskilda skäl, får
hemkommunen på begäran av ett
barns vårdnadshavare besluta att
barnet skall börja fullgöra sin
skolplikt först höstterminen det
kalenderår då barnet fyller åtta år.*

*Beslut i ärenden enligt andra
stycket får överklagas hos Skolvä-
sendets överklagandenämnd.*

6 kap.

3 §⁵

Särskolan omfattar obligatorisk särskola (grundsärskola och tränings-
skola) samt gymnasiesärskola (nationella, specialutformade och indivi-
duella program).

Grundsärskolan och tränings-
skolan skall ha *nio obligatoriska* års-
kurser, *årskurserna 1–9, och en för*
eleverna frivillig årskurs 10. Trä-
ningsskolan är avsedd för elever
som inte kan gå i grundsärskolan.
Styrelsen för särskolan avgör om en
elev som tas emot i särskolan skall
gå i grundsärskolan eller tränings-
skolan.

Grundsärskolan och tränings-
skolan skall ha *tio* årskurser. Träningss-
skolan är avsedd för elever som inte
kan gå i grundsärskolan. Styrelsen
för särskolan avgör om en elev som
tas emot i särskolan skall gå i
grundsärskolan eller tränings-
skolan.

En elev som började fullgöra sin

⁵ Senaste lydelse 1993:1478.

skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har, när skolplikten upphör, rätt att få fortsatt utbildning i årskurs 9 i den obligatoriska sarskolan.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

7 kap.

6 §⁶

Om en elev i specialskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Vad som nu sagts gäller dock inte om eleven är utvecklingsstörd.

Om en elev i specialskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Vad som nu sagts gäller inte om eleven är utvecklingsstörd. *En utvecklingsstörd elev som började fullgöra sin skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har dock rätt att när skolplikten upphör slutföra sista årskursen.*

Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda får efter skolpliktens upphörande i mån av plats genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år.

14 kap.

1 §

Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, gymnasieskolan, sarskolan, specialskolan och sameskolan.

Skolhälsovård får anordnas för eleverna i förskoleklassen.

3 §⁷

Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall erbjudas att genomgå *allmän hälsokontroll en gång på varje stadium.* Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. Eleven skall dessutom, mellan de allmänna hälsokontrollerna, erbjudas att genomgå kontroll av syn

Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall erbjudas att genomgå *minst tre allmänna hälsokontroller, jämnt fördelade under skoltiden.* Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. *Om skolhälsovård anordnas för elever i förskoleklassen får den första kon-*

⁶ Senaste lydelse 1993:800.

⁷ Senaste lydelse 1993:800.

och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

trollen i stället äga rum då eleven går där. Eleven skall dessutom, mellan de allmänna hälsokontrollerna, erbjudas att genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas särskilt, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs erbjudas att genomgå särskilda undersökningar som föranleds av deras funktionshinder. I övrigt gäller bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

2. Vid tillämpning av bestämmelsen i 2 b kap. 2 § om det antal timmar som förskoleklassen skall omfatta skall under vårterminen 1998 även tid som erbjudits för plats i förskola enligt den upphävda 15 § socialtjänstlagen (1980:620) räknas med.

3. Kommuner som före ikraftträdandet har anordnat uppdelad förskola enligt upphävda 15 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620) får till och med den 30 juni 2000 dela upp förskoleklassen på två år. I sådant fall skall utbildningen i förskoleklassen för ett barn omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

4. Den som före ikraftträdandet fått tillstånd att bedriva enskild förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg enligt 69 § socialtjänstlagen (1980:620) eller enligt lagen (1987:442) om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620) skall anses ha fått tillstånd enligt 2 a kap. 13 § respektive 2 b kap. 6 §.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (1980:620)¹
dels att 13–18 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 35, 54 och 65 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §²

För plats i av kommunen anordnad förskola, fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg, familjedaghem, familjerådgivning, hjälp i hemmet, service och omvårdnad, sådant boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För sådana platser i förskolan som avses i 15 och 16 §§ får avgift tas ut endast i den mån verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

Avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende får inte, tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov.

54 §³

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall nämnden tillämpa följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223):

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola eller fritidshem, om ett sådant boende som avses i 20 § andra

¹ Lagen omtryckt 1988:871.

² Lydelse enligt prop 1996/97:115.

³ Senaste lydelse 1990:1403.

boende som avses i 20 § andra stycket eller 21 § tredje stycket eller
stycket eller 21 § tredje stycket eller om någon annan liknande social
om någon annan liknande social tjänst. Prop. 1997/98:6
Bilaga 4

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

65 §⁴

Socialnämnden skall på begäran av en annan myndighet till denna lämna uppgifter om utgiven ekonomisk hjälp, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig taxering.

Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder skall varje sådan nämnd, in den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgift om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och

2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom *barnomsorg och* särskilda boendeformer i kommunen. 2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten enligt andra stycket gäller inte uppgift som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 4 § andra stycket sekretesslagen (1980:100).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

⁴ Senaste lydelse 1996:983.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹ dels att 7 kap. 9 § och 16 kap. 1 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 7 kap. 38 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

9 §²

Sekretess gäller i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för skolan samt i en kommunal riks- eller uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller handling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller i *förskolleklassen*, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för skolan samt i en kommunal riks- eller uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller handling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller på samma område dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårds- ärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Sekretess gäller inom utbildningsväsendet i övrigt för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller syofunktionär, om det inte står klart att uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Dessutom gäller inom arbetsmarknadsutbildningen, den kommunala vuxenutbildningen, vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, svenskundervisningen för invandrare (sfi) och folkhögskolan sekretess i annan elevvårdande verksamhet för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i specialpedagogisk stödverksamhet för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos Statens skolverk i verksamhet som avser tillsyn över utbildning vid skolor med enskild huvudman (fristående skolor) för

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1996:155.

uppgift som härrör från skolans elevvårdande verksamhet och som gäller enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Samma sekretess gäller i nämnda tillsynsverksamhet för uppgift som hänför sig till en fråga om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen enligt detta stycke gäller dock inte Statens skolverks beslut i ett ärende.

Sekretess gäller i skolbarnsomsorgen för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Sekretess gäller i samma verksamhet för annan uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

38 §

Sekretess gäller i förskoleverksamheten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

16 kap.

1 §

Nuvarande lydelse³

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket

³ Lydelse enligt prop. 1996/97:115.

samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

---

3. denna lag enligt

---

7 kap. 37 §

8 kap. 3 §, 5 § första stycket 2,
6 § första stycket 2

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

---

3. denna lag enligt

---

7 kap. 37 §

7 kap. 38 §

8 kap. 3 §, 5 § första stycket 2,
6 § första stycket 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Lagrådets yttrande

Prop. 1997/98:6
Bilaga 5

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-09-04

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 21 augusti 1997 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Lars Borg.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Sammanfattning av förslagen, förteckning över remissinstanserna samt en sammanställning av remissyttranden över promemorian (1997-05-30) Förändringar i grundskolans timplan och avgiftsfria skolmåltider för elever inom det obligatoriska skolväsendet.

Remissinstanser

Yttranden har kommit in från Statskontoret, Riksrevisionsverket, Barnombudsmannen (BO), Folkhälsoinstitutet, Handikappombudsmannen (HO), Statens skolverk, Statens Institut för Handikappfrågor i skolan (SIH), Idrottshögskolan, Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap vid Göteborgs universitet, Umeå universitet, Statens livsmedelsverk, Tyresö, Österåkers, Katrineholms, Söderköpings, Eksjö, Kalmar, Olofströms, Kristianstads, Malmö, Falkenbergs kommuner, Göteborgs stad, Mariestads, Västerås, Hudiksvalls, Bräcke, Strömsunds, Lycksele och Luleå kommuner, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Lärarnas Riksförbund (LR), Lärarförbundet, Skolledarna, Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Riksföreningen för skolhälsovård, Svenska skolidrottsförbundet samt Svenska skolläkarföreningen.

Dessutom har yttrande kommit in från Konsumentverket (KO), Institutionen för hushållsvetenskap vid Uppsala universitet och Svenska kommittén för hushållsvetenskap. Dessa framhåller, liksom Folkhälsoinstitutet och Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap vid Göteborgs universitet, att promemorian inte beaktar ämnet hemkunskap i samband med förändringar i grundskolans timplan.

Förslag i promemorian

Timplanens roll som statligt styrinstrument bör minska och utrymmet för lokala beslut öka. Det lokala jämkningsutrymmet för skolans val utökas från 410 timmar till 600 timmar. Därvid får tid tas från alla ämnen i grundskolan. Antalet timmar i ämnen, ämnesgrupper, språkval och elevens val får minskas med upp till 20 procent i stället för nuvarande 15 procent.

Yttranden

Remissinstanserna stöder över lag förslaget. Flertalet kommuner hävdar i sina yttranden att det är viktigt att skolans ledning och personal inte upplever den centrala timplanen som ett hinder för utvecklingen av verksamheten. Timplanens roll som statligt styrmedel är överbetonad och gör det svårt för kommunerna att utveckla sin verksamhet och skapa lokala lösningar och anpassningar.

Lycksele kommun uttrycker i sitt yttrande att en centralt fastställd timplan verkar hindrande i arbetet för helhetstänkande med integrerat och ämnesövergripande arbetssätt.

Eksjö kommun framhåller att ett mera ämnesövergripande arbetssätt skapas lättare om alla ämnen är "jämningsbara" och att man genom detta får in en praktisk tillämpning av exempelvis svenska och matematik.

Falkenbergs kommun menar att det är viktigt att den statliga styrningen tillgodoser likvärdighetsaspekter för hela landet men att styrningen är utformad i mål som inte innebär detaljstyrning. Vidare menar kommunen att promemorian inte redovisar hur timplanens styrande effekt ska tonas ner författningsenligt och därför är det svårt att bedöma vad ett uttalande får för verkan. Att timplanen inte tas bort helt och hållet är ändå ett steg i rätt riktning men *Falkenbergs kommun* vill se ämnen sammanförda till grupper med ett timal för hela gruppen.

Västerås kommun hävdar att förslaget inte får drabba elever i behov av särskilt stöd och att rektorer och myndigheter bör göra kontinuerliga uppföljningar för att säkerställa dessa elevers rätt till extra stöd och undervisning.

Kristianstads kommun tycker att de föreslagna förändringarna är en liten bit på vägen och pekar på att problem kan uppstå hur man ska hantera den nya situation som uppstår för alla elever som påbörjat sin skolgång enligt de tidigare förutsättningarna. Någon form av anvisningar kan därför behövas.

Bräcke kommun vill gå längre med utökningen av det lokala jämningsutrymmet än vad förslaget innebär och utöka till 800 timmar.

Malmö kommun instämmer i att i en målstyrd skola måste timplanen få allt mindre betydelse som styrinstrument. *Malmö kommun* menar att skolans val ska planeras utifrån elevernas behov och inte utifrån personalens intressen. Uppföljning och utvärdering är självklara delar.

Luleå, Katrineholms och Mariestads kommuner är uttalat negativa till en förändring av timplanen enligt förslaget.

Luleå kommun anser att å ena sidan eftersträvas ett ökat lokalt inflytande över skolans verksamhetsutveckling och å andra sidan eftersträvas ett bibehållande av en central kontroll över skolans utformning och utveckling. *Katrineholms kommun* föreslår att föreslagna förändringar inte genomförs i avvaktan på timplanens avskaffande. *Mariestads kommun* har den erfarenheten att skolans val inte tillmäts samma betydelse som elevens val och avstyrker därför förslaget.

Statens Institut för Handikappfrågor (SIH) är negativ till förslaget och menar att den garanterade undervisningstiden är en väsentlig utvärderingsgrund när det gäller likvärdigheten i utbildningen.

Handikappombudsmannen (HO) anser däremot att förslaget ger utrymme för lokala lösningar som kan skapa nya möjligheter för elever med olika typer av funktionsnedsättning.

Barnombudsmannen (BO) anser att förslaget borde kunna leda till att värdegrundsfrågorna får högre prioritet i skolans arbete och ett ökat engagemang bland lärare och elever. *Folkhälsoinstitutet* menar att förslaget ger möjlighet för skolor att skapa ett hälsoämne och ge skolan en hälsoprofil.

Skolverket stöder förslaget men ifrågasätter om detta i praktiken kommer att medföra en större möjlighet för den enskilde eleven att få en väl avvägd tid för inläring utifrån sina förutsättningar.

Riksrevisionsverket har ingen invändning mot förslaget. Verket är kritisk till att promemorian inte innehåller någon redovisning av hur timplanen faktiskt används eller en värdering av dess betydelse som styrinstrument.

Idrottshögskolan betonar det ökade ansvar som följer förslaget. Utbildningsdepartementet och Skolverket bör noggrant följa upp vad som händer med olika ämnens måluppfyllelse i och med denna utökade frihet.

Riksföreningen för Skolhälsovård och *Svenska Kommunförbundet* är negativa till förslaget. *Riksföreningen för Skolhälsovård* anser att en likvärdig skola måste styras via timplan med garanterad undervisningstid. *Svenska Kommunförbundet* vill avskaffa timplanen helt för att arbeta målstyrt och på så sätt ge varje elev möjligheter att nå målen.

Lärarnas Riksförbund (LR) vill avvakta med att nu göra förändringar i timplanen för att i stället göra en ordentlig utvärdering av läroplan, timplan och betygssystem för grundskolan.

Läraryrket stöder förslaget och anser att skolan och dess lärare och elever behöver få ett större utrymme för att kunna göra lokala avvägningar i timplanefrågor.

Skolledarna stöder förslaget och anser det som ett steg på vägen mot ett helt slopande av timplanen. *RHS* anser även de att timplanen på sikt bör avskaffas och ersättas av ett kvalitetssäkringssystem.

Landstingsförbundet anser att förändringar i timplanen bör anstå till dess att Skolkommittén har lagt sitt slutbetänkande.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och *Svenska Skolidrottsförbundet* har inte yttrat sig om förslaget.

Förslag i promemorian

Antalet timmar i ämnena idrott och hälsa respektive slöjd utökas till 500 respektive 330 timmar. Tiden för utökningen – 88 timmar – tas från elevens val.

Yttranden

Remissinstanserna är över lag positiva till förslaget. Det gäller för både kommuner, myndigheter och intresseorganisationer.

Mariestads kommun tycker att det är bra med en utökning av antalet timmar eftersom de obligatoriska timmarna når alla elever till skillnad från motsvarande inslag i elevens val som kommunen uppfattar har för stort utrymme i timplanen.

Västerås kommun anser att en blandning av teoretiska och praktiska moment i undervisningen är stimulerande för eleverna och därför är det helt riktigt att utöka tiden i ämnena slöjd respektive idrott och hälsa.

Österåkers kommun tillstyrker förslaget med all kraft. Framst gäller det idrottsämnet som man anser ha för kort tid för att ge tillräcklig motion och för att grundlägga goda motionsvanor.

Göteborgs kommun instämmer med förslaget med konstaterandet att eleverna själva markerat sitt stora intresse för det praktiskt-estetiska området genom att huvudsakligen välja dessa ämnen som individuellt val.

Eksjö kommun stöder förslaget och menar att den utökning av timtid som dessa ämnen föreslås få är väldigt positiv då det är viktigt för såväl elevernas allsidiga utveckling som för deras personliga välbefinnande.

Malmö kommun stöder förslaget ur folkhälsosynpunkt men påpekar att för att skapa en god läromiljö bör en god balans mellan det konkreta och det abstrakta även ske inom det enskilda ämnet.

Söderköpings kommun stöder förslaget men anser dock att det är viktigt att den förstärkning av baskunskaper som blev möjlig när ämnenas timtal drogs ner ej förloras.

Kristianstads kommun anser att de föreslagna förändringarna är en liten bit på vägen och att det ger möjlighet att prioritera områden som man bedömer som särskilt angelägna.

Lycksele, Falkenbergs, Strömsunds och Olofströms kommuner har inga invändningar mot förslaget.

Tyresö och Hudiksvalls kommuner är tveksamma till förslaget. *Hudiksvalls kommun* anser att det är inkonsekvent att en detaljstyrning ersätts med en annan som de menar är innebörden av förslaget. *Tyresö kommun* tycker att förslaget rimmar illa med den redovisade inriktningen att tonar ner timplanens roll som statligt styrinstrument.

Katrineholms kommun anser att det enda som motiverar en fortsatt användning av timplanen som statligt styrmedel är att det inte finns något kvalitetssäkringssystem som kan mäta likvärdigheten i utbildningen i landets skolor.

Kalmar kommun har inget att invända mot resonemanget till förslaget i promemorian men ser ingen anledning till att genomföra det.

Luleå kommun anser att förslaget inte bör genomföras därför att förslaget till förändringar i timplanen belyser den motsägelsefulla situationen reformeringen av skolan hamnat i.

Bräcke kommun föreslår utan motivering att förslaget utgår.

Umeå universitet tillstyrker förslaget utan ytterligare kommentarer.

Göteborgs universitet, Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap, instämmer med förslaget.

Skolverket, BO och SIH är positiva till förslaget men tycker att det bör övervägas om ökningen av timtalet ska tas från elevens val.

Livsmedelsverket stöder förslaget att ämnet idrott och hälsa får ett utökat timtal och önskar att matens betydelse för hälsan tas upp inom ämnet.

Folkhälsoinstitutet tillstyrker förslaget om ökat timtal för ämnet idrott och hälsa men vill öka timtalet i hemkunskap i stället för i slöjd.

Idrottshögskolan anser det viktigt att beakta barns och ungdomars helhetsutveckling där såväl ämnena slöjd som idrott och hälsa har möjlighet att bidra med kunskap och ett lärande som skiljer sig från andra ämnen inom grundskolan.

Enligt *Statskontoret* krävs bättre underlag och analys innan de förändringar som föreslås genomförs.

Alla intresseorganisationer som svarat på remissen är positivt inställda till förslaget utom *Skolledarna* som finner det motsägelsefullt att föreslå förändring av antalet timmar i några ämnen när promemorian talar om att utrymmet för lokala beslut bör öka och timplanens roll som statligt styrinstrument bör minska.

Svenska kommunförbundet avstyrker de föreslagna förändringarna och vill i stället avskaffa timplanen helt.

LR anser att man bör avvakta med förändringar i grundskolans timplan men tillstyrker ändå förslaget främst av folkhälsoskäl.

Läraryrket liksom *RHS* anser att de praktiskt–estetiska ämnenas roll i allmänhet bör lyftas fram och stöder därför förslaget.

Svenska Skolläkarföreningen och *Svenska Skolidrottsförbundet* stöder förslaget men menar att det inte är tillräckligt ur en folkhälsoaspekt.

Riksföreningen för Skolhälsovård stöder förslaget. Man menar att idrottsämnet avslöjar signaler om mobbning, ätstörningar och bristande självkänsla. För slöjdämnet anser man att inläring sker mest effektivt genom en kombination av teori och praktik samtidigt. Detta borde vara motiv tillräckligt för att öka timtalet för slöjd.

Förslag i promemorian

I skollagen skall införas bestämmelser som innebär att elever i grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan skall erbjudas avgiftsfria skolmåltider. Detsamma skall gälla för motsvarande fristående skolor.

Yttranden

Huvuddelen av remissinstanserna är positiva till förslaget. Av de kommuner som yttrat sig över promemorian är cirka tre fjärdedelar positiva till förslaget att lagstadga om avgiftsfria skolmåltider i grundskolan.

Eksjö, Kristianstads och Falkenbergs kommuner tillstyrker förslaget och vill understryka värdet av skolmåltider för alla barns utveckling och möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen.

Mariestads, Söderköpings och Österåkers kommuner anser skollunchen vara ett viktigt inslag i skoldagen och därför bör dessa måltider vara avgiftsfria.

Kalmar kommun stöder förslaget men anser att det vore olyckligt om lagstiftningen leder till att kvaliteten på skolmaten blir sämre under besparingstider.

Olofströms kommun har sympati för avgiftsreglering men anför att om förslaget ska genomföras bör den pedagogiska aspekten betonas. Kommunen anser dock att finansieringsprincipen ska gälla fullt ut.

Lycksele kommun tycker att det nu finns skäl att, på samma sätt som gäller för läromedel och skolskjutsar, i lag reglera kommunernas skyldigheter att tillhandahålla avgiftsfria skolmåltider för skolpliktiga elever.

Tyresö kommun anser att det finns goda skäl att lagstifta om avgiftsfria skolmåltider avseende den obligatoriska skolan. Däremot är det ett abso-

lut krav från kommunen att den kommunala friheten vad gäller de frivilliga skolformerna finns kvar.

Malmö kommun anser att eftersom kommunerna redan i dag erbjuder sina elever i obligatoriska skolan avgiftsfria skolmåltider är en lagstiftning onödig.

Göteborgs, Luleås och Katrineholms kommuner vänder sig emot förslaget och menar att en sådan detaljreglering går emot kommunens självbestämmande.

Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap vid Göteborgs universitet ser positivt på förslaget men hyser en stor oro för kvaliteten på skolmåltiden.

BO, som är positiv till förslaget, anser att det även borde gälla gymnasieskolan. *BO* betonar likaså kvalitetsaspekten.

Livsmedelsverket och *Folkhälsoinstitutet* stöder förslaget och menar att det är lämpligt att i lagen föreskriva att skolmåltiderna uppfyller kraven i de svenska näringsrekommendationerna.

HO stöder förslaget med motiveringen att elever som har behov av särskild kost och mat vid vissa tider kan missgynnas om avgifter tas ut

Svenska Skolläkarföreningen stöder förslaget eftersom alla barn därigenom garanteras ett näringsriktigt mål per dag. Det är också viktigt att barn med kroniska sjukdomar får sina behov av en näringsriktig måltid tillgodosedda.

Skolverket bedömer det som angeläget med avgiftsfria skolmåltider och vill särskilt peka på att skolmåltiden i den obligatoriska skolan ingår i elevens utbildning och därmed bör vara kostnadsfri enligt skollagen 4 kap. 4 §.

Riksrevisionsverket saknar i promemorian en redovisning av hur skolmåltiderna faktiskt fungerar i dag och vilken standard de håller. Verket anser att det bör vara tydligare om fria skolmåltider ska betraktas som social service av samma dignitet som skolhälsovård eller om den ska utgöra en obligatorisk pedagogisk verksamhet och därmed likställd med fria läromedel.

Statskontoret ställer sig negativ till förslaget och menar att fria skolmåltider i grund- och gymnasieskolan är en kommunal angelägenhet. En statlig reglering via lagstiftning innebär negativa effekter på det kommunala självstyret, främst med avseende på att utrymmet för lokala prioriteringar inte balanseras av de positiva effekterna av lagreglering.

Även bland intresseorganisationerna är det en övervägande del av remissinstanserna som är positivt inställda till förslaget.

RHS är mycket tillfredsställd med förslaget men beklagar att det inte omfattar elever i gymnasieskolan.

Riksföreningen för Skolhälsovård anser att skolan har behov av skollunchen som pedagogisk metod för att öka skolans kapacitet som lärande miljö. Man pekar även på att ett stort antal barn är i behov av specialkost och måltider vid särskilda tidpunkter.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser att det måste åligga kommunerna att servera en näringsriktig och avgiftsfri skolmåltid till alla elever som gör sin skolplikt och att bestämmelser om detta införs i skollagen. Även gymnasieeleverna bör omfattas av förslaget.

Svenska Skolidrottsförbundet tycker att förslaget är utmärkt inte minst utifrån ett hälsoperspektiv.

LR, Lärarförbundet och *Svenska Kommunförbundet* är negativt inställda till förslaget. *LR* anser att regeringen bör göra en översyn av den statliga styrningen av skolan och av vilka frågor som bör regleras i lag eller förordning, innan ny lagreglering införs av till exempelvis fria skolmåltider. *Lärarförbundet* förstår motiven bakom förslaget men menar att denna typ av statlig inblandning i det kommunala ansvaret för skolan inte passar in i det styrsystem som regering och riksdag själv valt när det gäller skolan.

Svenska Kommunförbundet menar att kommunernas handlingsfrihet inom skolområdet fortfarande omgärdas av betydande begränsningar samtidigt som kommunernas ekonomi gör det nödvändigt att hitta nya finansieringskällor för att klara sina åtaganden. Illa genomtänkta beslut och regleringar som åsamkar kommunerna okompenserade kostnader tvingar fram andra besparingar som kan medföra allvarliga effekter för kommunernas kärnverksamheter. Förbundet framhåller dessutom att alla kommuner i dag erbjuder elever i grundskolan och gymnasieskolan tillgång till skolmåltider och detta görs därför att kommunerna har en avsevärd lyhördhet för och anpassning till forskningsrön inom storhushållsområdet.

Skolledarna har i sitt yttrande ansett sig inte böra ta ställning i denna fråga.

Konsumentverket (KO) och *Institutionen för hushållsvetenskap vid Uppsala universitet* ställer sig positiva till förslaget och understryker den sociala och pedagogiska roll en måltid spelar. *KO* anser vidare att en lagstiftning är nödvändig främst på grund av barnfamiljernas försämrade ekonomi samt av rättviseskäl.

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹
dels att 7 kap. 4 §, 9 kap. 7 och 12 §§ samt bilaga 3 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 4 kap. 4 a §, 6 kap. 4 a § och 8 kap. 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 a §

Eleverna i grundskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

6 kap.

4 a §

Eleverna i den obligatoriska särskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

7 kap.

4 §

Utbildningen i specialskolan skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Eleverna i specialskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Staten skall svara för att eleverna i specialskolan kostnadsfritt erhåller för utbildningen erforderliga resor.

För elever i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet skall staten svara för att eleverna utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

8 kap.

4 a §

Eleverna i sameskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

9 kap.

7 §²

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Fristående skolor, som får bidrag enligt 6 eller 6 a §, skall erbjuda de elever som bidragen avser kostnadsfria skolmåltider.

12 §³

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 7 § *eller inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.*

² Senaste lydelse 1996:1044.

³ Senaste lydelse 1996:1044.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande
eller om rätt till bidrag.

Prop. 1997/98:6
Bilaga 7

Nuvarande lydelse

Utbildningens omfattning i grundskolan i timmar om 60 minuter för ämnen och ämnesgrupper samt totalt.

Ämnen	
Bild	230
Hemkunskap	118
Idrott och hälsa	460
Musik	230
Slöjd	282
Svenska	1 490
Engelska	480
Matematik	900
Geografi	885
Historia	
Religionskunskap	
Samhällskunskap	
Biologi	800
Fysik	
Kemi	
Teknik	
Språkval	320
Elevens val	470
Totalt garanterat antal timmar	6 665
Därav skolans val	410
Vid skolans val får antalet timmar i timplanen för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 15 procent. Antalet timmar för svenska, engelska, matematik, språkval och elevens val får dock inte minskas.	

⁴ Senaste lydelse 1993:1679.

Föreslagen lydelse

Utbildningens omfattning i grundskolan i timmar om 60 minuter för ämnen och ämnesgrupper samt totalt.

Ämnen	
Bild	230
Hemkunskap	118
Idrott och hälsa	500
Musik	230
Slöjd	330
Svenska	1 490
Engelska	480
Matematik	900
Geografi	885
Historia	
Religionskunskap	
Samhällskunskap	
Biologi	800
Fysik	
Kemi	
Teknik	
Språkval	320
Elevens val	382
Totalt garanterat antal timmar	6 665
Därav skolans val	600
Vid skolans val får antalet timmar i timplanen för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 20 procent.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998. Bilaga 3 i sin nya lydelse skall tillämpas på utbildning som äger rum från och med läsåret 1998/99.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 september 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Åhnberg, Messing

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar proposition 1997/98:6 Förskoleklass och andra skollagsfrågor